

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TEFSİR BİLİM DALI

**-ÖRNEK SURELER EKSENİNDE-
ÇOCUKLARA YÖNELİK MEAL VE TEFSİR
ÇALIŞMALARININ GEREKLİLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERYEM ZEYNEP KAYA

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Şehmus DEMİR

GAZİANTEP
KASIM 2023

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

Tezin Başlığı: -Örnek Sureler Ekseninde- Çocuklar İçin Meal ve Tefsir Çalışmalarının Gerekliliği

Öğrencinin Adı ve Soyadı: Meryem Zeynep KAYA

Tezin Savunma Tarihi: 23/11/2023

Sosyal Bilimler Enstitü Onayı

Prof. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI

SBE Müdürü

Bu tezin yüksek lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Prof. Dr. Mahmut ÇINAR

Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Şehmus DEMİR

Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmzası

Prof. Dr. Şehmus DEMİR (Jüri Başkanı)

Prof. Dr. Ahmet ABAY

Dr. Öğr. Üyesi Halil HACİMÜFTÜOĞLU

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza:

Adı ve Soyadı: Meryem Zeynep KAYA

Öğrenci Numarası: 210002161002

Tezin Savunma Tarihi:23/11/2023

ÖZET

-ÖRNEK SURELER EKSENİNDE- ÇOCUKLARA YÖNELİK MEAL VE TEFSİR ÇALIŞMALARININ GEREKLİLİĞİ

KAYA, Meryem Zeynep

Yüksek Lisans Tezi

Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı

Tefsir Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Şehmus DEMİR

Kasım-2023, 134 sayfa

Bu araştırmamızda genel olarak günümüzde hepimizin ortak sorunu olan ahlaki çöküş ve dinden uzaklaşma probleminin asıl nedenlerinden bahsedilmiştir. Kur'an'dan bihaber yetişen çocuklar ise bu nedenlerin başında gelmektedir. Bu nedenle öncelikle çocukluk döneminin kişilik gelişimine etkisi üzerinde durularak çocuklara yönelik Kur'an-ı Kerim çalışmalarının ne kadar önemli olduğu ve bu konudaki eksiklik, bu çalışmalara duyulan ihtiyaç gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. Tez hazırlanırken konunun daha iyi anlaşılabilmesi için birinci bölümde çocuk psikolojisi ve çocuk edebiyatı üzerinde durulmuş, pek çok kaynaktan faydalanılarak bu dönemde doğru bir eğitimin verilebilmesi için gerekenler açıklanmıştır. İkinci bölümde ise araştırmamızın asıl konusu olan çocuklara yönelik meal ve tefsir çalışmaları hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir. İslam'ın çocuğa bakışı ve çocukluk dönemi din eğitimi konularına yer verilmiş, çocuğun Kur'an-ı Kerim ile bağının bu eğitimde ne kadar etkili olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Daha sonra bu çalışmaların önemi ve gerekliliği ifade edilerek çocuklar için tefsirin imkânından bahsedilerek bu eserler hazırlanırken nelere dikkat edilmesi, hangi özelliklerin bulunması gerektiği açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise örnek olması açısından verilen tüm bu bilgiler ışığında özellikle ilkokul çağı çocuklarının seviyesine uygun olarak bazı kısa surelerinin meal ve tefsirlerine yer verilerek çalışmaya son verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Tefsir, Meal, Edebiyat, Çocuk Edebiyatı

ABSTRACT

-ON THE AXIS OF EXAMPLE SURAS- NECESSITY OF MEAL AND EXPLANATION STUDIES FOR CHILDREN

KAYA, Meryem Zeynep

Master's Thesis

Department of Basic Islamic Sciences

Tafsir Department

Thesis Advisor: Prof. Dr. Şehmus DEMİR

November-2023, 134 pages

In this research, the main reasons for the problem of moral decline and alienation from religion, which are common problems for all of us today, are generally mentioned. Children growing up unaware of the Quran are one of the main reasons for this. For this reason, first of all, by focusing on the effect of childhood on personality development, it has been tried to reveal how important the Holy Quran studies for children are and the shortcomings in this regard and the need for these studies. While preparing the thesis, in order to better understand the subject, the first chapter focused on child psychology and children's literature, and the requirements for providing a correct education in this period were explained by making use of many sources. In the second part, detailed information is given about translation and interpretation studies for children, which is the main subject of our research. Islam's view of the child and childhood religious education are included, and it is tried to show how effective the child's bond with the Holy Quran is in this education. Then, the importance and necessity of these works were expressed, the possibility of tafsir education for children was mentioned, and what to pay attention to and what features to have when preparing these works were explained. In the third part, in the light of all this information given as an example, the study is concluded by including the meanings and interpretations of some short surahs, especially in accordance with the level of primary school children.

Key Words: Child, Tafsir, Meaning, Literature, Children's Literature

ÖN SÖZ

Günümüz dünyasına baktığımızda ne yazık ki insanların, toplumun ahlaki durumunda bir çöküş olduğu açıktır. Bunda şüphesiz ki gelişen teknoloji, basın-yayın araçları, internet vb. araçların etkisi büyüktür. Ancak bunun yanında iyi yetiştirilememiş nesillerin faktörü çok daha fazladır. Yeni nesil geleneklerinden, değerlerinden, dinlerinden bihaber yetişmekte ve bu durum ahlaki hezeyanı da beraberinde getirmektedir. Öyleyse bu sorunun çözümü için atılabilecek ilk ve en temel adım da dinini, değerlerini iyi bilen nesiller yetiştirmektir.

Dinini ve değerlerini bilen nesiller yetiştirmek de kuşkusuz çocukları Kuran ile buluşturarak O'nun ile eğitmekle mümkün olacaktır. Çünkü çocuğun Kur'an ile arasında bağ oluşturmak demek ileride Kur'an ahlakı ile yaşayanlardan olması demektir. Bu da elbette ki çocukların gelişim düzeylerine uygun olarak hazırlanmış meal ve tefsirler ile mümkün olabilir. Çocuklara küçük yaşlarda Kur'an'ı sevdirmek için bu alanda eserler vermeye ihtiyaç oldukça fazladır ancak günümüz meal ve tefsirlerine baktığımızda onların seviyelerine uygun olmadıkları açıkça görülmektedir. Bu alanda büyük bir eksiklik vardır ve bu eserlere duyulan ihtiyaç oldukça fazladır. İşte bu çalışmamız çocukların doğru eğitilmesinde birincil kaynak olan Allah'ın mesajı Kuran-ı Kerim'i onlarla buluşturma adına duyulan ihtiyaç ve gerekliliği, aynı zamanda bu alandaki eserler hazırlanırken dikkat edilmesi gerekenleri ortaya koyması ve örnek olması için bazı sure meal ve tefsirlerine yer vermesi açısından oldukça önemlidir.

Son olarak, manevi ve ilmi desteğini esirgemeyen bu yolda bana yardımcı olan kıymetli hocalarıma, eşime, ailem ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Meryem Zeynep KAYA

Kasım 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
RESİMLER LİSTESİ	vi
KISALTMALAR	viii

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu Ve Problemi.....	1
B. Araştırmanın Amacı Ve Önemi.....	1
C. Araştırmanın Kapsamı.....	2
D. Araştırmanın Yöntemi.....	2
E. Araştırmanın Planı.....	3
F. Araştırmanın Kaynakları.....	3

I.BÖLÜM

ÇOCUK KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

1.1.Çocuk Psikolojisi.....	5
1.1.1. Çocuk Kimdir?.....	5
1.1.2. Çocukta Gelişim.....	6
1.1.2.1. Bebeklik dönemi (0-24 ay)	7
1.1.2.2. İlk çocukluk dönemi (2-6 yaş)	8
1.1.2.3. Son çocukluk dönemi (6-12 yaş)	9
1.1.2.4. Ergenlik dönemi (12-18 yaş)	11
1.2.Çocuk Edebiyatı	12
1.2.1. Çocuk Edebiyatının Kavram ve Mahiyeti.....	12
1.2.2. Gelişim Dönemlerine Göre Çocuk Kitapları/Okuma Eğilimleri	16

II.BÖLÜM

ÇOCUKLAR İÇİN MEAL ve TEFSİR ÇALIŞMALARI

2.1. İslam'ın Çocuğa Bakışı.....	19
----------------------------------	----

2.1.1. Kur'an'da Çocuk ve Çocuk Eğitimi	19
2.1.2. Sünnette Çocuk ve Çocuk Eğitimi.....	26
2.2. Çocukluk Dönemi Din Eğitimi.....	29
2.2.1. Çocukluk Dönemi Din Eğitiminin Önemi	29
2.2.2. Din Eğitiminde Ailenin Yeri ve Önemi	36
2.2.3. Etkili Bir Din Eğitimi İçin Dikkat Edilmesi Gerekenler	44
2.3. Çocuğun Kur'an-ı Kerim ile Bağı	47
2.3.1. İslam'a Göre Çocuğun Kur'an ile İlk Buluşması	49
2.3.2. İlahi Mesajı Anlamalarının Çocukların Yaşantısına Etkisi	50
2.4. Tefsir Tarihine Kısa Bir Bakış	52
2.5. Çocuklar İçin Meal- Tefsir Çalışmaları.....	54
2.5.1. Çocuklar İçin Meal ve Tefsir Çalışmalarının Gerekliliği ve Önemi	54
2.5.2. Çocuklara Yönelik Tefsir Yazımının İmkânı	56
2.5.3. Diğer Dinlerde Çocuklara Yönelik Tefsir Çalışmaları	60
2.5.4. Mevcut Tefsir ve Meal Çalışmalarının Çocuklara Uygunluğu.....	62
2.5.5. Çocuklar İçin Meal ve Tefsirlerde Bulunması Gereken Temel Özellikler.....	68
2.5.5.1. Yapısal özellik bakımından (sayfa, yazı, görsellik ve biçimsel) özellikler.....	70
2.5.5.2. Dil ve üslup bakımından özellikler	73
2.5.5.3. Eğitsel içerik bakımından özellikler.....	74
2.5.5.4. Yöntem ve içerik bakımından özellikler	74
2.5.6. Kur'an Eğitiminde Kıssaların Önemi	76

III. BÖLÜM

ÇOCUKLARA YÖNELİK ÖRNEK SURE MEAL ve TEFSİRLERİ

3.1. İhlas Suresi Tefsiri.....	79
3.2. Fil Suresi Tefsiri	87
3.3. Fatıha Suresi Tefsiri	95
3.4. Kevser Suresi Tefsiri	106
3.5. Asr Suresi Tefsiri.....	111
SONUÇ.....	121
KAYNAKLAR.....	123

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Günümüzdeki meal örnekleri 1	62
Resim 2: Günümüzdeki meal örnekleri 2	62
Resim 3: Günümüzdeki meal örnekleri 3	63
Resim 4: Günümüzdeki meal ve tefsir örnekleri	63
Resim 5: Günümüzdeki meal ve tefsir örnekleri	64
Resim 6: Günümüzdeki tefsir örnekleri	65
Resim 7: Çocuklar için örnek tefsir	67
Resim 8: İhlas suresi ve anlamı	80
Resim 9: Mekke dönemi	81
Resim 10: Put resmi	82
Resim 11: Evrendeki düzen ve uyum	82
Resim 12: Evrendeki düzen ve uyum	83
Resim 13: Allah'ın ehad sıfatı	83
Resim 14: Allah'ın samed sıfatı	84
Resim 15: Çocuklar için soru işareti	85
Resim 16: Değerlendirme soruları	87
Resim 17: Hayvan resimleri	87
Resim 18: Fil ve kuş figürü	88
Resim 19: Fil suresi ve anlamı	89
Resim 20: Kâbe resmi	89
Resim 21: Kilise resmi	91
Resim 22: Çocuklar için soru işareti	91
Resim 23: Deve resmi	92
Resim 24: Fil olayını anlatan temsili resim	93
Resim 25: Değerlendirme soruları	94
Resim 26: Kur'an-ı Kerim	95
Resim 27: Çocuklar için besmele yazısı	96
Resim 28: Fatiha suresi ve anlamı	96
Resim 29: Çocuklar için rahman yazısı	97
Resim 30: Evrendeki düzen ve uyum	97
Resim 31: Hediye paketi	98
Resim 32: Çocuklar için rahim yazısı	98
Resim 33: Çocuklar için soru işareti	99
Resim 34: Çocuklar için besmele yazısı	99
Resim 35: Cüzdan resmi	100
Resim 36: Çocuklar için hamd yazısı	100
Resim 37: Çocuklar için soru işareti	101
Resim 38: Çocuklar için yeniden diriliş ifadesi	101
Resim 39: Temsili cennet resmi	102

Resim 40: Namaz kılan çocuk	103
Resim 41: Çocuklar için soru işareti.....	104
Resim 42: Doğru yol resmi.....	104
Resim 43: Değerlendirme soruları.....	105
Resim 44: Kevser suresi ve anlamı.....	106
Resim 45: Kevser havuzu (temsili).....	107
Resim 46: Mekke resmi	108
Resim 47: Gül resmi	108
Resim 48: Namaz ve kurban ibadeti.....	109
Resim 49: Değerlendirme soruları.....	110
Resim 50: Saat ve zaman.....	111
Resim 51: Çocuklar için asr yazısı	111
Resim 52: Asr suresi ve anlamı	112
Resim 53: Hazine resmi.....	113
Resim 54: Çocuklar için soru işareti.....	114
Resim 55: Hazine ve anahtar	114
Resim 56: Çocuklar için salih amel yazısı.....	115
Resim 57: Salih amel resimleri.....	116
Resim 58: Oyun parkı.....	117
Resim 59: Çevreyi temiz tutmak	117
Resim 60: Bisiklet resmi.....	118
Resim 61: Kırmızı meyveler.....	119
Resim 62: Değerlendirme soruları.....	120

KISALTMALAR

- akt.** : aktaran
a.s. : aleyhis selâm
b. : bin, ibn (oğul)
c. : cilt
c.c. : celle celâluhû
çev.: çeviren
DİB: Diyanet İşleri Başkanlığı
ed. : editör
Hz. : Hazreti
MEB: Millî Eğitim Bakanlığı
r.a. : radiyallahu anh/anhe
s.a.v.: sallallahu aleyhi ve sellem
TDK: Türk Dil Kurumu
TDV: Türkiye Diyanet Vakfı
vb. : ve benzeri/ benzerleri
yay. : yayıncılık, yayınevi, yayını, yayınları

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Çocukların Kur'an-ı Kerim ile tanışması yolunda atılacak en önemli adım olan meal ve tefsir çalışmalarının imkânının ve gerekliliğinin ortaya konulması ve örnek olması açısından bazı kısa surelerin meal ve tefsirlerine yer verilmesi bu araştırmanın konusudur.

Çocukluk dönemi bireyin kişilik özelliklerinin temellerinin atıldığı dönemdir. Bu alanda verilecek her eğitim hem bireyi hem de toplumu oldukça etkilemektedir. Özellikle dinî eğitimden uzak yetişen çocuklar yetişkinliklerinde, değerlerinden uzak ahlaki çöküş içerisinde kalmaktadır ki bu durum toplumun da çöküşü demektir. Bu sebeple çocukluk dönemi din eğitimi çok önemlidir ve bu eğitimin etkili bir şekilde verilebilmesi çocukların o yaşlarda ilahi mesajımız olan Kur'an-ı Kerim ile tanışmasından geçmektedir. Günümüzde mevcut olan Kur'an-ı Kerim meal ve tefsirlerinin ise çocuklara yönelik hazırlanmadığı bilinen bir gerçektir. Büyüklerin bile bazen anlamakta güçlük çektiği bu eserlerin onların seviyelerine uygun şekilde hazırlanması gerekmektedir. Bu sayede onlar da Kur'an-ı Kerim'den doğru bir şekilde faydalanabileceklerdir.

B. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Doğru bir din eğitimi vermenin yolu Kur'an-ı Kerim'i doğru anlatmaktan geçer. Şüphesiz ki bu da Kur'an-ı Kerim meal ve tefsirleri ile mümkün olacaktır. Bu bağlamda meal ve tefsir çalışmalarının çocuklara yönelik hazırlanmasının önemini

ortaya koymak ve bunu çeşitli sure meal ve tefsirleri ile örneklendirmek bu çalışmanın amacıdır.

Hiç şüphesiz ki çocuklar gelecektir. Doğru yetiştirilemeyen, eğitimden mahrum bırakılmış çocuklar ne yazık ki faydasız bireylere dönüşmektedirler. Bu da faydasız, sorunlu bir toplum ve dünya demektir. Çocuklarımızın sağlıklı yetişmesi, dinini ve değerlerini doğru öğrenebilmesi başta Allah'ın mesajının onlara uygun şekilde iletilmesi ile mümkün olacaktır. İşte bu çalışma da bu konuda dikkat edilmesi gerekenleri ortaya koymaya ve bu alanda örnek bir yol çizmeye çalıştığından oldukça önemlidir.

C. Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma çocuk psikolojisi, çocuk edebiyatı, İslam'da çocuk ve çocuklara yönelik meal-tefsir çalışmaları alanlarını kapsamaktadır.

Araştırma sonunda ilkokul dönemi çocuklarına yönelik meal ve tefsir çalışmalarına yer verilmiştir.

D. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmamızda literatür ve kaynak taraması yapılarak bazı kavramlar hakkında değerlendirmelerde bulunmaya çalışılmıştır. Bu araştırma çocuklara yönelik meal ve tefsir çalışmalarının gerekliliği ve önemini ortaya koymak amacıyla yazılmış olduğundan teorik araştırma ve veri toplama tekniklerinden yararlanılmış olup tarama modeli kullanılmıştır. Aynı zamanda araştırmamızın evrenini çocuklar özellikle de ilkokul dönemi çocukları oluşturmaktadır.

Tezimiz konusu itibari ile farklı disiplinleri de kapsadığından çocuk, çocukluk gelişim dönemleri, çocuk edebiyatı ve eserleri alanlarında kaynaklardan ve uzman görüşlerinden yararlanılması bakımından araştırmamızda multidisipliner bir yöntem kullanılmıştır.

E. Araştırmanın Planı

Tezimiz çocuklara yönelik meal ve tefsir çalışmalarının gerekliliği ve önemini ortaya koymak amacıyla yazılmış olup şu bölümlerden oluşmaktadır:

Çalışmamızın birinci bölümünde konunun daha iyi anlaşılabilmesi için çocuk psikolojisine yer verdik. Bu alanda çocuk, çocuğun gelişim dönemleri gibi temel konulardan bahsettik. Daha sonra çocuk eğitiminin etkili yollarından biri olan çocuk edebiyatı, çocuk kitapları, çocukların okuma eğilimleri hakkında bir çerçeve çizdik.

İkinci bölümde ise İslam'ın çocuğa ve çocuk eğitimine verdiği önemi, çocuklara yönelik meal ve tefsir hazırlamanın gerekliliği ve imkânı, din eğitiminde kutsal metinlerin ve ilahi mesaj ile çocukların tanışmasının önemi gibi temel konulara yer verdikten sonra bu alanda dikkat edilmesi gerekenleri ifade ettik. Çocukluk dönemi din eğitiminin önemi, bu eğitim verilirken dikkat edilmesi gerekenler ve bu eğitimi etkileyen faktörlere yer vererek bu konuyu detaylı bir biçimde ortaya koymaya çalıştık. Bu alanda yazılmış mevcut eserlerin uygunluğunu değerlendirerek doğru ve çocuk gelişimine uygun meal ve tefsir eserlerinde kullanılabilecek bazı yöntemleri detaylı bir biçimde belirttik.

Üçüncü bölümde ise örnek olması açısından İhlas, Fil, Fatiha, Kevser ve Asr Surelerinin meal ve tefsir çalışmalarına yer verdik. Bu çalışmayı yaparken çocuk edebiyatı alanında yazılmış pek çok eser ve kaynakçamızda belirttiğimiz birçok meal ve tefsirden faydalandık. Bu tefsirleri de belli bir çocukluk dönemi seviyesinde yazmaya çalıştık. Tüm seviyelere yer vermek yerine bir seviyenin yeterli olacağını düşündük. Çalışmanın sonunda çocuklar için öğrendiklerini pekiştirmesi açısından da çeşitli etkinliklere yer vererek çalışmamızı tamamladık.

Ayrıca çalışmamızın son bölümünde yer alan tüm resimler, tarafımızdan çizilmiş olup konunun daha iyi anlaşılmasına yönelik yapılan bir diğer çalışmalar arasında yer almaktadır.

F. Araştırmanın Kaynakları

Bu araştırmada çocuklara yönelik meal ve tefsir çalışmalarının gerekliliği ve önemini ortaya koymak ve bu alanda örnek bir yol çizmek amaçlandığından çocuk

psikolojisi, çocuk edebiyatı alanlarındaki pek çok eserden faydalanılmıştır. Ayrıca aslı kaynağımız Kur'an ve sünnet olduğundan ve bu alanda yapılmış bir çalışma olması sebebi ile de tefsirler, hadis ve metinleri, pek çok meal de temel başvuru kaynaklarındandır. Burada çalışmamız boyunca fazlaca yararlandığımız bazı kaynaklara yer vermekte fayda görüyoruz:

Çocuk psikolojisi ve çocuk edebiyatı alanlarında Mustafa Köylü'nün *Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi* ve Cemil Oruç ile birlikte yine bu alanda yazmış olduğu *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi* kitapları ile *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısından* oldukça fazla istifade edilmiştir.

Tefsir ve meal alanlarında ise pek çok eserden faydalanılmış olsa da daha çok Mevdudi'nin *Tefhimu'l Kur'an*, Seyyid Kutub'un *Fi Zilal'il Kur'an* tefsirlerinden, Mehmet Okuyan'ın *Kur'an*, Hasan Tahin Feyizli'nin *Feyzul Furkan* ve DİB *Kur'an- Kerim Meali* 'ne sık sık başvurulmuştur. Yine bu alanda yazılmış olan Hikmet Koçyiğit'in *Çocuklar İçin Tefsir Yazımı* adlı makalesi de araştırmamıza oldukça katkı sağlamıştır.

I.BÖLÜM

ÇOCUK KAVRAMINA GENEL BİR BAKIŞ

Araştırmamız çocuklar için meal ve tefsir çalışmalarını içerdiğinden bu alanda bilinmesi gereken bazı temel konular içermektedir. Bu konuların başında şüphesiz ki çocuk ve onun psikolojisi yer almaktadır. Ayrıca çocuklara yönelik hazırlanan her eser çocuk edebiyatının da bilinmesini gerektirmektedir. Bu nedenle asıl konumuza geçmeden önce çocuk psikolojisi ve çocuk edebiyatı hakkında ana hatlarıyla temel bilgileri incelememiz yerinde olacaktır.

1.1.Çocuk Psikolojisi

Çocuk psikolojisi bireyin bebeklikten ergenliğin sonuna kadar büyümesini, gelişimini sadece fiziksel değil aynı zamanda düşünce sürecini ve bu evrelerin kişiliğinin oluşumunda ne kadar etkili olduğunu araştıran ve ifade eden bir alandır. Dolayısıyla çocukları daha iyi anlayabilmek için çocuk psikolojisini de iyi bilmek gerekmektedir.

1.1.1. Çocuk Kimdir?

Çocuklar adına bir şeylerden bahsedebilmemiz için önce çocuğu iyi anlamalı, onun psikolojisi hakkında yeterli bilgiye sahip olmalıyız. Çünkü çocuk psikolojisi alanını göz ardı ederek onlara uygun herhangi bir şey hazırlamak imkânsız bir durumdur. Hele ki bahsedilen çocuklar için meal ve tefsir kitapları hazırlamak kadar önemli bir iş olunca bu alanı ilgilendiren her konu hakkında bir şeyler bilmek zorunlu hale gelmektedir.

Bu nedenle öncelikle çocuk kavramı hakkında yapılan tanımlamalara yer verdikten sonra çocuk psikolojisi hakkında genel bir çerçeve çizmeye çalışacağız:

Çocuk hakkında şüphesiz ki pek çok tanım mevcuttur. Bu tanımlara şu şekilde bir göz atmak mümkündür:

Sözlüklerdeki çocuk kavramına baktığımızda “*Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız*”¹, “*İki yaşından, ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu; henüz ergenlik dönemine ermemiş kız ve erkek*”² ya da “*Doğumdan buluş çağına kadar insan yavrusu.*”³ Şeklinde tanımlamalar yapılırken çocuk psikolojisi alanında “*Çocuk, küçük yaştaki oğlan ve kıza verilen addır.*”⁴ şeklinde tanımlamaların yaygın olduğu görülmektedir.

Çocuk kavramı için yapılan tanımlar daha çok olmakla birlikte genel olarak bu şekildedir. Ancak yine de çocuk kavramının tam olarak bir tanımını yapmak pek mümkün gözükmemektedir. Çünkü çocuk kalıtım, çevre, beden ve ruh sağlığı gibi pek çok unsurdan etkilenecek büyür ve gelişir. Bu sebeple çocuklar da kendi aralarında farklılık gösterebilmektedir.⁵

1.1.2. Çocukta Gelişim

Çocuğun gelişim evreleri daha anne karnına düştüğü andan itibaren başlamaktadır. Dinimize baktığımızda da aile kurumuna büyük önem verildiği görülmektedir. Çocuğun anne rahmine düştüğü andan itibaren helal lokma yemenin tavsiye edilmesi, eşlerin birbirlerine karşı tutumları, sürekli abdestli olunmasının öğütlenmesi⁶ gibi durumlar da İslam’ın bu konuya ne kadar ehemmiyet verdiğini bizlere göstermektedir. Burada büyüme ve gelişmenin birbirlerinden farklı kavramlar olduğunu da belirtmekte yarar vardır. Büyümek daha çok fiziksel değişim ve gelişimi kapsarken gelişim fiziksel ve zihinsel yönü olan daha kapsamlı bir süreçtir.

¹ *Türkçe Sözlük*, TDK (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011), 444.

² Ferhan Oğuzkan-Ruşen Alaylıoğlu, *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü* (İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevi, 1974), 55.

³ D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, (Ankara: Yazar Yayınları, 2011), 234.

⁴ Hüseyin Tuncer- Mehmet Yardımcı, *Çocuk Edebiyatı*, (Ankara: MEB Yayınları, 2000), 9.

⁵ Mualla Selçuk, “Çocuk Eğitiminde Dini Motifler”. *İslami Araştırmalar Dergisi* 4/2 (Nisan 1990), 26.

⁶ SümeYYe Çırak, *Çocuklarda Kur’an ve Tefsir Eğitimi* (İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021), 23.

Gelişimin en önemli boyutu “öğrenmedir”. Öğrenmeyi ise “yaşantı ürünü ve nispeten kalıcı davranış değişikliği” olarak tanımlamak mümkündür. Ya da “*Öğrenme, yaşantı ve olgunlaşma sonucunda görülen ve düzenli süreklilik gösteren değişimlere ‘gelişim’ adı verilmektedir.*”⁷

Gelişim dönemleri birbirini etkiler ve her dönem özellikleri bir sonraki dönemde de devam eder. Genellikle bu dönemler İlk Çocukluk (Erken Çocukluk), İkinci Çocukluk (Son Çocukluk), Ergenlik, Erinlik (Yetişkinlik) ve Yaşlılık olarak adlandırılmaktadır.⁸ Ancak yine de bu dönemleri kesin sınırlar ile birbirlerinden ayırmak zordur. Bu çağları keskin sınırlarla ayırmanın zor olduğu ve bu dönemleri etkileyen pek çok faktörün bulunduğu da yapılan araştırmalar sonucu görülmüştür.⁹ Çünkü her dönem birbiri ile ilişkilidir ve bir sonrakini etkilemektedir. Bireyde bulunan gelişim özelliklerini şu şekilde özetlemek mümkündür:¹⁰

- Gelişim hem doğuştan getirilen özellikler hem de çevresel faktörlerden etkilenir.
- Farklı gelişimsel özellikler dönemine göre etkili olur.
- Gelişim dinamiktir, durağan değildir ve bir sıra izler.
- Gelişim daima ileriye dönüktür.
- Her bir gelişim dönemi birbirleri ile ilişkilidir. Biri diğerini etkiler.
- Gelişim pek çok farklı alanda olabilir. Bu nedenle farklı gelişim çeşitleri mevcuttur.

Konumuzu ilgilendirmesi açısından sınırı aşmadan burada, çocukların gelişim dönemlerine göre belli başlı özelliklerine yer vermekte fayda görüyoruz:

1.1.2.1. Bebeklik dönemi (0-24 ay)

Bebeklik dönemi kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de de ifade edildiği üzere doğumdan itibaren sütten kesilme dönemini kapsamaktadır.¹¹ Bu dönem oldukça önemli ve hassas bir dönemdir. Çünkü büyümenin çok hızlı yaşandığı ve gelecek dönemlerde öğrenileceklerin temellerinin atıldığı bir dönemdir. Etrafındakileri

⁷ Ziya Selçuk, *Eğitim Psikolojisi*, (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2014), 16

⁸ Pınar San Bayhan- İsmail Artan, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi* (İstanbul: Morpa Yayınları, 2009), 15.

⁹ Feriha Baymur, *Genel Psikoloji* (İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2023), 57.

¹⁰ Mustafa Köylü- Cemil Oruç, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2017), 1-5.

¹¹ El- Bakara 2/233.

gözlemleyen ve üzerine düşünmeye başlayan bebek için karakterinin temelleri de atılmaya başlanmış demektir. Çünkü çocuklar kendi tecrübeleri ve çevresindekileri gözlemleyip örnek alarak kendi değerlerini oluştururlar.¹² Bu da onların kişiliklerinin oluşumunda ilk basamak olması açısından oldukça önemlidir.

Konumuzun sınırları dışına çıkmamak adına bu dönem özelliklerine fazlaca yer vermeye gerek görmüyoruz. Ancak bebeklik döneminin de kişilik oluşumu üzerindeki etkisi daima göz önünde bulundurulmalı, bu dönemde buna göre hareket edilmelidir. Zira bebeklik dönemi sağlıklı geçmeyen çocuklara faydalı çalışmalar sunmak daha zor olacaktır.

1.1.2.2. İlk çocukluk dönemi (2-6 yaş)

Bu dönem artık bebeklikten çıkıp çocukluğa ilk adımı atma evresidir. Aynı zamanda çocuğun gelecekteki kişiliği ve ahlakı da büyük oranda bu yaş aralığında atılan temeller ile şekillendiğinden oldukça önemli bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönem Piaget'e göre *İşlem Öncesi Dönem* olarak adlandırılmaktadır. Bu şekilde adlandırılmasının nedeni yetişkinlerde olduğu gibi henüz mantıklı bir düşünme sistemlerinin gelişmemiş olmasındandır.¹³ Bu dönemde çocuklar tek yönlü düşünebilirler, olaylar arası ilişki kuramaz ve olayları mantık çerçevesinde değerlendiremezler. Bu yaş aralığındaki çocuklarda yoğun bir benmerkezci düşüncenin hâkim olduğu görülmektedir. Bu nedenle başkalarının görüş açısını kavrayamaz, onların yerine düşünemezler. Aynı zamanda *Animizm* adı verilen yani cansız nesneleri canlandırma da bu dönemde oldukça fazladır. Ayrıca soyut varlıkları insani özellikler ile açıklamaya çalışma olarak bilinen *Antropomorfizm* de yine bu dönemde sık sık görülmektedir. Mesela melekleri kanatlı beyaz kızlar, Allah'ı bulutların üzerinde oturan aksakallı biri gibi ifade etmeleri buna örnektir. Soru-sorma ve merak bu yaş döneminde had safhadadır. Çocuk her şeyi merak eder ve sık sık "neden, niçin?" sorularına başvurur. Bu açıdan bu dönemdeki çocuklara yaklaşım şekli oldukça önemlidir. Onlar kendi istekleri ile bir şeyler yapmaları için cesaretlendirilmeli, çok yönlü beceri kazanmaları için çeşitli ortamlar oluşturularak

¹² San Bayhan- Artan, *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*, 113.

¹³ Selçuk, *Eğitim Psikolojisi*, 92.

destek olunmalı, başarısız olduklarında ise hemen aşağılanmamalı, hatalarını düzeltmelerine olanak sağlanmalıdır.¹⁴

1.1.2.3. Son çocukluk dönemi (6-12 yaş)

Araştırmamızın sonunda yer verdiğimiz sure meal ve tefsirlerinin örnek grubu 6-12 yaş grubu çocuklar olduğundan bu dönem çocuklarının özelliklerini iyi bilmek önemli ve gereklidir. Zira bu dönem çocuğunu tanımadan onlar için hazırlanacak meal ve tefsirleri aktarmaya çalışmak yanlış olacaktır. Çünkü böyle bir çalışma yapılırken çocukların bulundukları dönem dikkate alınmadan tek bir eser hazırlanır ve tüm çocuklara sunulursa yapılan çalışma hiçbir fayda sağlamayacaktır. O dönem çocuğunun özellikleri bilinerek ve göz önünde bulundurularak hazırlanırsa istenilen amaca ulaşılmış ve çocuklar için gerçekten faydalı niteliğe sahip içerikler elde edilmiş olacaktır. Bu sebeple bu başlık bizim için daha ayrıcalıklıdır ve biraz daha üzerinde durmayı gerektirmektedir.

Bu dönemde çocuk artık öğrenmeye istek duyar ve her yeni bilgiyi merak eder. Bu açıdan onlara yeni bir şeyler öğretmek, istedik davranışlar kazandırmak daha kolay bir hâl almıştır. İlk çocukluk döneminde gerçekleştirilemeyen mantıksal düşünme bu dönemde artık başlamıştır. Ancak yine de somut olgulara dayalı düşünmenin olduğu, soyut düşünme becerisinin henüz kazanılamadığı bir dönem olması sebebi ile bu dönem *Somut İşlemler Dönemi* olarak da bilinmektedir. Çocuk henüz soyut düşünemediğinden problemlerini bildiği, tanıdığı algılar üzerinden çözebilir. Bu nedenle bu dönem için hazırlanan eserlerde ya da çocuklara verilecek eğitimlerde soyut örneklerden kaçınılmalıdır.

Somut düşünme döneminde olduklarından daha çok yaparak, görerek öğrenirler. Çocukların bizzat duyuları ile algılayabildikleri somut örnekler veya materyaller onlara sunulmalıdır. Onlara saatlerce bir şeyler anlatmak yerine somut birkaç örnek ile anlatılmak istenen şey daha kolay bir şekilde öğretilir. Ancak bu dönemden sonrası soyut düşünme başladığından, bunu desteklemek adına somut örnekler yanında soyut bazı kavramları vermekte de bir sakınca yoktur.¹⁵

¹⁴ Osman Kazancı, *Eğitim Psikolojisi Kuram ve İlkelerden Uygulamaya* (İstanbul: Kazancı Yayınları, 1989), 57.

¹⁵ Selçuk, “Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler”, 105.

Yine bu dönemde zihinsel gelişim devam etmesine rağmen düşünce sistemlerinde hâlâ bazı sınırlamalar vardır. Buna rağmen dikkatli ve eleştirel bakış açısına sahiptirler. Sözlü beceri ve çok yönlü düşünme gelişmeye başlar. Mantıksal düşünme, sayı, zaman, mekân, boyut kavramları gelişim gösterir. Sınıflama ve sıralama becerileri gelişir. Korunum algısı gelişmiştir ve korunum değişmezliğini kavrayabilirler. Çevresini keşfetmeye de oldukça ilgilidirler. Görseller her zaman oldukça ilgilerini çeker. Özellikle renkli, canlı görsellere ilgilidirler. Çok uzun yazıları okumaktan hoşlanmazlar. Daha çok dikkatlerini çeken resimli içeriğe sahip kitapları severler. Henüz etkili bir dinleyici değildirler. Konuşmak, sürekli sormak daha çok hoşlarına gider. Oldukça zengin bir hayal güçleri vardır. Olağanüstü şeyler düşünmekten, dinlemekten hoşlanırlar. Sözel becerileri bu dönemde gelişir ve sözcük dağarcıkları artmaya başlar. Yine bu dönemde çocuklar çok kolay motive olabilirler. Yapılması istenilen şey güzelce söylenirse onu hemen yapmaya heveslenirler.¹⁶

Yavuzer eserinde Havighurst'un bu dönem çocuğunun gelişim özelliklerini şu şekilde özetlediğini ifade etmiştir:¹⁷

*“Oyunlarda gerekli olan motor becerilerde ustalaşma
Kendine ve gelişmekte olan vücuduna olumlu tutum geliştirme
Akranları ile iyi ilişkiler kurmayı öğrenme
Uygun kız- erkek rollerini öğrenme
Okuma- yazma ve sayısal alanda temel beceriler geliştirme
Günlük yaşam için gerekli kavramlar geliştirme
Değer sistemi geliştirme
Kişisel bağımsızlık kazanma
Kurum ve kişilere karşı tutumlar geliştirme”*

Çevresine karşı yeni keşiflerde bulundukları bir dönem olduğundan öğrenme istekleri fazladır. Merak ettikleri konular hakkında gerçeklere dayanan, tutarlı cevaplar isterler. Bu sebeple bu dönem, çocuklara bir şeyler öğretmek ve onlarda kalıcı öğrenmeler sağlamak açısından kaçırılmayacak bir fırsat dönemidir. Çocukluk döneminde verilen eğitimin önemi göz önünde bulundurulursa kalıcı ve doğru bir öğrenme için gelişim dönemlerine uygun bir eğitim anlayışı benimsenmelidir. Etkili bir eğitim için şunlara dikkat etmek oldukça önemlidir:¹⁸

¹⁶ Hasan Bacanlı, *Eğitim Psikolojisi* (Ankara: Pegem Yayınları, 2014), 93-107.

¹⁷ Haluk Yavuzer, *Okul Çağı Çocuğu* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2022), 12.

¹⁸ Köylü- Oruç, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*, 18.

- Çocukların eylemlerinin sadece sonuçlarına değil, süreçlerine de bakmak gerekmektedir.
- Çocuğun öğrenme sürecine aktif katılımı sağlanmalıdır.
- Çocuklardan bir yetişkin gibi düşünmelerini beklememek, onların çocuk olduklarını unutmamak gerekmektedir.
- Akranları ile iş birliğine teşvik etmeye çalışılmalıdır. Bu sayede daha etkili ve kalıcı bir öğrenme sağlanabilir.

1.1.2.4. Ergenlik dönemi (12-18 yaş)

Bu dönem artık çocukluktan çıkıp yetişkinliğe geçişin yapıldığı bir dönemdir. Zihinsel süreçlerinde niteliksel değişimin görüldüğü bir dönem olduğundan artık yetişkin gibi soyut düşünme becerisi elde edilir. Somut olarak algılayamadıkları olaylar üzerine konuşmalar başlamıştır. Duygularını daha hesaba katar, daha rasyonel ve gerçekçi düşünmeye başlarlar. Tüm ihtimal ve hipotezleri düşünebilir. Gerçekliğin tek bir yönüne odaklanmak yerine olaylara farklı yönlerden bakabilirler. Bu dönemdeki çocuklar başkalarının onlar hakkındaki düşüncelerine çok önem verirler. Çevrelerine kendilerini kanıtlama arzuları vardır. Bunun için çevresine uyma, okulda başarılı olma, akranlarıyla iyi ilişkiler içinde olmaya özen gösterirler. Bu dönem bir fırtına ve stres dönemidir. Bir gruba ait olma hissi oldukça fazladır. Gruptan dışlanma duygusundan çok korkarlar. Kendi kararlarını alma, davranışlarını yönetme ve davranışlarının sonuçlarını düşünerek hareket etme becerisi gelişmiştir. Bu dönem çocuğun herhangi bir konuya gösterdiği ilgi önemsenmelidir. Çünkü bu yaşlar çocukların ilgi ve yeteneklerinin kendini göstermeye başladığı dönemlerdir. Bu dönem çocuğuna yönelik doğru bir eğitim için çocuklara olan yaklaşımlardan uzak durmak, daha çok yetişkinlere hitap eder gibi bir yaklaşım benimsemek daha doğru olacaktır.¹⁹

Konumuzu ilgilendirmediğinden erinlik ve yaşlılık dönemi özelliklerine burada yer vermeye gerek görmüyoruz.

Tüm bu verilenlerden anlaşıldığı üzere gelişim süreçleri daha doğumdan itibaren başlamakta ve neredeyse yaşamın sonuna kadar devam etmektedir. Bu gelişim dönemlerini sağlıklı bir şekilde atlatmak oldukça mühimdir. Zira her bir

¹⁹ Bacanlı, *Eğitim Psikolojisi*, 108-121.

dönem kendinden sonraki dönemi etkilemektedir. Bu da kişinin karakter özellikleri ve kişiliğinin temellerinin çocukluk döneminde atıldığı gerçeğini bizlere göstermektedir. Çocukluk döneminde doğru bir eğitim ve ebeveynler öncülüğünde bu gelişim ilkeleri doğrultusunda hareket etmek çocuğun gelişimi açısından oldukça önemlidir. Bu sayede sağlıklı bireyler yetiştirilmesine imkân sağlanacaktır.

Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'i çocuklara anlatmak çok mühim bir iştir. Burada yapılacak her bir hata çok kötü ve telafi edilmez sonuçlar doğurabilir. Her bir gelişim dönemine uygun ayrı ayrı içerikler oluşturmak burada izlenecek en doğru yol olacaktır. Çocukluk dönemi özellikleri ve çocuk psikolojisini bilmek bu açıdan çok önemlidir. Bu bağlamda örnek olması açısından araştırmamızın sonunda yer verdiğimiz bazı kısa surelerin meal ve tefsirlerini hazırlarken buradaki gelişimsel özellikleri dikkate almaya çalıştık.

1.2.Çocuk Edebiyatı

1.2.1. Çocuk Edebiyatının Kavram ve Mahiyeti

Edebiyat en genel şekli ile;

“Duygu, düşünce ve hayallerin yazılı veya sözlü olarak dil aracılığıyla ifade edilmesi sanatı veya yazma ve söz sanatı ile ilgili kuralların tamamı ile bu kurallara uygun eserleri içine alan disiplin, bir başka ifade ile olay, düşünce ve imajların dil aracılığı ile biçimlendirilmesi sanatı” olarak tanımlanmaktadır.²⁰

A.Ferhan Oğuzkan ise eğitim terimleri sözlüğünde çocuk edebiyatını,

“Usta yazarlarca özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanatsal nitelikler taşıyan yapıtlar veya çocukların yararlanabileceği her türlü yayını kapsayan bir yazın alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.” şeklinde tanımlamıştır.²¹

Mustafa Ruhi Şirin ise çocuk edebiyatını;

“Temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocukluk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan, ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın bir biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı bir biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi “

²⁰ Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, 320.

²¹ Oğuzkan, *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, 223.

olarak tanımlamıştır.²²

Çocuk Edebiyatı; çocuklara yönelik yazılı veya sözlü edebi ürünlerden oluşmaktadır. Kısaca “Çocuk edebiyatı, çocuklar için kaleme alınmış yapıtların olduğu edebiyattır”, denebilir.²³ Veya bir başka tanım ile ifade edilecek olursa çocuk edebiyatı; “Gelişim dönemindeki çocuğun düzeyi dikkate alınarak onlara seslenen edebiyattır.”²⁴

Çocuk edebiyatı daha çok 2-14 yaş grubunu kapsayan dönemdeki çocuklara yönelik yazılan eserlerden oluşur ancak yine de çocuk edebiyatını; *Okul Öncesi Dönem* (0-6 yaş), *Okul Dönemi* (6-12 yaş) ve *Yetişkinlik Dönemi* (12-18 yaş) olarak ayırmak daha doğru olacaktır. Özellikle 0-11 yaş grubunu kapsayan eserlerde resimlerin, renklerin, öğrenmeyi kolaylaştıracak şekillerin olması çocuğun ilgisini çekmesi ve zevk vermesi açısından önemlidir. Bir eserin çocuk edebiyatı kategorisinde sayılması için her koşulda edebîlik özelliğini barındırıyor olması gereklidir.²⁵

Çocuk edebiyatı tanımlandığı kadar basit bir alan değildir. Çünkü çocuğun dünyası Piaget gibi gelişim psikologlarının da gösterdiği gibi kendine has özellikleri olan yabancı bir dünyadır. Ve çocuk edebiyatı sayesinde ortaya çıkan eserler, çocukların bu yabancı dünyalarını tanıyarak, farkında olarak onların dil ve dinleme yeteneklerinin gelişmesine²⁶, çocuğa bilgi kazandırmaya, onların zihinsel gelişimlerinin desteklenmesine, hayal güçlerinin gelişmesine büyük katkı sağlamaktadır. Yani kısaca çocuk edebiyatı çocuğun gelişimine büyük katkı sağlar ve çocuğu yaşama hazırlayarak eğitilmesini destekler. Bu sebeple çocuk edebiyatı hem çocuk hem de toplum için oldukça önem taşımaktadır. “Çocuğa edebiyatı sunmak, edebiyatı okumak onun geleceğini inşaya kalkışmaktır, geleceğinin temellerini atmaktır.”²⁷

²² Mustafa Ruhi Şirin, *Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı* (İstanbul: Uçan At Yayınları, 2022), 34.

²³ *Ana Britannica Ansiklopedisi* (İstanbul: Ana Yayıncılık, 1986-1994), 182 akt. Ahmet Yılmaz, *Çocuklara Meal ve Tefsir Hazırlamanın Gerekliği ve Örnek Olarak Lokman Suresi Meal ve Tefsiri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 13.

²⁴ Tacettin Şimşek, *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* (İstanbul: Grafiker Yayınları, 2014), 42.

²⁵ Ali Fuat Bilkan, “Çocuk Edebiyatı Kavram ve Mahiyeti”, *Hece Dergisi* 10 (Şubat 2018), 24-27.

²⁶ Tuncer- Yardımcı, *Çocuk Edebiyatı*, 212.

²⁷ Köksal Alver, “Çocuk ve Edebiyat”, *Hece Dergisi* 10 (Şubat 2018), 307.

Çocuk edebiyatı eserlerine baktığımızda başlıca amaçlarının ‘çocuğun öğrenme, yorum yapma yeteneğini geliştirmek, çocuğun kendini ve çevresini tanımasına yardımcı olmak, dil gelişimini desteklemek, eğlenirken öğretmek’ olduğunu görürüz. Bakıldığında genel olarak çocukla bir iletişim kurmaya çalışma ve onda istendik davranış değişikliği oluşturma ihtiyacının bu alanda etkili olduğunu söylemek mümkündür. Aynı zamanda çocuk edebiyatı çocuğa tutarlı davranış biçimi kazandırmada da oldukça etkilidir. Çünkü çocuk ilgi ve merakının en yüksek olduğu dönemlerde kendisine sunulan eserler sayesinde yeni keşifler yapmaya olanak bulur. Bu durum da dünyayı daha derin anlamasını, zihinsel gelişiminin desteklenmesini sağlar. Ayrıca nitelikli çocuk edebiyatı eserleri çocuğun dili doğru öğrenmesini, kendini düzgün ifade edebilmesini sağlar, hayal dünyasını ve bakış açısını zenginleştirir. Olgunlaşmasına katkıda bulunur. Edebiyat çocuk için medeniyetin en arı sütüdür. Ana sütü ile beslenen çocuk da haliyle daha sağlıklıdır.²⁸

Çocukla iletişim kurma ihtiyacı aslında insanlık tarihiyle birlikte var olagelmıştır. Ancak çocuk edebiyatı ifadesi günümüze yakın dönemde ortaya çıkmıştır, demek mümkündür. Her ne kadar insanlığın var oluşu ile birlikte çocuk edebiyatının ilk örnekleri olan ninni, tekerlemeler, manilere rastlamak mümkünse de müstakil bir alana dönüşmesi modernleşen ve sanayileşen dünya sayesinde olmuştur. Çünkü bu gelişmeler çocuk psikolojisine yönelik çalışmaları arttırmış ve bu da yeni bir alanın doğuşuna zemin hazırlamıştır.²⁹ Ancak yine de çocuklara yönelik bir edebiyatın olamayacağını savunanlar da bulunmaktadır. Onlara göre yetişkinler için yazılanlar çocuklara da uygundur. Ayrı bir alana ihtiyaç yoktur. Bazı ünlü eserlerin mesela *Robinson Crusoe*, *Gülüverin Maceraları* gibi eserlerin çocuk klasikleri arasında girmesini de bunun bir göstergesi olduğunu savunurlar.³⁰ Veya ‘çocuk ne anlar, çocuk bilmez, edebiyat yetişkinlere seslenir, edebiyatın inceliklerinden çocuk bir şey anlayamaz’ gibi anlayışlarda çocuk edebiyatına olan yönelimi azaltmaktadır. Yine de sonuç olarak bu görüşte olanların sayısı diğerlerine göre oldukça azdır.

Çocuk edebiyatı çocuğu anlayan edebiyattır. Başlıca gerekçesi çocukluğun anlaşılmasıdır. Çocuğun hayata, çevresine bakışı yetişkinlerden oldukça farklıdır.

²⁸ Mustafa Ruhi Şirin, “Çocuk Edebiyatı mı Medeniyet Sütü Mü?” *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi* 2/3 (2016), 20.

²⁹ Bilkan, “Çocuk Edebiyatı Kavram ve Mahiyet”, 27-30.

³⁰ Seyit Battal Uğurlu, “Çocuk Edebiyatı Eleştirisi”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yeni Türk Edebiyatı Dergisi* 5/3 (2010), 27.

Onların hayatı daha çok oyun ve hayal üzerinedir. Bu sebeple çocuk edebiyatçısı öncelikle çocuğun bu dünyasını anlamalı ve anlamlandırmaya çalışmalıdır. Onun öncelikli görevi çocuğun dilini ve mantığını yine onun dili ve mantığı ile ifade etmektir.³¹ Kısacası çocuk edebiyatı çocuğun dili ile söyleyen, onun dili ile konuşan edebiyattır.

Bu konuda Rousseau'nun şu sözünü ifade etmek yerinde olacaktır;

*“Eğer çocuk, çorak yaylalardan geçmemiş, ayaklarını kızgın kumlarda yakmamış ve güneşin yakıcı sıcaklığına maruz kalmamışsa, güzel bir sabahın serin havasından sizin kadar etkilenmesini nasıl bekleyebilirsiniz? İşte siz bu yüzden çocuğa anlamayacağı sözler söylemekten sakının. Daima, açık, sade, yalın olmaya devam edin; başka bir lisan kullanmanın zamanı çok geçmeden gelecektir.”*³²

Çocuk edebiyatı çocukların kitap ile tanışmasını, onu sevmesini ve okuma alışkanlığı kazanmasının en etkili yoludur. Çocuklukta kazanılacak bu alışkanlık ileriki yaşların da temeli olacaktır. Gerek okul öncesi gerekse okul çağı dönemi bu eserlerle karşılaşması için en uygun dönemlerdir. Çünkü bu dönemler onların motivasyon ve merakının oldukça yüksek olduğu zamanlardır. Bu dönemde onların ilgisini çeken kitaplarla karşılaşmaları, kitaba yönelişlerinin ilk ve en önemli adımı olacaktır.³³ Bu da özellikle okul öncesi dönemde iyi seçilmiş, kaliteli içeriklerden oluşan kitapları çocuklara sunmakla mümkün olabilir. Çocuklar için ilk kitap bir nesneyi elle tutmayı başarabildikleri zaman alınmalıdır. Okuma alışkanlığı ancak bu tutumla kazandırılabilir.³⁴

Aynı zamanda çocuk kitapları çocukların şu yönlerden de gelişmesine yardımcı olmaktadır:³⁵

Fiziksel gelişim; çocuklar bu kitaplar sayesinde kendi fiziksel özelliklerini keşfederler.

Zihinsel gelişim; çocuğa çeşitli bilgiler vererek zihinsel gelişimlerini destekler.

Dil gelişimi; çocuğun kendisinin veya başkasının okuması yolu ile dilinin gelişmesini sağlar. Ancak çocuk kitabı hazırlarken çocuklar anlayamaz endişesi ile

³¹ Vefa Taşdelen, “Çocuk Edebiyatı: Çocuğu Anlayan Edebiyat”, *Hece Dergisi* 10 (Şubat 2018), 420.

³² J.J. Rousseau, *Emile Bir Çocuk Büyüyor*, Çev. Ülkü Özel Akagündüz (İstanbul: Selis Kitaplar, 2015), 146.

³³ Hilmi Uçan, “Çocuk Kadar Saf ve Temiz Kalabilmek”, *Hece Dergisi* 10 (Şubat 2018), 17.

³⁴ Sıddık Akbayır, “Yaş Gruplarına Göre Okuma Eğilimleri”, *Hece Dergisi* 10 (Şubat 2018), 257.

³⁵ İlknur Kocabaş, “Çocuk Kitabı Kriterleri”, *Hece Dergisi* 10 (Şubat 2018), 300.

sözcük çeşitliliğine yer vermeyen eserler çocukların dil gelişimlerine hiçbir katkı sağlayamazlar. Bu sebeple çocuklara yönelik eserler hazırlarken onların kendilerine özgü yeteneklerini göz önünde bulundurarak düşünme ve sorgulamalarına fırsat verecek nitelikte verileri sunmalıyız ki gelişimlerine bir katkı sağlayabilelim.

Duygusal gelişim; çocuğa kitabın verdiği mesaj ve bu mesajın hissettirdikleri ahlaki, duygusal, kişilik ve sosyal açıdan gelişimine katkıda bulunur.

Bu sebeple çocuk edebiyatı temelde çocuğun eğlenceli vakit geçirmesini hedeflerken aynı zamanda onların seviyesine inerek hayal güçlerini ve zihinsel gelişimlerini desteklemeli, onların ilgi ve ihtiyaçlarını anlayarak buna uygun cevabı verebilecek nitelikte eserler verebilmelidir.

A. Ferhan Oğuzkan çocukların edebiyata duyduğu ihtiyacı şu şekilde ifade etmiştir:

“Edebiyat hoş vakit geçirtici, eğlendirici bir şeydir.

Edebiyat ruha canlılık verir, yaşama gücünü arttırır.

Edebiyat hayatı keşfe yardım eder.

Edebiyat bir rehberlik kaynağıdır.

Edebiyat yaratıcı etkinlikleri teşvik eder.

Edebiyat güzel bir dil demektir “³⁶

Yani çocuk edebiyatında çocuk hem eğlenir hem hoşça vakit geçirir hem de öğrenir, keşfeder. Edebiyat çocuğa rehberlik eder. Değerleri öğretir, iyi-kötü, doğru-yanlış ayrımı yapmasına yardımcı olur. Çocuğa insani değerler kazandırır.

1.2.2. Gelişim Dönemlerine Göre Çocuk Kitapları/Okuma Eğilimleri

Çocukları gelişim düzeylerine uygun eserlerle buluşturmak da oldukça önemlidir. Yaş gruplarına göre okuma eğilimleri Turhan Baraz tarafından eserinde genişçe ele alınmıştır. Burada bu konuyu kısaca özetlemekte fayda görüyoruz:³⁷

İlk Çocukluk Dönemi İçin Kitap (2-6 yaş): Kişiliğin oluşumu açısından çocukları en çok etkileyen dönemdir. Çocuklar ebeveynlerinden kendisine seçtikleri kitabı okumasını isteyebilirler. Merak ve soru sorma dönemine giren çocuklar bu dönemde kitaptaki resimlere bakarak ve soru sorarak zaman geçirmek isterler. Resimleri anlatan metinler onların oldukça ilgisini çeker. Çünkü çocukların dikkat süresi çok kısadır. İlgileri çok çabuk dağılabilceğinden onların ilgisini çeken resimleri bol

³⁶ Bilkan, “Çocuk Edebiyatı Kavram ve Mahiyet”, 29.

³⁷ Turhan Baraz, *Çocuk Edebiyatı* (Eskişehir: AÖF Yayınları, 1987), 156.

eserler seçilmelidir. Ayrıca bu dönem okuma/anlatma dönemidir. Çocuklar dinledikleri şeyi tekrar tekrar anlatmak isteyeceklerdir. Bu dönemde çocukların resimli kitaplarla yapacağı olumlu bir tanışma kitap sevgisi aşılama oldukça etkili olacaktır.

Son Çocukluk Dönemi İçin Kitap (6-12 yaş): Bu dönem kitaplarında çocuğun günlük hayatında karşılaşılabileceği olaylar konu olarak seçilmelidir. Çünkü hayal güçleri geniş olsa da bu dönemde kurduğu hayaller bile tanıdığı şeylerden oluşur. Masallar da bu dönemde olumlu davranış kazandırmada oldukça etkili bir araç olacağından ağırlık verilmelidir. Yine bu yaştaki çocukların ayırım yapmadan ellerine geçen her kitabı okuma eğiliminde oldukları görülmüştür. Bu bakımdan ilgilerini çeken her türlü kitabı okuyabilirler. Ayrıca çizgi romanlar da bu dönemde oldukça ilgilerini çekmektedir.

Ergenlik Dönemi İçin Kitap (13-15 yaş): Çocukluktan gençliğe geçiş dönemi olduğundan çalkantılı bir süreçtir. Arayış içindeki çocuğa biyografik eserler okutmak faydalı olabilir. Ayrıca bu dönemde cinsiyete göre okuma eğilimi de farklılık gösterir. Erkek çocukları daha çok spor, fen, serüven içerikli kitaplara ilgi duyarken; kızlar romantik, dedektif, meslek öyküsü içerikli eserlerden hoşlanır.

Bu bilgiler ışığında çocuk edebiyatı eserlerinde ne kadar seçici olmak gerektiğini görmekteyiz. Çocuk kitabı seçerken onların gelişim düzeylerine uygun içerikte kitapları sunmak oldukça ehemmiyetlidir. Yaş grubuna uygun olmayan eseri çocukla buluşturmak şüphesiz ki ona kitap sevgisi aşılama yerine kitaptan soğutacaktır. Bu açıdan çocuk edebiyatı ile ilgilenen, çocuk kitabı yazma gayesini edinen hatta içerisinde “çocuk” ifadesini barındıran her durumda çok titiz davranılmalı, bu konuda yeterli bilgi birikimine sahip olunmalıdır.

Tüm bunlardan yola çıkılarak çocuk edebiyatının ve bu alanda verilmiş olan eserlerin ortak amaçlarını şu şekilde özetlemek mümkündür:³⁸

- Öğretirken eğlendirme ve zevk almalarını sağlama
- Temel ahlaki değerleri (sevgi, saygı, yardımseverlik, merhamet vb.) kazandırma ve geliştirme
- Kendini ifade etme becerisi kazandırma

³⁸ Ahmet Yılmaz, *Çocuklara Meal ve Tefsir Hazırlamanın Gerekliliği ve Örnek Olarak Lokman Suresi Meal ve Tefsiri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 33.

- Güzel, iyi duyguların uyandırılması, iyi-kötü ayrımı yapabilme
- Zihinsel gelişimlerini destekleme
- Hayal gücünü arttırma
- Hayata hazırlama ve bilinçli yaşama duygusu kazandırma
- Milli ve evrensel değerleri tanıma ve koruma
- Kitap okumayı sevmeye ve bunun önemini kavratma

Tüm bu bilgiler ışığında görülüyor ki çocuk edebiyatına bu niteliği kazandıran kitlesinin çocuklar olması değil, çocukluğun kendine özgü dünyasını anlatmasıdır. Bunu yaparken de çocuğun kendine has dilini ve mantığını kullanmasıdır.³⁹ Çocuk kitabı yazan yazarın da bu konuda başarılı olabilmesinin yolu çocukları sevmesinden ve onları anlamak istemesinden geçer. Bu istek ve sevgiden noksan olanların başarılı bir çocuk edebiyatçısı olması da beklenemez.

Kısaca çocuk için yazmak geleceğe ve yarınlar için yazmaktır. Ona bu edebiyatı sunmak geleceğinin temellerini atmak demektir. Çocuğu tanıyarak, çocuk edebiyatını küçümsemeyerek, bunun yetişkinler için yazmaktan daha zor bir iş olduğu kabullenilerek bu alanda bir şeyler yapmaya çalışılırsa çocuklarımız ve geleceğimiz için güzel sonuçlara ulaşılabilecekti

³⁹ Taşdelen, “Çocuk Edebiyatı: Çocuğu Anlayan Edebiyat”, 435.

II.BÖLÜM

ÇOCUKLAR İÇİN MEAL ve TEFSİR ÇALIŞMALARI

Çocuklar için meal ve tefsir hazırlamanın gerekliliği ve önemini daha iyi anlayabilmek için öncelikle çocuk ve dinin birbirleri ile olan alakasını, dinimiz İslam'ın çocuğa ve onun eğitimine verdiği değeri, çocukların dinimizi öğrenmesinin ve Kur'an-ı Kerim'le buluşmasının önemini bilmek gerekmektedir. Bu nedenle bu bölümde öncelikle bu konulara, daha sonra çocuklar için meal- tefsir çalışmalarının gerekliliği ve önemi kısmına yer verilmiştir.

2.1. İslam'ın Çocuğa Bakışı

Çocuklar adına bir şeyler hazırlamaktan bahsetmek için öncelikle “çocuk” kavramını iyi bilmek gerekmektedir. Özellikle çalışmamızı ilgilendiren alan İslami içerikli eserler olduğundan İslami kaynaklarda çocuklara nasıl yer verildiğini bilmek bu eserlerin hazırlanmasına kuşkusuz büyük katkı sağlayacaktır. İslam'ın başlıca kaynakları herkesin bildiği üzere Kur'an ve sünnettir. Bu sebeple önce Kur'an ve daha sonra sünnette çocuğa ne şekilde yer verildiğine bakmanın yerinde olacağını düşünüyoruz.

2.1.1. Kur'an'da Çocuk ve Çocuk Eğitimi

Kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de çocuk kavramı sık sık geçmektedir. Bizzat çocuktan bahseden ayetler olduğu gibi dolaylı olarak içerisinde çocuk

kelimesi geçen ayetler de mevcuttur. Çocuk kavramının yerine kullanılan farklı kelimelere şunları örnek verebiliriz:

Veled(ولد): Kız veya erkek fark etmeksizin çocuk için kullanılmıştır. Kur'an'da 112 defa geçmektedir. Dilimizdeki evlat manasındadır.

قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ هُوَ الْغَنِيُّ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ إِنَّ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بِهَذَا أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

“Allah **çocuk** edindi' dediler. O, (bundan) yücedir; O, hiçbir şeye ihtiyacı olmayandır. Göklerde ve yerde ne varsa O'nundur. Kendinizde buna ilişkin bir delil de yoktur. Allah'a karşı bilmeyeceğiniz bir şeyi mi söylüyorsunuz?”⁴⁰

Gulâm(غلام): Daha çok erkek çocuk için kullanılır. Henüz bülüğa ermeyen çocuklar için kullanıldığı görülmektedir. Kur'an'da 13 yerde geçmektedir.

فَانْطَلَقَا حَتَّى إِذَا لَقِيَا غُلَامًا فَقَتَلَهُ قَالَ أَقْتَلْتَنِي نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا نُكْرًا

“Yeniden yola koyuldular. Nihayet bir **erkek çocuğa** rastladıklarında hemen onu öldürdü. (Musa): “Bir can karşılığı olmaksızın suçsuz bir canı öldürdün mü? Doğrusu çok çirkin bir şey yaptın!” dedi.”⁴¹

Zurriyet(ذرية): Soy, nesep gibi anlamların yanında çocuk manasında da kullanıldığı yerler vardır. Kur'an'da 32 yerde geçmektedir.

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمِينَ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ

“Rabbimiz! İkimizi sana teslim olanlardan kıl, **soyumuzdan** da sana teslim olanlardan bir ümmet yetiştir. Bize ibadet yollarımızı göster, tövbemizi kabul buyur, çünkü tövbeleri daima kabul eden, merhametli olan ancak Sensin”⁴²

هَٰذَاكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ

“Orada Zekeriya Rabbine şöyle niyazda bulundu: ‘Rabbim! Bana katından tertemiz bir **nesil** bağışla. Şüphesiz ki sen, duaları hakkiyle işitensin.’”⁴³

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا

⁴⁰ Yunus 10/68.

⁴¹ El- Kehf 18/74.

⁴² El-Bakara 2/128.

⁴³ Âl-i İmran 3/38.

“Onlar: ‘Rabbimiz! Bize eşlerimizden ve **çocuklarımızdan** gözüümüzün aydınlığı olacak insanlar ihsan et ve bizi, Allah'a karşı gelmekten sakınanlara önder yap’derler.”⁴⁴

رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ

“Rabbim, beni de **soyumdan gelenleri** de namaza müdavim et; Rabbimiz duamızı da kabul et.”⁴⁵

Yetîm(يَتِيم): Babasını kaybetmiş çocuklar için kullanılan hususi bir kelime olup Kur'an'da üzerinde çokça durulmuştur. Toplam 23 yerde geçmektedir.

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلْ مَا أَنْفَقْتُ مِنْ خَيْرٍ فَلِلَّهِ الدِّينُ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ

“Sana ne sarf edeceklerini soruyorlar. De ki: "Hayır yolunda sarf edeceğiniz şey anne-babaya, yakınlara, **yetimlere**, düşkünlere ve yolda kalmışadır. Hayır adına her ne işlerseniz şüphesiz Allah onu bilir.”⁴⁶

وَأَثَرُوا الْيَتَامَى أَمْوَالَهُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَى أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوبًا كَبِيرًا

“**Yetimlere** mallarını verin ve pis olanı temiz olanla değiştirmeyin. Onların mallarını kendi mallarınıza katıp yemeyin. Şüphesiz bu büyük bir suçtur.”⁴⁷

Rebâib(رَبَائِب): Üvey kız anlamına gelir. Yalnızca 1 yerde geçer, o da Nisa Suresi 23. ayettir.

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَاتُكُمْ وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَاتُكُمْ وَعَمَّاتُكُمْ وَخَالَاتُكُمْ وَبَنَاتُ الْأَخِ وَبَنَاتُ الْأُخْتِ وَأُمَّهَاتُكُمُ الَّتِي أَرْضَعْنَكُمْ وَأَخَوَاتُكُمُ مِنَ الرِّضَاعَةِ وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ وَرَبَائِبُكُمُ الَّتِي فِي حُجُورِكُمْ مِنْ نِسَائِكُمُ الَّتِي دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَإِنْ لَمْ تَكُونُوا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمُ الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ وَأَنْ تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا

“Size şunlarla evlenmek haram kılındı: Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren sütanneleriniz, süt kız kardeşleriniz, karılarınızın anneleri, kendileriyle zıfafa girdiğiniz karılarınızdan olup evlerinizde bulunan **üvey kızlarınız**, -eğer anneleri ile zıfafa girmemişseniz onlarla evlenmeniz size bir günah yoktur- öz oğullarınızın

⁴⁴ El-Furkân 25/74.

⁴⁵ İbrahim 14/40.

⁴⁶ El-Bakara 2/215.

⁴⁷ En-Nisâ 4/2.

karıları, iki kız kardeşi (nikâh altında) bir araya getirmeniz. Ancak geçenler (önceden yapılan bu tür evlilikler) başka. Şüphesiz Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.”⁴⁸

İbn(ابن): Oğul anlamında kullanılmıştır. Her dönem yaş grubu çocuk için kullanılan bir ifade olup Kur'an'da 172 yerde geçmektedir.

زَيْنَ النَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَآلْحَرْتُ ذَلِكَ مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَاَبِ

“İnsanlara kadınlar, **oğullar**, yüklerle altın ve gümüş yığınları, salma atlar, davarlar, ekinler kabilinden aşırı sevgiyle bağlanan şeyler çok süslü gösterilmiştir. Hâlbuki bunlar dünya hayatının geçici faydalarını sağlayan şeylerdir. Oysa varılacak yerin (ebedî hayatın) bütün güzellikleri Allah katındadır.”⁴⁹

Tıfl(طفل): Yeni doğan çocuk, olgunluk dönemi öncesi çocuğu ifade etmek için kullanılmıştır. Genel olarak çocuk, çocukluk evresi manalarına gelmektedir.

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى مِنْ قَبْلٍ وَلِتَبْلُغُوا أَجَلًا مُسَمًّى وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ

“O, sizi (önce) topraktan, sonra az bir sudan (meniden), sonra “alaka”dan yaratan, sonra sizi (ana rahminden) **çocuk olarak** çıkaran, sonra olgunluk çağına ulaşmanız, sonra da ihtiyarlamanız için sizi yaşatandır. İçinizden önceden ölenler de vardır. Allah bunları, belli bir zamana erişmeniz ve düşünüp akıl erdirmeniz için yapar.”⁵⁰

Ünsa(انثى): Dişi anlamına gelen bir ifadedir. Kur'an- Kerim'de kız çocuk anlamında kullanıldığı yer sayısı 16'dır.

اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَىٰ وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامَ وَمَا تَزْدَادُ وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ

“Allah her **dişinin** ne taşıdığını, rahimlerin neyi eksiltip neyi artırdığını bilir. O'nun katında her şey bir ölçü ileler.”⁵¹

Bu kelimeler dışında çocuk yerine kullanılan daha pek çok ifade geçmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere Kur'an çocukla yakından ilgilenmekte, ona dair pek çok konuya yer vermektedir. Bu konuların kimisi doğrudan çocuğa yönelik

⁴⁸ En-Nisâ 4/23.

⁴⁹ Âl-i İmran 3/14.

⁵⁰ el-Mü'min 40/67.

⁵¹ er-Ra'd 13/8.

olabileceği gibi dolaylı olarak da geçen yerler bulunmaktadır. ⁵²Bu manada daha net bir tablo çizmesi adına Kur'an hangi konular ve sureler içerisinde çocuğa yer vermektedir topluca buna bir bakalım:

Hayırlı nesil için dua etmek⁵³, üremek ve çoğalmak⁵⁴, hayırlı evlat yetiştirmek⁵⁵, evlat sevgisi⁵⁶, hamileliğin müddeti⁵⁷, evladın fitne oluşu⁵⁸, evladın dünya süsü oluşu⁵⁹, buluş çağı çocukları⁶⁰, kafirlerin evlatlarının durumu⁶¹, fakirlik korkusu ile çocukları öldürme⁶², diri diri gömülen kız çocukları⁶³, çocuk sahibi olmanın Allah'ın istemesine bağlı oluşu⁶⁴, soy nesep durumu⁶⁵.

Bu konu ile ilişkili olarak başka ayette ise Yüce Rabbimiz şöyle buyurmuştur: *“Allah, sizi analarınızın karnından, siz hiçbir şey bilmez durumda iken çıkardı. Şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi.”*⁶⁶ Bu ayette Yüce yaratıcımız bizleri hiçbir şey bilmez bir bebek olarak dünyaya gönderdiğini bir başka ayette ise insanın yaratılmışların en şerefli konumuna da yükselebileceğini ifade etmektedir.⁶⁷ Bu elbette ki daha çocukluk döneminde başlayan iyi ve doğru bir eğitim ile mümkün olabilir. İyi ve doğru eğitimden kasıt ise şüphesiz dinimizin çizdiği istikamet üzere olandır. Öyleyse bu eğitimin birincil kaynağı kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'dir. Kendisine Kur'an'ı kılavuz edinmiş her birey en doğru eğitimi almış, hayatında Kur'an'ı rehber edinerek yaşayan her yaratılmışta eşrefi mahlukat konumuna yükselebilmiş demektir. Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda çocuk eğitimine ayrılmış özel bir başlık yoktur. Zaten hayatın akışına göre inen bir kitapta böyle bir şey aramak da Kur'an'ın ruhuna ters düşecektir. Ancak yukarıda da yer verdiğimiz gibi çocuğu konu alan ayetler ya da çocukluklarından bahsedilen peygamberler

⁵² İbrahim Canan, *Kur'an'da Çocuk Eğitimi* (İstanbul: Nesil Yayınları, 1996), 18.

⁵³ El-Bakara 2/128-129, Âl-i İmran 3/38-41, el-A'râf 7/189, İbrahim 14/40, el-Furkân 25/74, el-Ahkâf 46/15.

⁵⁴ El-Bakara 2/187, Fussilet 41/47.

⁵⁵ El-Bakara 2/223

⁵⁶ Âl-i İmran 3/14, Sebe' 34/37, et-Tevbe 9/24, el-Mümtehine 60/3, el-Münafikûn 63/9.

⁵⁷ Lokmân 31/14.

⁵⁸ El-Enfâl 8/28, et-Teğâbûn 64/14-15.

⁵⁹ El-Kehf 18/45.

⁶⁰ En-Nisâ 4/127.

⁶¹ Âl-i İmran 3/10-91-116, el-Mâide 5/36, el-En'âm 6/70, el-A'râf 7/48, er-Ra'd 13/18, Meryem 19/77-80, el-Câsiye 45/10, el-Mücâdele 58/17, el-Hâkka 69/25-29, el-Leyl 92/8-11, el-Hümeze 104/2-6, Tebbet 111/1-3.

⁶² El-En'âm 6/151, el-İsrâ 17/31.

⁶³ El-En'âm 6/137-140, en-Nahl 16/57-59, eş-Şûrâ 42/17, et-Tekvîr 81/8-9.

⁶⁴ eş-Şûrâ 42/49-50, en-Necm 53/45-46, Âl-i İmran 3/6, Lokmân 31/34, Fâtır 35/11, Fussilet 41/47.

⁶⁵ El-Kevser 108/3.

⁶⁶ en-Nahl 16/78.

⁶⁷ El-İsrâ 17/70.

mevcuttur. Bu ayetler sayesinde Yüce Allah çocuk eğitiminin nasıl olması gerektiğini bizlere bildirmiştir. Çocukluklarına yer verilen peygamber hayatlarını çocukların hayat tarzlarına yansıtmaya çalışmak çocuk eğitimi yolunda atılacak oldukça etkili bir adım olacaktır. Şimdi bunlara bir göz atalım⁶⁸:

Kur'an'da Hz. İbrahim'in çocukluğuna dair bilgilere yer verildiği gibi onun nasıl bir baba olduğuna dair de birçok ayet bulunmaktadır. Hz. İbrahim çocuklarına iman ve ibadet bilincini kazandırmaya çalışmış ve onlar için önemli dualar ederek bizlere de öğretmiştir.⁶⁹

Hz. Yusuf'un hayatına baktığımızda çocuk eğitimi açısından verilen ilk mesaj babaların çocuklar arasında sevgiyi eşit bir şekilde hissettirmelerinin önemidir. Zira Hz. Yusuf'un başına gelenler tamamen kardeşlerinin kıskançlıkları sebebi ile olmuştur.

Çocuğa taşıyacağı kadar bilgi yüklemenin, onlara ilk temel bilgileri verdikten sonra bir alanda uzmanlaştırma yoluna gidilmesinin, henüz yeterli alt yapı sağlanmadan bir şeyler öğretmeye çalışmanın faydalı olmayacağını da Hz. Musa'nın hayatından öğreniyoruz: *“Derken, (Musa) erginlik çağına ulaşp (zihnen) iyice olgunlaşınca, kendisine güçlü bir muhakeme yeteneği ve ilim verdik. İyiliğe yatkın olanları işte böyle mükâfatlandırırız”*⁷⁰ Yine ayet sonundan Hz. Musa'nın annesi gibi çocuğuna özenen onu seven ailelerin mükâfatlandırılacağını da müjdelendiği mesajını çıkarabiliriz.⁷¹

Hz. Zekeriya'nın oğlu Yahya için ettiği duaya ve onu nasıl yetiştirdiğini anlatan ayetlere baktığımızda da çocukların ahlaklarının iyi olmasının anne babaların birinci önceliği olması gerektiğini görmekteyiz. Bunun için küçük yaşlarda çocukları vahiy ile buluşturmak önemlidir. Çünkü vahiy ile muhatap olan çocuk üstün ahlaki sıfatlarla donanır.

Kur'an-ı Kerim'de çocuk eğitimi açısından insanlığa örnek olabilecek bir başka ilişki de Hz. Lokman ile oğlunun sevgi temelli diyalogudur. Hz. Lokman'ın oğluna nasihatlerinin anlatıldığı, ona dair bir sure vardır. Ve bu surede Hz. Lokman oğluna oldukça önemli tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu tavsiyeler çocuk eğitiminde

⁶⁸ Mehmet Sürmeli, *Kur'an ve Sünnete Göre Çocuk Eğitimi* (İstanbul: Asalet Yayınları, 2021), 140-160.

⁶⁹ İbrahim 14/37-40.

⁷⁰ El-Kasas 28/14.

⁷¹ Sürmeli, *Kur'an ve Sünnete Göre Çocuk Eğitimi*, 143.

herkesin rehberi olmalıdır. Hz. Lokman oğluna hep sevgi dili ile yaklaşmıştır. Zaten Kur'an' da çocuklar için “gönül meyvesi”, “göz nuru”⁷² ifadeleri kullanıldığını düşünürsek onlara karşı sevgi ile yaklaşmak ilahi bir emir niteliğindedir. Anne baba çocuklarına sevgi dili ile yaklaşırlarsa verdikleri eğitim onlar için faydalı olabilir. Yoksa kendisine güvenmeyen, merhametsiz, çekingen, başarısız çocuklar olmaya itilirler. Sevgi dili ile yaklaşılan çocuklara da öğretilen ilk şey “tevhid” olmalıdır. Çocuklara Allah'ın birliği kazandırılmadan, dinî manada bir şeyler öğretmek yersiz olacaktır. Bu açıdan Hz. Lokman'da oğluna ilk tevhidi öğütlemiş, şirkten sakındırmıştır. ⁷³Onun, oğluna öğütlediği bir başka önemli husus ise Müslümanlar arasında saf tutması ve namazı emretmesidir. Bu sayede çocukta Müslümanlar arası birlik olma bilinci aşılanmış, aynı zamanda namaz ile kötülüklerden uzaklaşması sağlanmış olacaktır. *“Zira namaz kişiyi hayasızlıktan ve kötülüklerden alıkoyar.”*⁷⁴Çocuklara erken yaşlarda murakabe bilinci kazandırmakta kişiliklerinin oluşumu açısından çok önemlidir. Zira ilahi gözetimin bilincinde olan çocuk davranışlarına sürekli olan bir kontrol ve düzen getirir. Bununla alakalı Hz. Lokman'ın oğluna öğüdü ise şu şekildedir: *“Ey Oğulcuğum! Yaptığın iyilik veya kötülük hardal tanesi ağırlığında bile olsa, bir kayanın içinde saklı da olsa, göklerin veya yerin herhangi bir noktasında bile bulunsa, Allah onu çıkarıp ahirette karşına getirir. Çünkü Allah her şeyi bütün incelikleriyle bilir, her şeyden hakkıyla haberdardır.”*⁷⁵

Konu başlıkları, ayet ve sure sayılarına bakıldığında çocuk konusunun Kur'an'da ne kadar detaylı ele alındığı ve doğru çocuk eğitiminin nasıl olması gerektiğini gösteren pek çok ayetin bulunduğu daha net anlaşılmaktadır. Öyleyse Kur'an'ın bu kadar önem verdiği çocuklar bizler için de önemli olmalıdır. Çocuklar kendilerine bu kadar yer veren, kendilerini önemseyen kitapları ile tanışmaktan mahrum bırakılmamalıdır. Kuşkusuz bu onlar için yapılmış büyük bir haksızlık olacaktır.

Öyleyse çocukların Kur'an ile buluşması meselesini hepimiz kendimize bir görev edinmeli, bu işi önemsemeliyiz.

⁷² El-Furkân 25/74.

⁷³ Lokmân 31/12.

⁷⁴El- Ânkebût 29/45.

⁷⁵ Lokmân 31/16.

2.1.2. Sünnette Çocuk ve Çocuk Eğitimi

Peygamberimizin hayatına baktığımızda çocuklara oldukça fazla değer verdiğini ve onların eğitimlerini önemseydiğini, çoğu kez onlara tıpkı yetişkinler gibi davrandığını ve bunu öğütlediğini görmekteyiz. Zaten Hz. Peygamberin bu sünneti İslam dininin de temel dayanaklardan birini oluşturur.⁷⁶

Çocuklara karşı derin bir sevgi besleyen ve onlarla yakından ilgilenen Efendimiz her fırsatta bunu teşvik etmeyi ihmal etmemiştir. Özellikle içinde bulunduğu dönemde çocuklara hiç değer verilmiyorken onun bu teşviki çevresinde de olumlu etki de yaratmıştır. Hatta bir defasında onu, torunları Hasan ve Hüseyin'i öperken gören bir sahabe buna şaşırır: *“Benim on çocuğum var, hiçbirini de böyle öpmedim.”* deyince Peygamberimiz ona *“Merhamet etmeyene merhamet edilmez”* cevabını vermiştir.⁷⁷

Ayrıca Peygamberimizin çocuklarla ilgili pek çok sözü de vardır: *“Çocuk bulunmayan bir hanede bereket yoktur.”*⁷⁸, *“Çocuk kokusu cennet kokularındandır”*,⁷⁹ *“Kimin çocuğu varsa onunla çocuklaşsın”*,⁸⁰ gibi sözleri onun çocuklara olan sevgi ve ilgisinin örneklerindendir. Yine Hz. Peygamberin karşılaştığı çocuklara selam vermesi,⁸¹ zaman zaman çocukları özellikle de torunlarını sırtına bindirmesi, onlarla çeşitli oyunlar oynaması,⁸² onlarla şakalaşması ve zaman zaman çocuklaşması⁸³ gibi pek çok örnek davranışı da vardır.

Resulullah'ın hayatına baktığımızda çocuk sevmeyi, yetiştirmeyi, eğitmeyi, onlara şefkat ve merhamet göstermeyi, çocuklara bağırılmaması, onları azarlamaması, şaka bile olsa kandırmaması, dövmemeyi ve ayıplamaması öğreniyoruz.⁸⁴ Onun bunlar gibi daha pek çok örnek davranışı mevcuttur. Peygamberimizin ortaya koymuş olduğu bu tutum çocuklara verdiği önemi göstermektedir.

⁷⁶ İbrahim Canan, *Hız. Peygamberin Sünnetinde Terbiye* (İstanbul: Işık Yayınları, 2014), 77.

⁷⁷ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *el-Câmi' u 'ş-şâhih*, nşr. Muhammed Zühayr b. Nasr. (b.y.: Dâru Tavki'n-Necât, 1422/2001), “Edeb”, 18.

⁷⁸ Celâluddîn 'Abdurrahmân b. Ebî Bekr Suyûfî, *el-Fethu'l-Kebîr fî Dâmmi'z-Ziyâdeti ile'l-Câmi'i'ş-Şâgîr*. nşr. Yûsuf en-Nebhânî. (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1423/2003), 33.

⁷⁹ Câmî' u 'ş-Şâgîr, 2/2285.

⁸⁰ Ebû Muhammed 'Abdullâh b. 'Abdirrahmân b. el-Fađl Dârimî, *Sunenu'd-Dârimî*. nşr. Huseyn Selîm Esed ed-Dârânî (Riyad: Dâru'l-Muğnî, 1421/2000), 513.

⁸¹ Buhari, “Edeb”, 81.

⁸² Buhari, “Fezailü-s Sahabe”, 22.

⁸³ Ebû Muhammed 'Abdullâh b. 'Abdirrahmân b. el-Fađl Dârimî, *Sunenu'd-Dârimî*. nşr. Huseyn Selîm Esed ed-Dârânî (Riyad: Dâru'l-Muğnî, 1421/2000), II/532.

⁸⁴ Sürmeli, *Kur'an ve Sünnete Göre Çocuk Eğitimi*, 281.

Yine Ondan bize kalan sünnet çerçevesinde çocukların eğitiminin nasıl olması gerektiğini de öğrenmekteyiz. Peygamberimize göre çocukların daha dünyaya geldiği andan itibaren eğitilmesi onların en doğal hakkıdır. Çünkü İslam’a göre çocuklar tertemiz ve günahsız olarak doğarlar. Daha sonra çevrelerine, aldıkları eğitimlere, ailelerine göre şekil alırlar. Bununla ilgili olarak Peygamberimiz, Buhari’de geçen bir hadisinde *“Her doğan çocuk, İslâm fıtratı üzere (temiz ve günahsız olarak, tevhide meyilli bir şekilde) doğar. Daha sonra anne babası onu (inançlarına göre) ya Hristiyan ya Yahudi ya da Mecusi yapar.”* buyurmuştur. Bu sebeple o çocukların bu eğitim ve alakadan uzak kalmasını emretmemiş, istememiş tam tersine onları buna her zaman teşvik etmiştir. Ayrıca çocukların doğdukları anda kulaklarına ezan okunması sünneti de Peygamberimizin çocukta eğitimin çok erken yaşlarda başlanması gerektiğini bizlere emrettiğini göstermektedir. Peygamberimizin çocuklara küçük yaşlarda eğitim verilmesini teşvik eden söz ve uygulamalarına şunları da örnek verebiliriz:

- Peygamber Efendimize göre çocuk eğitimi daha doğmadan başlar. O çocuklara güzel bir isim koymayı tavsiye etmiş, bunun çocukların yaşamı üzerinde etkisi olduğunu bildirerek ebeveynleri çocuklarının eğitimi yolunda atılacak ilk adıma teşvik etmiştir. *“Çocuğun baba üzerindeki haklarından birisi de babasının ona güzel bir isim koyması ve en güzel şekilde çocuğunu terbiye etmesidir.”*⁸⁵
- Çocuklar doğduğunda kulaklarına ezan ve kamet okunması sünneti de yine eğitimin ne kadar erken başladığının bir göstergesidir. Çocuğun daha doğar doğmaz Allah’ın adını duyarak hayat başlaması da eğitimin ilk aşamalarındandır. Duyduğu bu kelime ve ifadeler elbette ki onun bilinçaltına işleyecektir. Ve bu durum ilerleyen zamanlarda dinî ifadelere daha da aşına olmasına yardımcı olacaktır.
- Abdullah b. Abbas Peygamberimizin eğitime verdiği öneme binaen şunları söylemiştir: *“Ben on yaşındayken Kur’an’ın muhkem kısmını öğrenmiş olduğum haldeyken Resulullah vefat etti.”*⁸⁶
- Peygamber Efendimiz Kur’an eğitimi için çok erken yaşları seçmiş, çocuklar konuşmaya başlar başlamaz onlara İsrâ Suresi’nin 111. ayetini öğretmiştir. Ya da

⁸⁵ İbni Hamza, *Esbabı Vürudi’l Hadis*, II/279.akt. Mehmet Sürmeli, *Kur’ân ve Sünnete Göre Çocuk Eğitimi* (İstanbul: Asalet Yayınları, 2021),300.

⁸⁶ İbn Kesir, *Kuran’ın Faziletleri*, çev. Abdullah Afaracı (İstanbul: İtisam Yayınları, 2018),130.

bazı kaynaklarda çocuklara ilk olarak Furkan Suresi 2. ayeti öğrettiği de geçmektedir.⁸⁷

- İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre, Resulullah şöyle buyurdu:” *Çocuklarınıza ilk olarak La ilahe illallah öğretin. Ölüm anında da onlara La ilahe illallah söylemelerini telkin edin.*” Bu emriyle Peygamberimizin amacı hiç şüphesiz imanın başlangıcı ve en üstünü olan kelime-i tevhidi çocuklara kavratmak hayatlarına yerleştirmektir.⁸⁸
- Hz. Peygamber'in yanında yetişen Hz. Ali'nin şu sözleri de Resulullah'ın çocukluktan itibaren eğitime başladığını açıkça göstermektedir: “*Allah'ın kitabından istediğinizi sorunuz. Allah'a yemin ederim, hiçbir ayet yoktur ki o ayetin gece mi gündüz mü indiğini bilmeyeyim.*”⁸⁹
- Ebu Mahzure'den rivayet edildiğine göre; Resulullah ve ashabının namaz kılmak için ezan okuduklarını görünce biz de onları taklit ederek alaya başladık. Resulullah bizi duyunca yanına çağırdı ve “*Sesin ne hoş! Git ve Mekke halkına ezan oku.*” buyurdu. Daha sonra bana ezanı öğretti. O Ebu Mahzura'yı Müslüman olmadan önce müezzin seçmişti.
- Peygamberimiz namaz eğitimine de oldukça önem verirdi. Çocuklara 7 yaşına geldiklerinde namazı öğretmeyi emretmiştir. Yaşları küçük olmalarına rağmen çocukları namazda sağ tarafındaki safa yerleştirirdi.
- Resulullah ilim öğrenmeye de oldukça önem vermiş, özellikle çocuklara küçük yaşlarda bu eğitimin verilmesini teşvik etmiştir. Enes b. Malik'ten rivayet edilen bir hadiste ise “*İlim aramak her Müslüman üzerine farzdır.*” buyurmuştur.
- Resulullah şöyle bir haber vermiştir: “*Evladına Kuran öğretilene kıyamet günü cennette bir taç giydirilecektir.*”⁹⁰ Anne babaların çocuklarına Kur'an öğretmek asli görevlerinden olmalıdır. Çocukların Kur'an bilmemeleri ahlaki durumlarına da yansımaktadır. Bu açıdan çocuklara güzel ve doğru okuma, bazı sureleri ezberletmenin yanında vahyin ruhunu kavramalarına da yardımcı olmak önemlidir.

⁸⁷ Sürmeli, *Kur'an ve Sünnete Göre Çocuk Eğitimi*, 297.

⁸⁸ Cemal Abdurrahman, *Peygamberimizin Çocuk Eğitimi* (Konya: Hüner Yayınları, 2018), 59.

⁸⁹ Zerkânî, Menâhil, II/15. Akt. Mehmet Sürmeli, *Kur'an ve Sünnete Göre Çocuk Eğitimi* (İstanbul: Asalet Yayınları, 2021), 300.

⁹⁰ Nureddin Ebu'l Hasen Ali Heysemi, *Mecma'uz- Zevâid ve Menbau'l-Fevâid*, (İstanbul: Ocak Yayınları, 2007), 1/166.

Görüldüğü üzere İslam'ın temel kaynakları olan Kur'an-ı Kerim ve Sünnette de çocuklara büyük önem verilmiş ve onların eğitimleri desteklenmiştir. Zaten ilk emri “Oku” olan ve okumaya, akıl etmeye bu kadar teşvik eden bir dinin çocuk eğitimine önem vermemiş olması düşünülemez. Çocuk eğitimi ise daha doğduğu andan itibaren ailede başlar ve gelişerek devam eder. Çocuk eğitimine yardımcı olacak en önemli unsurlardan biri ise şüphesiz kitaplardır. Özellikle bu alan içerisinde çokça ihtiyaç duyulan ve çocukların dinî eğitimine oldukça katkı sağlayacak, onların seviyelerine uygun meal-tefsir çalışmalarının yeri oldukça büyüktür. Ve bu alan hiç de görüldüğü kadar kolay değildir. Bu alanda bilgi birikimine sahip, bu eserleri verecek yetkinliği olan kişilerin işleri son derece önemlidir ve dünyadaki çocuk sayısına göre onlar için yazılmış eserlerin sayısının oldukça az olduğu bilinmektedir.

Özellikle ülkemize baktığımızda dinî içerikli yayınlarda yeterli seviyeye ulaşılmasa da yoğun çalışmalar yapılmaktadır. Hatta bazı yayınevlerinin sadece çocuklar için dinî içerikli eserlere ağırlık verdikleri de görülmektedir. Ancak yine de bu alanda pek çok sayıda yayınevine, yazara ve esere ihtiyaç vardır. Ayrıca bu alanda yazmak için özel ilgi ve tecrübe de gereklidir. Çünkü bu iş için disiplinler arası çalışmalar yapılmalıdır. Ülkemizde dinî alanda çocuklara yönelik yapılan çalışmalar arasında Kur'an, Siyer, Ahlak, İslam Tarihi, Sahabeler, İlmihal, Peygamber kıssaları alanlarında çalışmalar göze çarpmaktadır. Ancak maalesef çocuklara yönelik tefsir çalışması yok denecek kadar azdır. Bu alanda bazı ayet veya kısa sureleri açıklayan birkaç eser bulunsa da çocuklara yönelik tam anlamıyla yazılmış meal ve tefsir çalışmalarına pek rastlamamaktayız.⁹¹

2.2. Çocukluk Dönemi Din Eğitimi

2.2.1. Çocukluk Dönemi Din Eğitiminin Önemi

Din, “*Akıl sahibi insanları kendi tercihleri ile bizzat hayırlı olan şeylere götüren ve peygamberlerin bildirdiği gerçekleri benimsemeye çağıran ilahi bir kanundur.*”⁹²

⁹¹ Hikmet Koçyiğit, “Çocuklar İçin Tefsir Yazımı”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 16 (2020), 448.

⁹² Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili I* (İstanbul: Azim Dağıtım Yayıncılık, 2022), 62.

Kur'an-ı Kerim'de ise doğru ve fitrata uygun dinin nitelikleri şu şekilde yapılmıştır:

*“(Resûlüm!) Sen yüzünü hanîf olarak dine, Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler.”*⁹³

*“Allah'ı bırakıp da taptıklarınız, sizin ve atalarınızın taktığı birtakım isimlerden başka bir şey değildir. Allah onlar hakkında herhangi bir delil indirmemiştir. Hüküm sadece Allah'a aittir. O size kendisinden başkasına ibadet etmemenizi emretmiştir. İşte dosdoğru din budur. Fakat insanların çoğu bilmezler.”*⁹⁴

*“(Resûlüm!) Şüphesiz ki Kitab'ı sana hak olarak indirdik. O halde sen de dini Allah'a has kılarak (ihlâs ile) kulluk et.”*⁹⁵

Kısaca Kur'an'a göre dini “Allah tarafından konulan ve insanları O'na ulaştıran yoldur.” şeklinde tanımlamak mümkündür.⁹⁶

Eğitim ise çoğunlukla “Bireyin davranışlarında istendik yönde kalıcı izli değişiklik oluşturma süreci”⁹⁷ olarak tanımlanmaktadır. İnsanlığın geleceğini şekillendirecek olan, ortak değerlerini gelecek nesillere aktaracak olan yine eğitimidir. Hele ki din eğitimi, temel değerleri yeni yetişen kuşaklara aktarmada çok etkili bir araçtır. Çünkü çocukluk dönemi din eğitimi çocuğun doğuştan getirmiş olduğu iyiyi, güzeli ortaya çıkarmayı, kişiliğinin gelişmesine katkı sağlamayı, bireyi ve toplumun ahlakını düzeltmeye yardımcı olmayı ve bunun devamını sağlamayı hedefler. Çocukluk dönemi hiç şüphesiz ki bireyin geleceğini büyük ölçüde etkileyen bir mihenk taşı gibidir. Psikologların terapiye gelen hastalarının sorunlarını çözmek için onların çocukluklarına inerek bir iz aramaları da hep bundandır. Çünkü küçük yaşta öğrenilen her şey kişide derin izler bırakır ve kaç yaşına gelinirse gelinsin izleri silinmez. Bazı psikologlar kişiliğin %90'ının çocukluğun ilk 6 yılında gerçekleştiğini ileri sürmektedirler.⁹⁸ Her insan, hiçbir şey bilmeyen, etrafındakilere ve ailesine muhtaç bir bebek olarak dünyaya gelmektedir. Çevresindekiler ona ne

⁹³ Er- Rûm 30/30.

⁹⁴ Yûsuf 12/40.

⁹⁵ Ez-Zümer 39/2.

⁹⁶ Mustafa Önder-Hüseyin Bulut, “Temel Dini Değerler ve Değerler Eğitimi”, *EÜSBED VI* (2013), 18.

⁹⁷ Selahattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme* (İstanbul: Edge Akademi Yayınları, 2016), 12.

⁹⁸ Doğan Çağlar, *Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi* (Ankara: Ankara Yayınları, 1981), 34.

verir ne öğretirse o şekilde yetişecektir. Bu dönemde çocuğa verilecek her şey geleceği için önemli bir adım olacaktır. Öğretilen dini eğitim, inanç, tutum da yetişkinlik dönemi dini inanç biçimini doğrudan etkileyecektir. Bu nedenle çocuklarımıza din duygusunu sağlam temeller üzerine inşa edecek doğru din eğitimini vermek oldukça önemlidir ve hepimizin görevidir. Nitekim bugünün çocukları yarının büyükleri olacak, toplumun içine karışacaklardır. Çocukluk çağında dinî konulara ilgi yüksek olmasına rağmen, bu ilgi sağlıklı yönlendirilmezse zamanla azalmakta ve hatta bazen inkârla bile sonuçlanabilmektedir. Öyleyse bu konu temelde tüm insanları ilgilendirmektedir.

“Ağaç yaş iken eğilir” atasözü de bizlere küçük yaşta yapılması gereken eğitimin önemini ifade eder. Ay, eserinde Comenius’un “Büyük Didaktika”sındaki şu sözlerine yer vererek konunun öneminin daha iyi anlaşılmasını amaçlamıştır:

“Bir boya ile ilk defa boyanmış bir yün, boyanın rengini öyle sağlam bir tarzda emer ve alır ki; onu artık ikinci defa başka bir renge boyamak kolay olmaz. Bir yaş ağaç bükülerek kolayca çember haline getirilebilir; fakat kuruduktan sonra bu çemberi düzeltmek ve ağacı eski haline getirmek istersek kırılır. Tıpkı bunun gibi, ilk izlenimleri insan ruhunda öyle sağlam, kuvvetli ve derin tesirler bırakır ki, onları beyinden söküp atmak adeta imkânsızlaşır.” ⁹⁹

Çocuklar doğdukları anda zihinleri boş bir levha gibidir.¹⁰⁰ Zihinleri çevresinden edindiği bilgi ve deneyimlerle dolacak, yaşamları da buna göre şekillenecektir. Bu nedenle onların anlam arayışları, sordukları sorular, sürekli öğrenme arzuları boş yere değildir. Onlara aktardığımız her yeni bilgi, kazandırılan her yeni deneyim karakterlerinin temellerini atmada büyük bir katkı sağlayacaktır. Çocuklar büyüklerine sordukları her soruda aslında kendilerine bir dünya görüşü oluşturmaya çalışırlar. Onlara bu dönemde verilecek her doğru cevap, dinî temeller üzerine kurulan her diyalog ve öğretilen her şey onların sağlam bir dünya görüşü inşa etmelerine katkı sağlayacaktır. Bununda yolu şüphesiz doğru dinî eğitimden geçmektedir. Çünkü din hayatın asıl amacını, vazgeçilmez değerlerimizi bizlere öğretmektedir. Ancak kendi değerinin bilincinde olan çocuklar sağlam dünya görüşüne ve yüksek gayelere sahip olabilir. ¹⁰¹

⁹⁹ Mehmet Emin Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?* (Bursa: Sena Kitap Yayınları, 2022), 20.

¹⁰⁰ Mustafa Cihan, “John Locke ve Eğitim”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7/1 (2006), 174.

¹⁰¹ Hatice Kübra Ergin, *Küçük Beylerin Ahlak ve Din Eğitimi*, (İstanbul: C planı Yayınları, 2014), 26-27.

Çocuklar dindar olarak dünyaya gelmezler ancak dinî bakımdan tamamen de boş sayılmazlar. Yapılan araştırmalara bakıldığında çocukların dinî inanca yatkın olarak doğdukları, çocukların ruhuna buna eğilimin ve isteğin yerleştirildiği, inanmanın ve dinî öğrenme isteklerinin onlar için en doğal şey olduğu görülmektedir.¹⁰² Her çocuğun Allah'ın varlığına inanma konusunda hazır olduğu, çocukta inancın doğuştan getirilerek geliştiğini gösteren önemli çalışmalar yapılmıştır. Alman teolog Rudolf Otto'ya göre dinî deneyimin temelinde doğuştan gelen bir kutsallık fikri yatmaktadır. Bir başka araştırmacı Hopkins, her insanda “Dini içgüdü” denen bir sezgisel yeteneğin var olduğunu söyler. Yine “The God Gene” adlı eserde Dean Hammer, insan beyininde Tanrı deneyimini gerçekleştiren bir “Tanrı geni” olduğunu ileri sürmüştür.¹⁰³ İslam düşüncesine baktığımızda da bunlardan pek farklı olmadığını görürüz. Kur'an-ı Kerim insanın daha doğmadan Allah'ın varlığına tanıklık ettiğini haber vermektedir:

“Rabbin, insanoğlunun sulbünden soyunu alıp devam ettirmiş, onlara: ‘Ben sizin Rabbiniz değil miyim?’ demiş ve buna kendilerini şahit tutmuştu. Onlar da: ‘Evet şahidiz’ demişlerdi. Bu, kıyamet günü, ‘Bizim bundan haberimiz yoktu’ dersiniz veya ‘Daha önce babalarımız Allah'a ortak koşmuşlardı, biz de onlardan sonra gelen bir soyuz, bizi, boşa çalışanların yaptıklarından ötürü yok eder misin?’ dersiniz diyedir.”¹⁰⁴

Verilen bu bilgiler inanmanın fitri bir özellik olduğunu bizlere göstermektedir. Ancak bunun çocukta açığa çıkması vaktinde eğitilmiş olmasına bağlıdır. Anne-baba, ailenin, çevrenin tutumu çocuğun dini verasete girişini kolaylaştırır ve ayrıca çocuğun dini tutumu ondaki kimlik duygusunun temelini oluşturur.¹⁰⁵ Bu da çocukluk döneminin asla ihmal edilmemesi gerektiğini göstermektedir. Özellikle bu dönemlerde verilecek iyi bir din eğitiminin sağlıklı din anlayışı geliştireceği; baskıcı bir tutumla ve yanlış verilen din eğitiminin ise dinden uzaklaşmaya kadar götürebileceğinin farkında olunmalıdır. Sağlıklı bir dini eğitimde uyulması gereken ilkelere dikkat ederek mümkün olacaktır. Çünkü çocuğu tanımak, onun ruh ve beden gelişimini tespit etmek, doğru eğitimin ilk şartıdır.¹⁰⁶

¹⁰² Mustafa Ökkeş Evren, “Çocuk Edebiyatında Dini Yaklaşım”, *Hece Dergisi* 10 (Şubat 2018), 406.

¹⁰³ Köylü- Oruç, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*, 41-44.

¹⁰⁴ El-Â'raf 7/172-173.

¹⁰⁵ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2021), 252-253.

¹⁰⁶ Halis Ayhan, *Eğitime Giriş ve İslamiyet'in Eğitime Getirdiği Değerler* (İstanbul: Damla Yayınevi, 1982), 193.

Gelişim dönemlerine göre dinî algı ve tecrübenin de değiştiği görülmektedir. Her gelişim döneminin özellikleri nasıl birbirinden farklı ise dinî gelişim özellikleri de aynı şekilde birbirinden farklıdır. ¹⁰⁷ Dinî gelişim, ‘*belirli eğitim süreci boyunca dindarlığın değişim göstermesi*’ şeklinde tanımlanabilir. Dinî gelişim diğer gelişim alanlarından bağımsız değildir. Bu nedenle din eğitimi verilirken de çocuğun bilişsel, duyuşsal gelişim özellikleri bilinmeli ve dikkate alınmalıdır. Çocuğun bulunduğu gelişim düzeyi özellikleri bilindiği zaman çok daha etkili ve doğru bir din eğitimi verilmiş olacağından kalıcı bir öğrenmede gerçekleşecektir. ¹⁰⁸

Bu sebeple çocukluk dönemi dinî anlayışının genel özelliklerini bilmek oldukça önemlidir. Ve din eğitimi uygulamalarının bu özelliklere göre düzenlenmesi gerekmektedir. Burada dikkat edilmesi gerekenleri şu şekilde maddelemek yerinde olacaktır: ¹⁰⁹

- Her çocuk doğuştan bir inanma eğiliminde doğar. Kendisine ne anlatılırsa kolay inanırlık özelliğine sahip olduğundan hiç itiraz etmeden inanır. Şüphelenmeden, düşünmeden, soru sormaya gerek duymadan inanmaya hazırdır.
- Dinî gelişimin kendine has bir sıra ve düzeni vardır. Her yaşın ve dönemin gelişim özelliği, ilgi ve ihtiyaçlarına göre din eğitimi metodu belirlenmelidir. Çocuklarda yaş ilerledikçe, zaman geçtikçe bilinçte bir artış olacağından bu inanış ve kabulleniş yerini dinî arayışa, taklit etme ise bilinçli uygulama ve öğrenmelere bırakacaktır.
- Dinî gelişim diğer gelişim alanlarından ayrı düşünülemez. Çocukluk döneminde din ile hayat iç içedir ve bir arada değerlendirilmesi doğru olacaktır. Çünkü dinî gelişim için dinî ortam gereklidir. Bunun için çevre çok önemlidir. Çocuk çevresinde dinî yönelim adına olumlu yönde teşvik edilmelidir. Çocuğun çevresini başta anne, babası, yakınları, komşu ve arkadaşları oluşturur. Onlardan ne duyar, görürlerse din onlar için ondan ibaret olacaktır. Burada kastedilen çocukların çevreleri ve özellikle ailelerinde örnek teşkil edecek ortamlar, kullandıkları dine ait kavramlar ile sağlanabilir. Eğer çocuk çevresinde dinî

¹⁰⁷ Köylü- Oruç, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*, 41.

¹⁰⁸ Köylü- Oruç, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*, 49-56.

¹⁰⁹ Mustafa Köylü, *Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi*”. *AÜİFD* 11 (2004), 138-140

atmosferi hisseder, bu ortamı tecrübe ederse onda güçlü bir dinî uyanış gerçekleşmesi mümkün olabilir.

- Dinî gelişimde çocukluk dönemi kritik bir öneme sahiptir. Çünkü yetişkinlerin dinî hayatı çocukluk dönemi tecrübesi üzerine kuruludur. Dinî ilgi daha küçük yaşlarda başlayıp hayatın ilerleyen dönemlerinde de devam eder. Özellikle çocuklarda dinî inanış kendilerini güven içinde hissetmelerini sağlayacağından oldukça yüksek görülür.

- Dinî gelişimde çocukların ilgi ve merakları temeldir. Çocuktaki bu merak duygusu beslenmelidir. Bu sayede dinî uyanış ve eğitime yol açılabilmiş olacaktır. Dinî gelişimde hayal gücünün etkisi büyüktür. Bu göz önünde bulundurulmalı çocukların soruları hayal dünyasını zenginleştirecek ve destekleyecek şekilde cevaplandırılmaya çalışılmalıdır.

- Çocukluk döneminde bir şeyler keşfetme ve yeni şeyler öğrenme arzusu yoğun olduğundan dinî olaylar ve varlıklar için de bu durum söz konusudur. Çünkü çocuk dünyaya ve çevresindekilere karşı bir merak duygusu içerisindedir ve öğrenmek için hep çeşitli sorular sorar. Özellikle 5 yaşından itibaren bu sorular sıklaşır. Hatta bu döneme “Soru sorma çağı” diyebiliriz.¹¹⁰ Çocukların din hakkında sorduğu sorular genellikle Allah, peygamberler, mucizeler, kıssalar, ölüm, ahiret hayatı vb. ile ilgili olmaktadır. Yetişkinlerin de onların bu sorularını engellememeleri, onları cesaretlendirmeleri gerekmektedir. Çünkü çocukların sordukları bu sorular onların din ile aralarındaki bağı güçlendirmektedir. Onları terslemek veya engellemek bu bağı zedeleyecektir. Bu sorulara doğru cevaplar vermek çok önemli olduğundan anne-babaların ve öğretmenlerin çocukların gelişim özelliklerini iyi biliyor olmaları gereklidir. Eğer yetişkinler bunu başarabilirlerse çocuklarının din eğitimleri açısından sağlıklı bir sonuca ulaşabilecektir.

Çocukların merak ettikleri bu konulara örnek olarak şunları sıralayabiliriz:¹¹¹

- Kuşkusuz en merak ettikleri konu Allah’ın varlığıdır. Allah’ın nasıl olduğu, neye benzediği, nerede bulunduğu, herkesi nasıl görüp, duyabildiği, insanlar ve dünyayı ne için yarattığı, kendisinin nasıl oluştuğu gibi pek çok soruyu merak ederler ve bir cevap aramak isterler. Çünkü Allah onlar için tüm güçlerin üzerinde

¹¹⁰ M. Akif Kılavuz, “Çocukluk Dönemi Dini Sorular”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Dergisi* 7/7 (1998), 381.

¹¹¹ Kerim Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi* (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2012), 56.

yegâne bir güçtür ve O'na sığındıklarında kendilerini güvende hissederler. Bu nedenle çocuklar kız olsun erkek olsun yaş, cinsiyet fark etmeksizin Allah inancına muhtaçtırlar ve O'na dayanıp güvenme arzusu içindedirler. Onlara göre herkes Allah'ın varlığına inanmalıdır. Çünkü her şeyi yaratan Allah'tır. İnsanların yaşaması, dünyanın var olması, her şey O'nun elindedir. Onlara anne ve babalarını, sevdikleri eşyalarını, evlerini veren Allah'tır. Kendilerini ve tüm insanları kötülüklerden koruyacak, isteklerine, dualarına cevap verecek olan yine O'dur. Bu açıdan asla Allah'ı kızdırmak istemezler. O'nun sevgisini kazanmak için O'nu daha yakından tanımak, O'nun hakkında daha çok şey öğrenmek isterler. Bu istek de din eğitimi için vazgeçilmez bir fırsat, değerlendirilmesi gereken en özel zamanlardır.

112

- Peygamberler de ilgilerini çeken diğer bir konudur. Özellikle Peygamberimiz Hz. Muhammed'in kime benzediği, nasıl biri olduğu, diğer peygamberlerin yaşadıkları mucizevi olaylar oldukça ilgilerini çekmektedir. Örneğin Hz. İbrahim'i ateşin nasıl yakmadığı, Hz. Musa'nın denizi nasıl ortadan ikiye ayırdığı, Hz. Yunus'un nasıl balığın karnında kaldığı gibi olayları öğrenmek isterler. Şüphesiz onların bu ilgilerini, öğrenme arzularını kıssalar en güzel şekilde karşılayacaktır.

- En çok merak ettikleri bir diğer konu ise metafizik olaylar ve ahiret hayatıdır. Öldükten sonra ne ile karşılaşacaklarını, cennet-cehennemin nasıl bir yer olduğunu, insanın öldükten sonra nasıl tekrar dirilip yaşamaya devam edeceğini vb. konuları merak ederken melek, şeytan, cinlerin varlığı gibi metafizikî varlıklar ve olaylar da oldukça ilgilerini çekmektedir. Allah'ın şeytanı neden yarattığını, kötülük yapmasına neden izin verdiğini ya da neden günah, haram gibi kavramlar olduğunu öğrenmek isterler. Bu varlıkları yine antropomorfik bir yaklaşımla zihinlerinde canlandırarak somutlaştırma eğilimi gösterirler.

- Aynı zamanda çocukların Kur'an ile ilgili de merak ettikleri sorular mevcuttur. Ve bu soruların cevaplarını almaları da tıpkı diğer alanlardaki cevaplar kadar önemli ve gereklidir. Aksi takdirde kafalarındaki soru işaretleri tam giderilmeden Kur'an ile aralarında olumlu bir bağ da kurulamayacaktır. Özellikle küçük yaşlarda çocukların Kur'an hakkında merak ettiklerine şunları örnek vermek mümkündür: "Neden Kur'an okumak zorundayız? Kur'an neden Arapçadır? Kur'an

¹¹² Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*,90-98.

bize ne anlatır? Kur'an neden insan sözlerine benziyor? Kur'an neden yirmi üç yılda gönderildi?" Bu ve buna benzer pek çok sorunun çocukların akıllarına takıldığı görülmüştür. Bu açıdan da bu soruların cevaplarının en doğru şekilde cevaplandırılması onların Kur'an'a daha kesin inanmalarını sağlayacak ve bu durumda Kur'an sevgilerini artıracak, Kur'an'ı öğrenmeye ve tanımaya daha hevesli olacaklardır.¹¹³

Çocukların merak ettikleri dinî soruların en doğru cevabı kuşkusuz ki kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'de yer almaktadır. Çocuklara dinî eğitim vermede Kur'an'ımız ilk kaynak olmalıdır. Kur'an-ı Kerim temel alınmadan aktarılan bilgiler eksik kalacaktır. Çocukluk döneminin her türlü eğitimdeki önemini göz önünde bulundurursak bu konuda ne kadar ehemmiyetli davranmak gerektiği daha iyi anlaşılacaktır. Hele ki dinî eğitimde yapılacak ufak bir hata, yanlış bir yönlendirme ya da eksik bırakılan konular telafisi olmayacak sonuçlar doğurabilmektedir. Bunlar çocukların dinden, yaratıcıdan soğumalarına gidebilecek kadar kötü sonuçlar olabilir. Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'i bu eğitimlerde temel almak son derece önemlidir. Ancak bunu yaparken çocukların seviyesine uygun olarak hazırlanmış Kur'an-ı Kerim'i açıklayıcı eserlerden yararlanmak gerekir. Aksi takdirde hali hazırda bulunan Kur'anî bilgiyi çocuğa vermek çocuğun hiçbir şey anlamamasına neden olacağı gibi kafasını da karıştıracaktır. Burada ilk olarak ihtiyaç duyulan kaynaklar çocuklar için hazırlanmış olan Kur'an meal ve tefsirleri olacaktır.

2.2.2. Din Eğitiminde Ailenin Yeri ve Önemi

Çocuğun dinî gelişimini etkileyen iki temel faktör bulunmaktadır. Bunları şu şekilde ifade edebiliriz:¹¹⁴

İç Faktörler:

İçten Gelen Dinî İnanç:

Ferdi kabiliyet ve ruhi hazırlık

Merak ve duygusal arayış

Alaka, istek ve eğilim

Zihni arayış

İçten Gelen İnanıcı Destekleyen Dış Faktörler:

Ruhî hazırlık

Duygusal arayışın uyanışı

Dinî tecrübenin kazanılmaya başlanması

Dinî ilgi, istek ve eğilimin uyanışı

¹¹³ Özkan Öze, *Kur'an'ı Merak Ediyorum* (İstanbul: Uğurböceği Yayınları, 2022), 8.

¹¹⁴ Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, 62-63.

Dış Faktörler:

Aile fertleri

Büyükler

Aile ve dışarıda çocuğun gözlemleri

Aile ve dışında çocuğun duydukları, dinledikleri

Din görevlileri ve eğiticileri.

Okul ve oyun arkadaşları

Çocuğun inanan bir insan olmasında bu iç ve dış faktörlerin etkisi büyüktür. Çocuğun dinî duygularının oluşmasında bu faktörlerin etkisi inkâr edilemez. Hele ki aile faktörü burada en önemlisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile çocuğun din eğitimi için ilk ve en önemli unsurdur. Çocukların din eğitiminde ailenin yeri apayrıdır. Çünkü aile çocuklar için ilk rol modelidir. Çocuk ailede huzurlu ve manevi bir ortamda yaşıyorsa onda güçlü bir dinî uyanış görülebilir. Ailesinin dinî dünyasına inanmayan bir çocuk dinî anlamda yıkılmış bir çocuk demektir. Çünkü aile psikolojisi ile din psikolojisi arasında çok sıkı bir bağ bulunmaktadır.¹¹⁵ Çocuk ailesinde, anne ve babasında ne görürse onu yapmak isteyeceğinden çocuklarına iyi bir din eğitimi vermek isteyen aileler önce kendilerini eğitmelidir.

Çocuğun din eğitimi için onun aile çevresi dışında başka hiçbir şeye ihtiyacı olmadığını, bu konuda anne babanın davranış ve örnek olma durumlarının tek başına bile yeterli olacağını söylemekte de bir yanlışlık yoktur.¹¹⁶ Özellikle anne, çocuğun dinî yönden gelişiminde oldukça büyük rol oynar. Eğer anne dindarsa çocuk üzerine bu konuda olumlu etkisi olacak demektir.¹¹⁷

Çocuklara huzurlu bir aile ortamı sunmadan etkili herhangi bir eğitimi gerçekleştirmek de mümkün olmayacaktır. Hele ki din eğitimi için birbirlerine güven ve sıcaklık veren bir aile ortamı olmazsa olmaz şartlardandır. Böyle aile ortamı oluşturmak için aile bireyleri birbirleri ile kaliteli zaman geçirmeyi bilmeli, manevi ortamlar oluşturarak çocuğa manevi atmosferi hissettirmelidirler. Çünkü çocuk daha anne karnında iken bu ortamı hisseder ve bu ortam gelişimi boyunca da onu etkilemeye devam eder. Ayrıca ailede herkes üzerine düşen görevi yerine getirmeli,

¹¹⁵ Antoine Vergote, “Çocuklukta Din”. çev. Erdoğan Fırat. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/1 (1978), 316.

¹¹⁶ Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?*, 43.

¹¹⁷ Pierre Bovet, *Din Duygusu ve Çocuk Psikolojisi*, çev. Selahattin Odabaş (İstanbul: Yeni Zamanlar Sahaf, 1958), 33.

olumlu davranışlarda birbirlerini takdir etmeyi bildikleri gibi olumsuz durumlarda da yapıcı eleştiriler yapmalı, kırıncı olunmamalıdır. Tüm bunlar huzurlu bir aile ortamının olmazsa olmazlarıdır. Çocuklar o yaşlarda birini model almaya meyillidirler ve en yakınlarında olan kusursuz olduklarını düşündükleri aile üyelerini kendilerine örnek alırlar. Ebeveynlerine benzemek isterler. Bu sebeple aile bireylerinin iyi davranış ve tutumlara, güzel ahlaka sahip olmaları din eğitimi için oldukça önemlidir. Zira din eğitiminde öğütten çok model alma etkili bir yöntemdir. Ebeveynlerin ne oldukları ne söylediklerinden daha önemlidir.¹¹⁸ Burada anne babaya büyük sorumluluk düşmektedir. Taklit ile başlayan din eğitimi zamanla, öğrenme arttıkça tahkiki hâle gelecektir. Burada Bovet'in eserinde yer verdiği Pestalozzi'nin şu sözünü aktarmak doğru olacaktır: “*Gözünün önündeki kardeşini sevmeyen Allah'ı nasıl sevebilir?*”¹¹⁹ Hayatın normal akışı içerisinde hem bilişsel bakış açısı kazanması hem de dinî hayat tarzını benimsemesi için onlarla birlikte zaman geçirme “öğretiler anlar” yakalama oldukça önemlidir.¹²⁰ Bunun için TV, medya, çeşitli kitaplar, kıssalar vb. etkinliklerden faydalanılabilir. Okuma yazma öğrenen çocuklar için dinî eğitime teşvik edici kitaplar okutulabilir. Yaşına uygun ayetler, hadisler, Esmâ-ül Hüsna gibi içeriklerle doğru bir din eğitimi için ilk adımlar atılabilir.¹²¹

Din eğitiminde aile içi bireylerin birbirlerine yaklaşımları da önemlidir. Sürekli çocuğunu cezalandıran, onları korkutan katı bir disipline sahip otoritenin hâkim olduğu ailelerde kuşkusuz çocuklar da şiddete meyilli olacaktır. Bu durumda çocukta aynı özelliklere sahip sürekli cezalandıran, öfkeli bir Allah tasavvuru meydana gelmesine sebebiyet verecektir. Bunun tam tersi sevgi ve anlayışa dayalı otoriteye sahip ailelerde ise Allah tasavvuru çocukta bu özellikler çerçevesinde şekillenecektir. Tıpkı diğer öğrenme süreçlerinde olduğu gibi dinî öğrenmelerde de aile içi etkileşim önemli bir unsurdur. Çocuğun aile içinde ailesi ile birlikte yaptığı her eylem onda birliktelik, bağlılık duygularını geliştireceğinden Allah ile bağı da güçlenecektir. Allah ile sevgiye, ilgiye bağlı bir anlayış geliştirecektir.¹²² Burada yeri gelmişken ailenin tutumunun çocuğun Allah tasavvurunu bile nasıl etkilediğine yer vermekte fayda görüyoruz:

¹¹⁸ Köylü- Oruç, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*, 121.

¹¹⁹ Bovet, *Din Duygusu ve Çocuk Psikolojisi*, 20.

¹²⁰ Köylü- Oruç, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*, 128-129.

¹²¹ Ergin, *Küçük Beylerin Ahlak ve Din Eğitimi*, 121-123.

¹²² Baymur, *Genel Psikoloji*, 64.

Tasavvuru: “*Ruhsal güçler veya duygusal uyarılarla zihninde önceden oluşan, herhangi bir nesnenin, olayın, fiilin ya da bir kavramın, istekli olarak yeniden, özel bir şekilde şekillenmesi, canlanması, anlam kazanması veya hatırlanması*”¹²³ olarak tanımlamak mümkündür.

Çocuğun sosyal gelişimi devam ettikçe Allah tasavvuru onda otomatik olarak gelişecek ve çeşitli uyarılarla şekillenecektir. Bu nedenle Allah tasavvurunun şekillenmesinde hem doğuştan getirilen özellikler hem de çevresel faktörler etkili olmaktadır.¹²⁴ Aynı zamanda çocukların dinî uyanışlarının temelinde Allah inancı ve Allah tasavvurunun yattığı görülür. Çocuk anne babasının Allah’a karşı olan saygısına ve bağlılığına değer verir ve bunu kabul eder. Çocukların gözünde Allah anne-babasinda modelini gördüğü bir varlıktır. Anne babası ya da yakın çevresinden Allah hakkında ne duyarsa ne görürse, kendisine ne anlatılırsa Allah’ı öyle tasavvur etmeye çalışır, o şekilde benimseme yolunu tercih eder. Bu sebeple çocuk ve Allah ilişkisinin çocuğun dinî eğitiminde önemli bir yeri olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü çocukların dinî inanışlarının ve ilgilerinin temelinde Allah inancı ve Allah tasavvuru yatar. Psikologlara göre de zorlama olmadan çocuklara 4-5 yaşlarından itibaren Allah hakkında konuşmalar yapmak gerekmektedir.¹²⁵ Bu konuşmalar sayesinde çocuk çevresi hakkında düşünmeye başlayacak, hayal dünyası zenginleşecek ve onda mevcut olan Allah tasavvuru açığa çıkmaya başlayacak, zamanla da şekillenecektir.

Çocuklarda Allah tasavvurunu etkileyen en önemli etken aile olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak yine de başka faktörler de mevcuttur. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

Yaş Faktörü:

Çocukların Allah tasavvurlarında yaşın önemi oldukça büyüktür. Çevresinde duydukları Allah tasavvurlarını doğrudan etkilese de bulundukları yaşa göre kendileri bir Allah algısı oluştururlar. Özellikle Allah’ı onun özellikleri ile kafalarında canlandırmaya meyillidirler. Mesela “O çok büyüktür, çok güçlüdür, bize her şeyi verendir.” gibi. Ancak yine de yaşlara göre tasavvurlarında büyük değişiklikler göze çarpmaktadır.

¹²³ Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, 159.

¹²⁴ Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, 88-90.

¹²⁵ Köylü, *Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi*, 70.

0-3 yaşlarda güvenli bağlanma durumu söz konusudur. Özellikle 6. aydan itibaren bebekler etrafında kendisiyle ilgilenenlere özel bir güvenle bağlanırlar. İşte inanç da ancak güven temeli üzerinde gelişir.¹²⁶ Bu nedenle bu dönemde çocuklarda güvenli bağlanma sağlamak ilerleyen dönemlerde onlarda sağlam bir Allah tasavvurunu oluşturmada oldukça faydalı olacaktır.

3-4 yaşlarda çocuktaki Allah inancının ilk belirtileri görülmektedir. Allah çocuklar için bir sığınak ve dayanaktır. Bu dönemde çocukların gözünde Allah anne-babasındaki modelini gördüğü bir varlıktır. Aynı zamanda Allah'ı bir insan gibi algılamakta oldukları görülmüştür.¹²⁷

4-6 yaş dinî ilgi ve uyanış için altın çağdır. Bu dönem aralığındaki çocukların Allah tasavvurlarının bireysel olduğu görülmektedir. Allah insanüstü bir varlık olarak görülmekle birlikte henüz tam olarak kavranamamıştır. Bu dönemde benmerkezci anlayış hâkim olduğundan çocuğa göre Allah da kendisi için vardır ve sadece onun ilgi ve istekleri üzerine çalışır. Allah ile günlük olaylar arasında temel ilişkilerin kurulduğu bir dönemdir. Ona göre Allah tüm kâinatın yaratıcısı olan en büyük varlıktır. Yine bu dönemde çocuklar asla ibadete vs. zorlanmamalıdır. Kendi akışına bırakılarak keşfetmelerine destek olunmalıdır.¹²⁸

7-9 yaş aralığındaki çocuklara baktığımızda Allah tasavvurunun oldukça açıklık kazandığı görülmektedir. Özellikle 7 yaşından itibaren çocuğun Allah tasavvuru netlik kazanmıştır. Çeşitli kavram ve özellikler ile O'nu anlatmaya, fazla detaya inmeden daha somut ifadeler kullanmaya başlarlar. 8 yaşından itibaren ise antropomorfizm yani Allah'a insani vasıflar yükleme durumu hafifler, çocuk Allah'ı insanlardan ayırır. Daha resmi bir Allah inancı gelişir ve bu dönemde çocukların Allah tasavvuruna, dinî sorulara daha meraklı oldukları görülmektedir. Allah olgusu tam manası ile gelişmeye başlamıştır. Allah'ı zaman ve mekânın ötesinde bir varlık olarak kavramaya başlamışlardır. Çünkü artık soyut düşünmeye başlamışlardır. Aynı zamanda bu dönemdeki çocuklarda Allah'ın gözünde özel gözükmeye, özel bir yere sahip olma, O'nun tarafından beğenilip takdir edilme isteği vardır. Allah hakkında hem istek hem de korku duyulan bir dönemdir. Bu açıdan O'nun hakkında meraklı

¹²⁶ Köylü- Oruç, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*, 59.

¹²⁷ Hökelekli, *Din Psikolojisi*, 262.

¹²⁸ Köylü- Oruç, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*, 60.

olma, sorular sorma eğilimindedirler. Onların bu sorularına tatminkâr cevaplar verebilmek için Allah, Kuran'daki örnekler üzerinden anlatılabilir.¹²⁹

10-12 yaş grubundaki çocuklarda ise çocuksu Allah anlayışından olgun bir kişinin sahip olduğu Allah anlayışına yönelim olduğu görülmektedir. Çünkü soyut düşünebilme artık tamamen başlamıştır. Allah tasavvuru daha ruhani bir hal almıştır. Allah'ın gücü, kudreti hakkında da oldukça meraklıdırlar. O'nun neler yapabileceği, neleri değiştirebileceği gibi konular hakkında soru sorma ve araştırma eğilimindedirler.¹³⁰

Cinsiyet Faktörü:

Yapılan araştırmalar cinsiyetlerin de Allah tasavvurunda etkili olduğunu göstermiştir. Genelleme yapılacak olursa erkek çocuklarının Allah tasavvurlarının daha rasyonel, kız çocuklarının ise daha duygusal olduğu söylenebilir.¹³¹

Erkek çocuklarının Allah tasavvurunu şu şekilde ifade edebiliriz:

- Allah anlayışları daha somut ve rasyoneldir.
- İnsanların her işinde O'nun planı ve onayı gerekmektedir. O'nun izni ve onayı olmadan istenilen şeye ulaşmaları mümkün değildir.
- Allah'ın gücü diğer tüm insanların gücünü aşar, hiç kimse O'ndan daha güçlü ve büyük değildir.
- Allah sürekli bir şeyler yapan asla sabit ve pasif durmayan bir varlıktır.
- Allah onlar için uzaklarda bir yerde olan bir yaratıcıdır. Ama ne kadar uzak olursa olsun her an kendi aralarında olan, yaptıklarından haberdar olan bir varlıktır.
- Erkek çocuklarına göre Allah asla bir kadın değildir. Bu kadar güçlü ve büyük bir Allah onlara göre mutlaka erkek olmalıdır.

Kız çocuklarının Allah tasavvurları için de şunları söylemek mümkündür:

- Allah insana duygusal anlamda oldukça yakın, sempatik bir varlıktır.
- Kızlar için Allah algısı daha estetik ve hoştur.
- Allah'ın sürekli bir şeyler yaptığını ya da pasif olmayışı gibi konular üzerinde düşünmezler.

¹²⁹ Köylü- Oruç, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*, 60-63.

¹³⁰ Hökelekli, *Din Psikolojisi*, 265.

¹³¹ Köylü, *Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi*, 145.

- Onlar için Allah kendi hayatlarını istedikleri ölçüde düzenlemekte ve etkilemektedir.
- Uzak bir Allah tasavvurunun aksine kendilerine oldukça yakın bir Allah algıları vardır. Somut bir yakınlık olmasa da duygusal bir yakınlığı her zaman hissederler.
- Yine kızlara göre Allah onlara daime gülen, sempatik bir varlıktır. Kesinlikle fazla kızgın veya öfkeli değildir.

Çevre ve Kişilik Faktörü:

Araştırmalar sonucu çocukların bulundukları aile ortamına bağlı olarak 6 farklı Allah inancına sahip oldukları görülmüştür.¹³²

Birinci Tür Allah Anlayışı; Allah'ı dostça ve arkadaşça bir varlık olarak kabul etmedir. Allah onlar için kendisi ile sürekli oyunlar oynayan bir hayali arkadaş gibidir. Bu daha çok aile ortamlarında sevgi eksikliği hisseden çocuklarda görülmektedir. Ailesinde göremediği ilgiyi, hissedemediği sevgiyi böyle bir Allah inancı ile gidermeye çalışırlar.

İkinci Tür Allah Anlayışı; Allah'ı kızgın, cani, cezalandırıcı gören tasvirdir. Onlara göre Allah öfkesine hâkim olamamakta ve kendisine uymayanları cezalandırmaktadır. Böyle bir Allah'tan korkarlar ve korku ile ona yaklaşırlar. Bu inanışın hâkim oluşu çocukların ailelerinin şiddet yanlısı oldukları görülmüştür. Ailesinde gördüğü öfke ve şiddeti Allah inançlarına yansıtmaktadırlar.

Üçüncü Tür Allah Anlayışı; Allah gökyüzünde uzak bir yerlerdedir, tasavvuru hâkimdir. Bu sebeple Allah çocuğa oldukça uzaktır ve onun ihtiyaçlarını karşılayamaz. İsteklerini karşılaması için ona ulaşmak, yakınlaşmak isterler ancak bunun mümkün olmadığını da düşünürler. Bu çocukların ailelerine bakıldığında ise kişiler arası ilişkilerin oldukça uzak olduğu görülmüştür. Aile içinde kendini yalnız hisseden çocuklar da bu tür Allah anlayışına yönelim göstermişlerdir.

Dördüncü Tür Allah Anlayışı; Tutarsız bir Allah anlayışı hâkimdir. Bazen olumlu bir tasavvura sahipken bazen de olumsuz bir Allah anlayışı ortaya çıkmaktadır. Çünkü çocukta iyi kötü algısı tam gelişmemiştir. Bu çocukların ailelerinin tutarsız davranışları çocuğun yeteri kadar iyi kötü ayrımı yapamamasına neden olmakta, bu durum da onların Allah tasavvurlarına yansımaktadır.

¹³² Köylü, *Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi*, 145-147.

Beşinci Tür Allah Anlayışı; Allah kral rolündedir. Allah insanlar için dünyada kurallar ve kanunlar koyar. Allah onlar için bir Süpermen'dir, yani bir kahramandır. Ancak öfkелendiğinde de insanları cezalandırmaktan kaçınmaz. Bu çocukların ailelerinin diktatör ve otoriter oldukları görülmüştür. Özellikle fazla derecede kontrolcü bir aile yapısı mevcuttur.

Altıncı Tür Allah Anlayışı; Allah bir terapist niteliğindedir, şifa verir ve insanları iyileştirir. Allah insanların hayatlarını düzene sokar, hastaları iyileştirir, zor durumda olanlara yardım eder. Bu çocuklarının ailelerinin ise çocuklarına anlayışla yaklaşan ebeveynler oldukları görülmüştür.¹³³

Çocukların doğru bir Allah tasavvuru edinmeleri hususunda bazı temel prensipler ilke edinilmelidir. Eğer bu prensiplere dikkat edilir ve çocuğa bu doğrultuda yaklaşılsa Allah tasavvuru sağlam bir şekilde kazandırılmış olacaktır. Bu da doğru bir din eğitimi için atılacak ilk adım niteliğindedir. Bu adım ne kadar sağlam atılırsa din eğitimleri de o kadar sağlıklı ilerleyecektir. Bu prensipleri önem sırasına göre şu şekilde ele alabiliriz:¹³⁴

Allah sevgisini esas almak, müsamahalı ve hoşgörülü olmak, tedrici bir yol izlemek, yer ve zaman algısına dikkat etmek, ideal şahsiyetlerin Allah sevgilerini örnek göstermek, çocuğun gönlüne hitap edebilmek, çocuğun etrafındaki güzelliklerin farkına varabilmesine yardımcı olmak.

Görüldüğü üzere çocuklara dinî eğitim vermede en önce dikkat edilmesi gereken şey doğru Allah inancını öğretmek olacaktır. Doğru bir Allah inancı yerleştirilememiş çocuklarda dinî bir şeyler öğretmeye çalışmak, temeli sağlam kurulmadan yapılan bir bina gibi her an yıkılmaya mahkûm olacaktır. O yüzden önce çocuklara doğru bir Allah kavramını öğretmek en sağlam adım olacaktır. Allah inancı konusunda da çocuklara verilecek ilk tema sevgi olmalıdır. Sevgi temelli inanç eğitimi her zaman sağlam bir konumda olacaktır.

Buradan anlaşılıyor ki hangi açıdan bakılırsa bakılsın ailenin, çocuğun dinî gelişiminde en önemli faktör olduğu görülmektedir. Çünkü çocuk zamanının, hayatının çok büyük bir kısmını ailesi ile geçirmekte onların her yaptığını kendine model almaktadır. Bu durum da hâliyle çocuğun her durumunu ve özellikle dinî

¹³³ Köylü, *Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi*, 147.

¹³⁴ Ay, *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?* 148.

yönelimini de etkilemektedir. Çocukluk dönemi dinî inanış, Allah tasavvuru çocukların bulundukları aile ortamından, çevresinden oldukça fazla etkileniyor ve bu doğrultuda şekilleniyor. Hatta bu dönemde oluşan dinî tasavvurları hayatlarının sonraki dönemlerinde de onları etkiliyor. Bu sebeple çocukluk dönemi dinî eğitim oldukça önemli bir yere sahiptir ve hiç de küçümsenecek bir iş değildir. Dolayısıyla ailenin yanında bu eğitimi destekleyecek dinî içerikli çocuk edebiyatı kitaplarının yeri hiç şüphesiz ki yadsınamaz.

2.2.3. Etkili Bir Din Eğitimi İçin Dikkat Edilmesi Gerekenler

Yukarıda verilen bilgilerden yola çıkarak etkili ve kalıcı bir din eğitimi için dikkat edilmesi gereken hususları şu şekilde ifade etmemiz mümkündür:

Din eğitiminin etkili ve kalıcı olabilmesi için dinî bilgi çocuğa doğrudan aktarılmadan deneyim olarak kazandırılmalıdır. Bunun için de dinî uygulamalara aktif katılım sağlanmalı, çocuğun hayatında manevi bir atmosfer oluşturulmalı, çocuğun bulunduğu ortamlarda dinî kavramları, din dilini kullanmaya özen gösterilmelidir. Yine de çocuklara bütün dinî kavramları ezberletmek yerine, onlara ayetleri, terimleri, hadisleri anlayabilecekleri deneyimler kazandırmak daha doğru ve etkili olacaktır. Çocuğun etrafında gördüğü güzelliklerden, örneğin; çiçeklerden, ağaçlardan, sevdiği hayvanlardan yola çıkılarak Allah'ın gücü onlara somutlaştırılarak anlatılabilir. Allah adı ne kadar zikredilirse çocuk o kadar ona aşina olacak, değerini ve önemini kavrayacaktır. Aynı zamanda çocukların duyduğu ve konuştuğu kelime haznesi onun duygu/zihin dünyasının da temelini oluşturacağından sürekli dinî kavramlardan bahsetmek din eğitimlerini olumlu etkileyecektir. Bu sebeple onların yanında konuşulan her söze dikkat edilmeli, 'zaten anlamazlar' diye düşünülmemelidir. Onların yanında Arapça da olsa dinî tesbih ve zikirleri söylemek, dua ve sureleri tekrar etmek de yine bu açıdan önemlidir.¹³⁵

Din eğitimi açısından çocuklara dua alışkanlığı kazandırmak da önemli bir yöntemdir. Zira her insan gibi çocuklarda birine sığınma, yardım isteme, onun güvenini hissetme ihtiyacını duyarlar. Bunu o dönemlerde dua ile gidermezlerse farklı ve yanlış kaynaklara yönelmeleri kaçınılmaz olacaktır. Bu boşluğu ve ihtiyacı dua alışkanlığı ile gidermelerine yardımcı olmak gerekmektedir. İlk dua şekilleri

¹³⁵ Ergin, *Küçük Beylerin Ahlak ve Din Eğitimi*, 103-105.

daha bireysel isteklerden oluşurken zamanla Allah’a teşekkür etmeyi bildikleri dua kalıplarına geçiş yapabileceklerdir. Etkili olması açısından onlara kısa cümlelerden oluşan dualar öğretmek bunları sıklıkla tekrar etmekte fayda vardır. Ve sadece anlamlarını bilmedikleri dua cümlelerini ezberletmek yeterli olmayacaktır. Ne için, kime dua ettikleri, dua etmenin önemini ve yararını gibi asıl temel noktalara değinmek ve bu çerçevede dua alışkanlığını kazandırmak gereklidir. Aynı zamanda ettikleri her duanın kabul olmayacağı bilincini de aşlamak önemlidir. Çünkü çocuk dua ettiğinde her isteğinin gerçekleşeceğini düşünür ve istediği şeyi elde edemezse bu durum onun Allah’a olan inancını zedeleyebilir. Bu yüzden istenen her şeyin istediği şekilde gerçekleşemeyebileceğini, Allah’ın bazen kişilerin yararına isteklerimizi farklı şekilde gerçekleştirebileceğini öğretmek gerekmektedir.¹³⁶

Çocukluk dönemi din eğitiminin sağlam temellere üzerine oturtulabilmesi ve kalıcı bir ilerleme sağlanabilmesi öncelikle onlara sağlıklı bir Allah tasavvuru kazandırmak ile mümkün olacaktır. Sağlam bir Allah inancı kazandırılmayan çocuğa din hakkında bir şeyler öğretmeye çalışmak, dinî kavramları veya manasını dahi anlamadığı bazı sureleri, duaları ezberletmek yetersiz kalacak, asla kalıcı bir öğrenme sağlanamayacaktır. Etkili ve doğru bir din eğitimi için öncelikli olarak çocukların Allah ile buluşmasını sağlamak lazımdır.

Doğru bir din eğitimi için çocukların soru sormalarına izin vermek gerekli ve önemlidir. Soru sormaları kısıtlanan çocuklar soruların cevabını başka yerlerde arayacak ve şüphesiz yanlış öğreneceklerdir. Din eğitiminde her şey konuşulabilir olmalıdır. Bu merak duygularını tatmin edici cevaplarla gidermek gerekmektedir. Sordukları soruları hazır bilgiler ile cevaplamak yerine hayal gücünü geliştirecek şekilde çocuğa alan bırakılarak etkili bir öğrenme sağlanmalıdır. Bunun için dinî içerikli pek çok materyal kullanılabilir. Kıssalar, şiir, şarkı-ilahi gibi araçlar bunlara birer örnektir. Bunların içerisinde merak edilen dinî bilgi ve kavramlara yer vermek de etkili olabilir.

Çocuğun kendine ait motive edici eşyalara sahip olması da din eğitimine teşvik edici bir başka önemli unsurdur. Örneğin; çocuğa ait bir seccade, Kur’an veya tesbih gibi eşyalara ya da cinsiyete göre erkek çocuklarının takke, kız çocuklarının

¹³⁶ Hatice Kübra Ergin, *Küçük Hanımların Ahlak ve Din Eğitimi*, (İstanbul: C planı Yayınları, 2014), 26-27.

başörtüye sahip olmaları onların bu eşyaları benimsemelerine dolayısıyla da din eğitime istekli olmalarına yardımcı olacaktır.

Doğru bir din eğitimi için çocuğun gelişim düzeyini dikkate almak, dinî konularda konuşmaya teşvik etmek, yaratıcılık ve hayal güçleri üzerinden öğreti sunmaya çalışmak, kısa, öz, anlamlı, sevgi temelli olmasına özen göstermek, çocuğun inançlarına engel olmamak, kendi seviye ve anlayışlarının üstüne çıkmamak, çocuğun sınırlılıklarını bilmek ve buna göre hareket etmek de oldukça önemli ve gereklidir.¹³⁷ J.J Rousseau'ya göre çocuğun gelişim dönemlerinden kaynaklı sınırlılıklarını bilmek eğitim ve öğretiminde sıkıntı ve güçlük yaşanmasını önleyecektir. Eğer bu sınırlılıklar bilinmezse çocuklara öğretilmeye çalışılan her ne ise ona eziyet vermekten başka bir işe yaramayacaktır.¹³⁸ Çocukta zihinsel gelişim sürekli devam ettiğinden bir bilgi edinme süreci de dönemine göre farklılık göstermektedir. Gelişimin ilk aşamasında çocukta *Animizm* olarak bilinen cansız nesneleri de canlı gibi görme özelliği var iken gelişim dönemi ilerledikçe bu durum farklılaşmaktadır. İkinci aşamada *Artifikalizm* yani yapay düşünce süreci hâkim olur. Mesela bu dönemdeki çocuk bulutların bacalardan çıkan dumanlar olduklarını düşünebilirler. Üçüncü aşamaya gelindiğinde ise yapaylık ve canlılık ortadan kalkar. Ancak o zaman kendi bilişsel dünyalarına göre olayları anlamlandırabilirler.¹³⁹

Çocuğun sınırlı kelime haznesine sahip olması ise din eğitimi zorlaştıran bir başka sınırlılıktır. Bu durum özellikle konumuz olan meal ve tefsir çalışmalarında Kur'an'da geçen pek çok dinî kavram ve ifadeyi anlamakta güçlük çekmelerine neden olacaktır. Bu nedenle çocuğun sınırlı dil kapasitesi olduğu göz önünde bulundurularak, çocuğu yetersiz hissettirecek tutumlardan kaçınılmalıdır.

Yine çocuğun zihinsel ve duysal olarak eğitimi almaya hazır oluşu önemlidir. Hele ki Kur'an tefsir eğitimi gibi önemli bir işte bu hazır oluş dikkate alınmazsa çocuğun ruh ve zihinsel sağlığı olumsuz etkilenebilir. Kur'an tefsirlerini çocuklara sunarken onların hazır oluş basamakları;

- Zihinsel yönden, Kur'an eğitimi biliş düzeyine uygun olmalıdır.
- Duygusal yönden, Kur'an öğrenmeye istekli ve hevesli olmalı, severek öğrenmeye çalışmalıdır.

¹³⁷ Köylü, *Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi*, 152-153.

¹³⁸ Rousseau, *Emil yahut Terbiyeye Dair*, 195.

¹³⁹ Gülseren Günce, *Çocukta Zihin Gelişimi* (Ankara: Baylan Matbaası, 1973), 91-93.

- Sosyal yönden, öğrendiklerini çevresi ile paylaşabilmeli, Kur'an ile hayatı arasında ilişki kurmasına yardımcı olmalıdır.
- Fiziksel yönden, çocuğu sıkmamalı, onu yormamalıdır.
- Dilsel yönden, öğreneceği yeni kavram ve ifadeleri, yetersiz hissetmeden öğrenebilmelidir.

Tüm bu sınırlılıklar dikkate alınarak verilecek eğitimler çocuğun gelişimini de olumlu etkileyecek, hazır oluş durumlarını olumlu anlamda etkileyecek, arttıracaktır.

140

Çocuklarda kutsallık hissini geliştirme de etkili din eğitimi açısından önemlidir. Bunun için cami ziyaretleri, özel gün kutlamaları, bayram namazları gibi toplu ibadetlere çocukları da götürmek, dinî ve tarihi değeri olan yerleri ziyaret ettirmek veya kandiller gibi günlerimizde farklı etkinliklere dâhil olmalarını sağlamak gibi onların hoşlarına gidecek pek çok şey yapılabilir. Onlarda kutsallık hissini canlı tutmanın bir diğer ve bizce en önemli yolu da Kur'an-ı Kerim ile onları buluşturmaktan, aralarında canlı bir bağ kurmaktan geçmektedir.

2.3. Çocuğun Kur'an-ı Kerim ile Bağı

Çocuklara etkili bir din eğitimi vermenin en önemli aracı Allah'ın kitabı Kur'an-ı Kerim ile onları tanıştırmak olacaktır. Çünkü Kur'an-ı Kerim İslam dininin yegâne kitabıdır ve o olmadan dini anlatabilmek mümkün değildir. Onu okumak manası üzerine düşünmek her Müslümanın görevidir ve buna daha küçük yaşlarda başlamak çok önemlidir. Küçük çocukların Kur'an ile bağ kurması daha sonra onları Kur'an'ı ve dini öğrenmeye istek duymaya teşvik edecektir.¹⁴¹

Peygamberimizin Kur'an okumaya teşvik eden, çocukların Kur'an sevgisi ile yetiştirilmesinin önemini anlatan pek çok hadisi vardır. Bunlardan bazılarını şunları örnek verebiliriz:

“Kur'an okuyunuz. Çünkü Kur'an, kıyamet gününde kendisini okuyanlara şefaathçi olarak gelecektir” ¹⁴²

¹⁴⁰ Çırak, *Çocuklarda Kur'an ve Tefsir Eğitimi*, 77.

¹⁴¹ Ergin, *Küçük Beylerin Ahlak ve Din Eğitimi*, 177-180.

¹⁴² Ebu'l-Huseyn b. el-Haccâc b. Muslim el-Kuşeyri en-Nişaburi Muslim,. *Mevsu'atu'l-Hadisi's-Şerif el-Kutubu's-Sitte*. Nşr. Şalih b. Abdilaziz. (Riyad: Daru's-Selâm, 1420/1999), “Müsâfirîn”, 252.

*“Kim Kur’an-ı Kerîm’den bir harf okursa, onun için bir iyilik sevabı vardır. Her bir iyiliğin karşılığı da on sevaptır. Ben, elif lâm mîm bir harftir demiyorum; bilâkis elif bir harftir, lâm bir harftir, mîm de bir harftir.”*¹⁴³

*“Sizin en hayırlılarınız, Kur’an’ı öğrenen ve öğretenlerinizdir.”*¹⁴⁴

*“Kalbinde Kur’an’dan bir miktar bulunmayan kimse harap ev gibidir.”*¹⁴⁵

*“Her zaman Kur’an okuyan kimseye şöyle denecektir: Oku ve yüksel, dünyada tertîl ile okuduğun gibi burada da tertîl ile oku. Şüphesiz senin merteben, okuduğun ayetin son noktasındadır.”*¹⁴⁶

Bu açıdan onlara Kur’an surelerini ezberletmekten önce Kur’an sevgisini aşlamak daha önemli bir adımdır ve öncelenmesi gereken budur. Özellikle okul öncesi dönemdeki çocuklar Kur’an’ı okumakla henüz sorumlu değillerken onlara dinî ve Kur’an’ı sevdirmek bizim görevimizdir. Kur’an’ı çocuklar ile buluştururken, onlara Kur’an ile ilgili bir şeyler öğretmeye çalışırken rehberimiz Hz. Peygamber olmalıdır. Onun çocuklara olan sevgi dili mutlaka Kur’an eğitiminde kullanılmalıdır.

147

Biliyoruz ki erken çocukluk dönemi karakterin, ahlakın, zihinsel gelişimin şekillendiği dönemdir. Bu yaşlarda çocukların hayatında mutlaka Kur’an olmalıdır. Çocuğun Kur’an ile arasında bağ oluşturmak demek ileride Kur’an ahlakı ile yaşayanlardan olması demektir. Bu nedenle çocuklarda Kur’an’a karşı bir ilgi uyandırma, kutsallık hissini uyandırma din eğitimi için yapılacak ilk şey olmalıdır. Bunun için işe Kur’an-ı Kerim’de nelerden bahsedildiği, Kur’an-ı Kerim’in niçin indirildiği gibi bilgileri aktarmakla başlanmalıdır. Aile içinde belirli günlerde birlikte Kur’an okumak, manası üzerine düşünmek, konuşmak önemli bir adım olacaktır. Zira anlamı bilinmeden, üzerine konuşmalar yapmadan bilişsel bir öğrenmeden söz edilemez. Ayrıca çocuğa Kur’an-ı Kerim tanıtılırken ya da öğretilirken “Neden Kur’an okumalıyız?” bilincini de aşlamak önemlidir. Bunun için Kur’an’ın Allah’ın sözü olduğu, insanlar için hayat rehberi/kılavuzu olduğu, onu okudukça Allah’ın sevgisinin kazanıldığı, okuyanlar için bir ferahlık ve şifa kaynağı olduğu gibi

¹⁴³ Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre b. Musa Tirmizî, *Mevsû’atu’l-Hadisi’s-Şerif el-Kutubu’s-Sitte*. Nşr.. Şalih b. ‘Abdiliziz (Riyad: Daru’s Selam, 1420/1999), “Fezâilü’l-Kur’ân”, 16.

¹⁴⁴ Buhârî, “Fezâilü’l-Kur’ân”, 21.

¹⁴⁵ Tirmizî, “Fezâilü’l-Kur’ân”, 18.

¹⁴⁶ Ebû Dâvûd, “Vitr”, 20.

¹⁴⁷ Merve Gülcemal, *Çocuk Kalbinde Kur’an* (İstanbul: Cezve Kitap Yayınları, 2022), 18.

Kur'an'ın faydalarını içeren pek çok özelliğine değinilerek bu bilinç kazandırılmalıdır.¹⁴⁸

Kur'an-ı Kerim'de çocuğun ilgisini çekebilecek pek çok olay vardır. Bunları kıssalar aracılığı ile onlara anlatmak, Kur'an'ı hayatları ile ilişkilendirmelerine yardımcı olmak gerekmektedir. Çocuğun Kur'an ile olumlu bağ kurabilmesi yapılabileceklerden bazılarına çocuk ile beraber okuma yaparken onun hazır bulunuşluğuna uygun ayetlerin mealleri üzerine konuşmak veya çocuklara uygun ayet açıklamalı hikâye kitaplarını okumak ya da çocuklar için hazırlanmış onların gelişim düzeylerine uygun meal ve tefsir kitaplarından faydalanmak şeklinde örnekler vermemiz mümkündür.

2.3.1. İslam'a Göre Çocuğun Kur'an ile İlk Buluşması

İslam dini yukarıda verdiğimiz ayet ve hadislerden de anlaşıldığı üzere çocuğun Kur'an ile tanışmasına, Kur'an sevgisi ile büyümesine pek bir ehemmiyet vermiştir. Daha doğduğu andan itibaren çocuğun maruz kaldığı, çevresinden edindiği her şey bu durumu olumlu/olumsuz etkileyecektir. Bu açıdan İslam'ın bu konuda pek çok uygulaması, teşviki bulunmaktadır. Çocuğun doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu her dönem Kur'an ile buluşmasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Dönem dönem bunları şu şekilde incelemek yerinde olacaktır:¹⁴⁹

Bebeklik Dönemi: Henüz doğumla başlayıp iki yaşına kadar geçen dönem olarak tanımlamak mümkündür. Çocuğun içine doğduğu yuva, anne babasının tutumu bir nevi onun Kur'an ile ilk tanışmasıdır. Dinimizin bu konuda etkili olan bir uygulaması, Peygamberimizin bir sünneti olan bebeğin kulağına ezan okunması da bunun için ilk temellerin atılması açısından önemlidir. Doğduğu anda çocuğun ilk duyduğu şeyin ezan sözleri olması onun bilinçaltına Allah lafzının işlenmesi ve bu sayede Kur'an ile tanışmasının ilk adımlarını atması demektir. Bu açıdan 'daha bebektir, anlamaz' gibi düşüncelere mahal vermek doğru değildir. Bebeğin henüz o yaşlarda bile bilinçaltı duyduğu her şeyi kaydetmekte ve bundan etkilenmektedir. Bu nedenle bu dönem Kur'an ile buluşmasının hazırlık aşaması gibidir.

¹⁴⁸ Gülcemal, *Çocuk Kalbinde Kur'an*, 95-97.

¹⁴⁹ Çırak, *Çocuklarda Kur'an ve Tefsir Eğitimi*, 100-103.

İlk Çocukluk Dönemi: İki-altı yaş arasını kapsayan dönemdir. Kur'an ile tanışma, Kur'an eğitimi almaya başlama yaşları olması açısından önemlidir. Özellikle bu dönemde camilerde veya evlerde anne babalarından Kur'an harflerini öğrenmeye ya da bilinen sureleri ezberlemeye başlayan çocuklar Kur'an ile tanışmaya da başlamış olurlar. Bu dönemde çocukların Kur'an ile ya da onu öğreten ile olumsuz bir durumu Kur'an ile bağını da zedeleyecektir. Bu nedenle Kur'an'ı onlara öğreten her kim ise öncelikli amacı O'nu sevdirmek olmalı, gerekirse çocukların çok sevdiği oyunlar ile destekleyerek Kur'an'ı onlara sunmayı bilmelidir. Aynı zamanda yine bu dönemde çocuklara yalnızca Kur'an lafzını öğretmekle kalmamalı, onların anlayabilecekleri şekilde Kur'an'ın içeriklerinden de bahsedilmelidir. Çünkü bu yaşlar çocukların ahlak eğitimleri açısından da önemlidir. Kur'an'ın ahlaki değerleri ile tanışmaları demek, Kur'an ahlakı ile ahlaklanmaları demektir.

Son Çocukluk Dönemi: Daha çok altı-on iki yaş arasını kapsayan dönemdir. Bu dönem öğrenme için altın çağ niteliğinde olduğundan Kur'an eğitimi açısından da iyi değerlendirilmelidir. Kur'an ile olumlu bir bağ ve muhabbet kurmalarına yardımcı olmak, bu dönem çocuğunun etrafında bulunan herkes için bir görev olmalıdır. Bu dönem çocukları öğrendiklerini kolayca hayatlarına geçirebilirler. Onlara Kur'an kıssalarından, peygamber hayatlarından ya da Kur'an'da günlük hayatları ile ilişkilendirebilecekleri her olaydan bahsetmek, hayatlarında uygulamalarına bir fırsat vermek demektir. Bu da şüphesiz ki Kur'an ile bağlarını kuvvetlendirmek anlamına gelmektedir.

2.3.2. İlahi Mesajı Anlamalarının Çocukların Yaşantısına Etkisi

Kutsal kitaplar dinî uyanışın gerçekleşmesini, inanç esaslarının öğrenilmesini ve hayatın merkezine bunları yerleştirmeyi sağlayan, yetişkinler için olduğu kadar çocuklar için de dini yaşamı önemli ölçüde etkileyen kaynaklardır. Aynı zamanda kutsal metinler çocuklara dini ve Allah'ı anlatma imkânı sağlayan çok önemli bir araçtır.¹⁵⁰

Bizim kutsal kitabımız olan Kur'an-ı Kerim ise, yaratıcımız Yüce Allah tarafından Peygamberimiz Hz. Muhammed aracılığıyla tüm insanlığa gönderilmiş olması sebebiyle evrensel olan ilahi mesajdır. Kıyamete dek yol gösterici olan hayat rehberimizdir. Bu sebeple tüm insanlar ondan faydalanmalı, nasiplenmelidir ki

¹⁵⁰ Köylü- Oruç, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*, 71.

hayatlarına ışık tutsun, yol göstersiz. Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda onun insanın kişilik gelişimi üzerinden, hayatının inşasına kadar pek çok konuda insana rehberlik ettiğini görmekteyiz. Bu rehberliği sayesinde insan ve toplumu kuşatarak olumlu yönde şekillendirmektedir. O sebeple İslam'ın gelişinin ilk dönemlerinden itibaren Kur'an-ı Kerim eğitimi, detaylı öğrenme ve inceleme, onun ezberlenmesi İslam eğitiminin merkezinde olmuştur. Özellikle Peygamber Efendimizin Kur'an öğrenmeye teşvik edici pek çok sözü ve uygulaması da Kur'an-ı Kerime yüklenen değer ve saygıyı kat be kat arttırmıştır.

Kur'an-ı Kerim tüm insanlar için indirilmişse çocukların da o yaşlarda ilahi mesaj ile tanışması büyük bir gereklilik arz etmektedir. Özellikle erken çocukluk dönemi olarak da bilinen dönemin öne çıkan en belirgin özelliği merak ve bitmek bilmeyen öğrenme arzusudur. Bu yaşa kadar olan çocukların Kur'an hakkındaki bilgileri çevrelerinden edindikleri ile sınırlıdır. Çocukların henüz rasyonel düşünme becerileri gelişmeden onları kutsal metinle tanıştırmak oldukça faydalı olacaktır. O yaşlarda 'Henüz küçük zaten anlayamaz' diyerek Kur'an'dan uzak tutulan çocuklar büyüyüp birer yetişkin haline geldiklerinde de Kur'an'dan bihaber olmaktadır. Bu sebeple daha bu dönemde Kur'an'ın Allah'ın kelamı olduğunun ve Kur'an'ı ne için okuduğunun bilincinin aşılması önemlidir. Kuran'dan onlara sunulacak konular, çocuğun hayatında bulabileceği içeriklerden oluşmalıdır. Özellikle ahlaki meselelerin olduğu konuları daha kolay anlayıp kavrayabileceklerinden bu mesajları içeren temaları seçmek onların da hayatlarında bu ilkeleri uygulamayı öğrenmelerini destekleyecektir.¹⁵¹ Aksi takdirde dinî değerlerine dikkat eden onları hayatlarında yaşatmaya çalışan nesillerin olması da pek mümkün gözükmemektedir. Özellikle teknoloji çağı olan günümüzde ise böyle bir şeyden söz etmek neredeyse imkânsızdır. Çünkü çağımızın teknolojisi ve interneti çocuklarımızı ve gençlerimizi fazlaca etkilemekte ve bu etkileniş daha çok maddi ve dünyevi, malayani şeyler üzerine olmaktadır.

Tüm bunların önüne geçebilmek de ancak çocuklarımızı ilahi mesajımız olan Kur'an ile buluşturmakla olacaktır. Kur'an'da çocuklara yönelik pek çok şey bulunmaktadır. Yeter ki bu konuları doğru seçerek onların anlayabilecekleri şekilde seviyelerine uygun verebilelim. Bunun için elbette ki pek çok yöntem vardır. Ama

¹⁵¹ Köylü- Oruç, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*, 71-76.

burada etkili olan yollardan bir tanesini Öznur Özdoğan'ın şu ifadeleri ile örneklendirebiliriz:

“İlahi öğretinin içeriğinde duyguların tanınması ve yönetimi konusu büyük yer tutar. Özellikle kıssalar bu konuda önemli görev üstlenmiştir: Bu hikâyelerle değerler hayatın içine, ilişkilere, yaşantılara dönüşmüştür. “Kıssalar insanların hayatına çok erken yaşta girmektedirler. Kıssalarda kullanılan kelimeler ve kavramlar olayları insanların zihinlerinde canlandırmalarına ve kahramanlarla empati kurmalarına imkân vermektedir. İnsanın özünde, yaradılışında var olan psikolojik ve sosyal nitelikleri göz önünde tutarak anlatım ve ifadede canlı ve etkili bir üslup takip ettiğini görmekteyiz. Kıssalarda olaylar gözlerimizin önünde gerçekleşmişçesine anlatılır. Kıssaların diliyle yüksek dini değerler yaşanan olaylarla ve gerçek kahramanlarla insanlara sunulur. Böylece kıssaların verdiği mesajlar zihinlere ve gönüllere yerleşir. Birey kendi yaşantılarıyla bağ kurarak öğrendiklerini içselleştirir ve yaşamında uygulamaya başlar.”¹⁵²

Görüldüğü üzere ilahi mesaj ile çocukları buluşturmak hem onlar hem de geleceğin inşası adına oldukça önemli bir adım olacaktır. Hele ki dinî ilgi ve uyanışın bu denli yoğun olduğu çocukluk dönemi bunun için çok uygun bir zamandır. Bu dönemin çok iyi bir şekilde değerlendirilmesi önemlidir. Bunun içinde yapılması gereken çocuklar için Kur'an çalışmalarına yoğunluk verilmesi, yukarıda verilen kıssa örneği gibi uygun nitelikte yolların tercih edilmesi gerekmektedir.

2.4. Tefsir Tarihine Kısa Bir Bakış

Tefsir kelimesi sözlükte “açıklamak, beyan etmek” anlamındaki *fesr*(فسر) kökünden türemiştir. Mana olarak tefsir, “açıklamak, ortaya çıkarmak, kelime veya sözdeki kapalılığı gidermek” anlamlarına gelir. Bir tanıma göre tefsir: “Hz. Muhammed'e indirilmiş olan kitabın anlaşılması, manalarının açıklanması, hükümlerinin ve hikmetlerinin açığa çıkarılması kendisi vasıtası ile bilinen ilimdir.”¹⁵³

¹⁵³ Kur'an-ı Kerim'in açıklanması ve yorumlanması manasında kullanılmaktadır. ¹⁵⁴ Tefsir ilminin konusu Kur'an, amacı ise ilahi mesajı anlamak, hakikatlerini ortaya çıkarmak, insanın Kur'an'ı doğru rehber edinerek dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamasına yardımcı olmaktır. Aynı zamanda tefsir ilmi, diğer ilimlerin temelini de

¹⁵² Öznur Özdoğan, “Bireyin Değerleri İçselleştirmesine ve Yaşamaya Peygamber Kıssalarının Etkisi”. *SDÜİF Kutlu Doğum Haftası Bildirisi*. Ed. İsmail Yakıt (Isparta: Bilimsel Toplantılar Yayınları, 2005), 3/164.

¹⁵³ Mehmet Demirci, “Tefsir İlminin Mahiyeti”, *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 1/1 (Nisan 2017), 22.

¹⁵⁴ Çırak, *Çocuklarda Kur'an ve Tefsir Eğitimi*, 101.

teşkil etmesi açısından ayrı bir öneme sahiptir. Tefsir ilmi tarih boyunca da önemini korumaya devam edecek canlı bir ilimdir. “*Kur’an’ın nüzulü tamamlanmış olup, tenezzülâtı ise kıyamete kadar devam edecektir.*”¹⁵⁵Sözü onun bu yönünü anlatmaktadır.

Kur’an’da açıkça anlaşılabilen muhkem ayetler olduğu gibi, açıklanmaya ihtiyaç duyulan pek çok ayet de bulunduğundan Kur’an’ın tefsirine ihtiyaç duyulmuştur. Kur’an’ın tefsir edilmesi elbette ki inzal olduğu dönemle birlikte başlamıştır. İlk müfessir olan Peygamber Efendimiz her fırsatta ashâbı ile Kur’an üzerine konuşur, onu anlatmaya çalışırdı. Kur’an’ın gönderiliş amacı zaten anlaşılacak ve hayata uyarlamaktır. Peygamberimiz de bunu her fırsatta dile getirmiş onu okuyarak anlamaya teşvik etmiştir. Bununla alakalı olarak bir hadisinde şöyle buyurmuştur: “*Kur’an’ı üç günden daha az sürede okuyup bitiren kişi onu hakkı ile anlayamaz.*”¹⁵⁶

Peygamberimizin vefatının ardından tefsire duyulan ihtiyaç artmıştır. Çünkü anlaşılması gereken ayetleri açıklayacak bir peygamber artık bulunmadığından bu konuda bir eksiklik hissedilmiştir. Bunun üzerin sahabe tefsir etme yoluna gitmiş ve Peygamberimizden sonra en güvenli tefsiri onlar yapmışlardır. Onlar ayetlerin bizzat nerede ve nasıl nazil olduklarını bildiklerinden yaptıkları tefsirde bu durum onlar için olumlu bir etken olmuştur. Sahabeden sonra ise bu işi Tabiin devralmıştır. Kur’an tefsirini doğrudan sahabenin kurduğu mekteplerden almış ve kendi içtihatları doğrultusunda tefsir etme yoluna gitmişlerdir. Tabiin neslinden sonra artık İslam âleminde ortaya çıkan siyasi olaylar, itikadi, ameli bazı ihtilaflar yeni tefsir ekollerini ortaya çıkarmış ve bu ekoller gelişerek yeni alanlar doğurmuştur.¹⁵⁷

Peygamber Efendimizin ve Ashab-ı Kıram’ın Kur’an’ın anlaşılıp yorumlanmasına büyük önem verdiği ve her fırsatta da bunu uyguladıkları bilinen bir gerçektir. Bu sebeple onların yolundan giden her Müslüman’ın Kur’an’ı anlamak üzerine çalışmalar, okumalar yapması boynunun bir borcudur. Bunun için de çocukluk dönemi çok iyi değerlendirilmesi gereken bir zamandır. Çocukların da

¹⁵⁵ Demirci, “Tefsir İlminin Mahiyeti”, 43.

¹⁵⁶ Suleymân b. Eş’as b. İshâk el-Ezdî es-Sicistânî Ebû Dâvûd, “Sunenu Ebî Dâvûd”.

Mevsû’atü l-Hadîsi ş-Şerîf el-Kutubu’s-Sitte. nşr. Ahmed Sa’d Ali (Riyad: Dâru’s-Selâm, 1420/1999), “Vitr”, 8(No.1390).

¹⁵⁷ M. Zeki Doğan- Abdülbaki Güneş, “Tefsir Tarihine Kısa Bir Bakış”, *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Dergisi* 2 (2019), 61.

Kur'an üzerine düşünüp anlamaya, yorumlamaya çalışması onlar için yapılacak tefsir eğitimi ile mümkün olacaktır. Çocuklar bu kitabın muhatapları olduğunu kavramalı, her ana ve her yere hitap eden evrensel bir kitap olduğunu bilmeli, onun kendisini de ilgilendiren şeylerden bahsettiğinin farkına vararak öğrenmelidir. Çünkü onun kılavuzluğu çocuklar da dahil herkes içindir.¹⁵⁸

2.5. Çocuklar İçin Meal- Tefsir Çalışmaları

Kur'an-ı Kerim tüm insanlığa gönderilmiş evrensel bir kitaptır. Ve bundan tüm insanların olduğu gibi çocukların da nasiplenmesi onların en doğal hakkıdır. Eğer bu duruma çocukluktan itibaren önem verilmezse, Kur'an'dan bihaber yetişen bir nesil ortaya çıkmaktadır ki bu durum toplumu dolayısıyla hepimizi olumsuz etkilemektedir. Ayrıca yukarıda verilen bilgilerde çocukluk döneminin dinî uyanışın en yoğun, dinî eğitim verilecek en uygun dönem olduğu hatta bu sebeple altın çağ olarak adlandırıldığı görülmektedir.

Öyleyse bu kadar önemli ve kıymetli zamanları iyi değerlendirmek ve onları daha bu yaştan itibaren ilahi mesajla tanıştırmak, buluşturmak ve onlara bunu sevdirmek bizlerin bir görevi olmalıdır. Bunun da en etkili yolu kuşkusuz çocuklara yönelik hazırlanmış meal ve tefsirlerdir. Onların düzeyine uygun, çeşitli resim ve etkinliklerle desteklenmiş tefsirler hem onların ilgisini çekecek hem de Kur'an'ı sevmelerine kapı aralayacaktır. Bu sayede daha küçük yaşlarda kitabı ile tanışmış, onu sevmiş çocuklar geleceğin güzel mimarları olabileceklerdir.

2.5.1. Çocuklar İçin Meal ve Tefsir Çalışmalarının Gerekliliği ve Önemi

Günümüz dünyasına baktığımızda ne yazık ki insanların, toplumun ahlaki durumunda bir çöküş olduğu açıktır. Özellikle gençlik her geçen gün dibe batmaktadır. Bunda şüphesiz ki gelişen teknoloji, basın-yayın araçları, internet vb. araçların etkisi büyüktür. Ancak bunun yanında iyi yetiştirilememiş nesillerin faktörü çok daha fazladır. Yeni nesil geleneklerinden, değerlerinden, dinlerinden bihaber yetişmekte ve bu durum ahlaki hezeyanı da beraberinde getirmektedir. Öyleyse bu sorunun çözümü için atılabilecek ilk ve en temel adım da değerlerini iyi bilen nesiller

¹⁵⁸ Ömer Çelik, *Kuran'ın Muhatapları* (Ankara: TDV Yayınları, 2021), 18.

yetiştirmek olacaktır. Bu da ancak çocukluk dönemi eğitimi ile sağlanabilir. Çünkü çocukluk dönemi yetişkinliğin temellerinin atıldığı dönemdir. Yani çocuk gelecek demektir. Çocuk milli bağ ile kendi milletinin; beşerî bağ ile insanlığın geleceğidir.¹⁵⁹ Çocuklar geleceğin büyükleri olduğundan öncelikle onların eğitimlerinin ve geleceğe güzel hazırlanmalarının toplumda nasıl bir iyileşme sağlayacağı açıktır. Ayrıca değerlerimizi, güzel ahlakı ve düzenli toplumu hedefleyen bir dinimiz olduğunu göz önünde bulundurursak bahsettiğimiz problemlerin çözümünün dinimizi doğru öğretmek ve anlatmaktan geçtiğini daha net görürüz. Bu açıdan çocukluk dönemi din eğitimi oldukça önemlidir. Çocukların küçük yaşlarda dinî eğitim alarak büyümesi onların ve bizim geleceğimize en güzel yatırımdır. Dinî değerlerinden uzak yetişen çocuklar ilerde sıkıntılar yaşayan birer yetişkine dönüşmekte, kendilerine bir faydaları olmadığı gibi ailelerine, yetiştirdikleri çocuklara da bir şey verememekte dolayısıyla da problemlili toplumları oluşturan kişiler haline gelmektedir. Küçük yaşlarda din eğitimi yeteri kadar almamış, dinî değer ve kavramlardan uzak yetiştirilmiş çocukların büyüdülerinde din ile aralarındaki uçurum giderek artmakta ve bunun sonucu olarak da hayatlarını bu manada ziyan etmektedirler. Bu sebeple çocukların güzel alışkanlıklar edinerek faydalı bireyler olmaları onların küçük yaşlardan itibaren doğru bir şekilde eğitmeleri ile mümkün olacaktır.

Çocuk eğitimi için ise en etkili öğrenme araçlarından biri de şüphesiz çocuk edebiyatı ve çocuk kitaplarıdır. Bu alanda yapılacak çalışmalara ve verilecek eserlere olan ihtiyaç oldukça fazladır. Çünkü çocuk edebiyatı alanında yazılan her bir eserin çocukların gelişim düzeyine uygun olmadığı açıktır. Pek çok ülke bunun farkındadır ve son zamanlarda çocuklara yönelik araştırmalar artış kaydetmiş; çocuk eğitimi, çocuk psikolojisi, çocuk edebiyatı gibi çocuklara özel bağımsız birçok yeni disiplin alanı ortaya çıkmıştır. Ancak son yıllarda çocuk yayınlarında ve değerler eğitimi ile ilgili alanlarda yazılan eserlerde bir artış olduğunu söylemek mümkün olsa da özellikle dinî sahada yazılan kitapların çok yetersiz olduğu görülmektedir.¹⁶⁰

Çocukların dinlerini en doğru şekilde öğrenebilmelerinin yolu da aslında ilahi mesajımız olan Kur'an'ı öğrenmelerinden geçer. Çünkü Kur'an bizzat kendi ifadesi ile “*İnsanlara yol gösterici*” bir kitaptır.¹⁶¹ Dinimizin temeli ve bizlerin

¹⁵⁹ Mehmet Tekin, “Çocuk Edebiyatı”, *Hece Dergisi* 10 (Şubat 2018), 685.

¹⁶⁰ Koçyiğit, “Çocuklar İçin Tefsir Yazımı”, 450.

¹⁶¹ Fazlurrahman, *Ana Konularıyla Kuran* Çev. Alparslan Açıkgenç (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2016), 29.

rehberidir. Bu sebeple çocuklar bundan mahrum edilmemelidir. Onların anlamayacağı endişesi veya büyüdüklerinde zaten öğrenirler düşüncesi ile ilahi mesajdan uzak tutulması oldukça yanlış bir tutumdur. Onların Kur'an ile bu yaşlarda tanışması din eğitimi açısından büyük bir adım olacaktır. Bu da elbette ki çocukların gelişim düzeylerine uygun olarak hazırlanmış meal ve tefsirlerden geçmektedir. Çocuklara küçük yaşlarda Kur'an'ı sevdirmek için bu alanda eserler vermeye ihtiyaç oldukça fazladır. Maalesef bu alanda yeterli kaynak bulunmamakta ve günümüzde mevcut bulunan eserlere bakıldığında özellikle ayet ve hadis çevirilerinde çocukların seviyelerinin çok üstünde ifadeler yer verildiği görülmektedir. Bu sebeple verilen ifadelerin çocuğa görelilik ilkesine dikkat edilerek verilmesi, büyük hacimli eserler yerine daha küçük ama vermek istediği mesajı verebilen, özellikle dinî içerikli kitaplarda eksik olan resimleme problemine yeni bir bakış açısı ile yaklaşabilen eserler verilmesi oldukça önemlidir.¹⁶²

Bu açılardan bakıldığında meal ve tefsirlerin çocuklara yönelik düzenlenerek din eğitiminde kullanılması bir zorunluluk ve özellikle günümüz dünyası için büyük bir ihtiyaçtır.¹⁶³ Ancak çocuklara yönelik bu eserlerin verilmesi için çok iyi bir çocuk edebiyatı bilgisine sahip olmak ve çocuk psikolojisi alanına yeteri kadar hâkim olmak gerekmektedir. Aksi takdirde yapılacak en ufak bir hata çocukların gelişiminde ve eğitiminde geri alınamayacak sorunlara sebebiyet verebilir ve bu durum da iyi bir eğitim amaçlanmış iken daha büyük bir problemle karşı karşıya kalmak demektir. Bu sebeple bu alanda yapılacak çalışmalar basit ve kolay olarak görülmemeli, aksine pek çok açıdan donanımlı olmayı zorunlu kıldığı göz önünde bulundurulmalıdır. Bunlara dikkat edilerek yapılacak çalışmaların ise pek çok fayda sağlayacağı ve günümüzde ortaya çıkan sorunlara çözüm olacağı da açıktır.

2.5.2. Çocuklara Yönelik Tefsir Yazımının İmkânı

Aslında ilk bakışta çocuklar için meal ve tefsir yazımı duyanlar için şaşırtıcı gelebilir. Çünkü tefsir şüphesiz ki İslami ilimler içerisinde ilimlerin çatısı sayılacak nitelikte bir alandır. Kur'an-ı Kerim tüm İslami alanlarda kullanılan temel kaynak olsa da tefsirin özünü oluşturur. Bu sebeple tefsir alanı ile ilgilenmek başlı başına

¹⁶² Fatih Turanalp, "Çocuk Kitaplarında Dini İçerik", *Hece Dergisi* 10 (Şubat 2018), 412.

¹⁶³ Yılmaz, *Çocuklara Meal ve Tefsir Hazırlamanın Gerekliliği*, 59.

uzmanlık ve yetkinlik gerektirmektedir. Hatta Osmanlı döneminde medrese eğitimlerine bakıldığında tefsir derslerinin son aşamada okutulduğu görülmektedir.¹⁶⁴ Buradan da tefsirin belli bir kademe katetmiş ve belli bir uzmanlığa gelmiş kişilere yönelik olduğu manasını çıkarabiliriz. Bu sebeple “*Çocuklar için tefsir yazımının imkânı var mıdır?*” sorusu akıllara gelebilmektedir.

Kültürümüzde ve dinimizde Kur'an'a duyulan saygı ve hürmet herkesçe bilinen bir gerçektir. Bununla alakalı da pek çok örnek mevcuttur. Bu sebeple Kur'an'a duyulan büyük saygıdan ötürü çocuğu gereken saygıya uygun muhatap olarak görmeme düşüncesi de çocuklara yönelik Kur'an çalışmalarının imkânı olup olmayacağı konusu da akıllara soru işareti getiren bir başka etkidir.¹⁶⁵ Ancak daha önce de bahsettiğimiz gibi Kur'an'da doğrudan veya dolaylı olmak üzere çocukları konu alan pek çok ayet vardır. Öte yandan Peygamberimizin çocukların Kur'an öğrenmesine teşvik edici birçok hadisi bulunmaktadır. Çünkü çocukların Kur'an ile küçük yaşlarda tanışması oldukça önemlidir. Kur'an bilinci ile yetişmemiş, Kur'an ile tanışmamış çocuklar Kur'an'ın muhatap aldığı yetişkinler olduğunda O'nun mesajını da tam kavrayamayacaktır. Bu açıdan küçük yaşlarda Kur'an ile buluşmaları gerekmektedir. Bu da kuşkusuz çocuklara yönelik hazırlanmış olan, onların seviyelerine uygun Kur'an meal ve tefsirleri sayesinde gerçekleşecektir.

Kur'an-ı Kerim'de manası açık ve herkes tarafından anlaşılabilen muhkem ayetler olduğu gibi, tefsir edilmeye, açıklanmaya ihtiyaç duyulan ayetler de vardır. Bunları anlamakta yetişkinler bile zorluk çektiğinden çocukların anlamasını beklemek saçma olacaktır. Ya da çocukların soyut düşünme becerileri tam gelişmediğinden metafiziği ilgilendiren, soyut düşünmeyi gerektiren konular içeren ayetler yine onların seviyesine uygun olmayacaktır. Bu gibi düşünceler nedeni ile de çocuklara yönelik tefsir hazırlamaya yönelim gösterilmemiştir. Elbette ki Kur'an'ın tamamı çocukların anlayabileceği düzeyde değildir. Ancak çocukların anlayabileceği, onların bilmesi gereken, dinî eğitimlerini destekleyen ve bu eğitimlerine temel oluşturacak bazı ayet veya surelerin tefsirlerine yer vermek sureti ile bu çalışmalar yapılabilir. Onların anlayabilecekleri bir dille ilgilerini çekebilecek konu ve ayetlerden oluşan tefsir ve meal çalışmaları, özellikle Kur'an kıssaları, Allah'ın varlığına ve birliğine delil olacak sure ve ayetler, çocuğun günlük yaşamı ve çevresi ile ilişkilendirebileceği ayetler onlar için daha uygun olacaktır. Kıssalar hemen hemen Kur'an'ın yarısını

¹⁶⁴ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı* (Ankara: TTK Yayınları, 2014), 28.

¹⁶⁵ Çırak, *Çocuklarda Kur'an ve Tefsir Eğitimi*, 146.

teşkil etmektedir.¹⁶⁶ Bu da bu konuda zengin bir kaynak sağlamaktadır. Yani çocuklar için tefsir çalışmalarından bahsederken kastettiğimiz zaten günümüzdeki tefsirlerimiz gibi Kur'an'ın baştan sona ayet ayet tefsir edilmesi değildir. Bu tamamen ayrı, farklı bir çalışmadır. Kastedilen daha çok çocuklar için hikâyeleştirerek, onların ilgisini çekebilecek konular üzerinden anlayabilecekleri ayetleri açıklamaktır.¹⁶⁷ Maksat burada çocukların ilmini artırmaktan ziyade Kur'an'dan haberdar olmalarını sağlamak, Kuran sevgisini onlara aşılacak bunun yanında da Kur'an'daki ahlaki değerleri hayatlarına uygulayabilmelerine yardımcı olmaktır.

Ancak bu eserlerin en doğru şekilde hazırlanması daha önce değinildiği gibi disiplinler arası iş birliği ile çocukların seviyesine uygun bir tefsir tasavvuru ile sağlanabilir. Çünkü her alanda olduğu gibi tefsir alanında da çocukların yaş aralığı ve gelişim dönemleri önem arz etmektedir. Kur'an'ın her konusu ve ayeti onların seviyesine uygun olmayacaktır. Özellikle soyut konuları anlatmak somut konuları, kıssalarla anlatılabilecek olayları anlatmaktan çok daha zordur. Örneğin İhlas Suresi gibi soyut içeriğe sahip ayetleri anlatmak, Fil Suresi gibi daha somut olan kıssa tarzı içerikli ayetlerin anlatımından oldukça zordur. Ya da miras, boşanma, fikhî konular ile ilgili ya da müteşabih ayetleri çocuklara anlatmaya çalışmak manasız olacaktır. Çünkü bu konular çocukların zihinsel yapısına ve gündelik yaşamlarına uygun değildir ve onlar için hiçbir anlam ifade etmemektedir. Bununla birlikte onların seviyelerine uygun olmayan anlayamayacakları nitelikte ifadeler yer vermek de manasız olacaktır. Örneğin: “*Tanrı kemâl sıfatlarla muttasıf, noksan sıfatlardan berîdir*”¹⁶⁸ ifadesi onlar için hiçbir anlam teşkil etmemektedir. Bu sebeple bu tarz konuları veya ifadeleri içeren sure veya ayetleri onlara sunmak Kur'an'ı sevdirmekten ziyade ondan sıkılıp uzaklaşmalarına sebebiyet verecektir. Burada asıl amaç Kur'an ayetleri ile kendisi, ailesi, çevresi, doğa hakkında düşünmesine imkân tanımak, hayal gücünü zenginleştirerek çeşitli sorular sormasına olanak vermek ve bu sayede Allah'ı tanımasını, bilmesini, O'nu sevmesini ve O'na inanmasını sağlamak olmalıdır. Bunun için de soyut konular daha somutlaştırılarak sunulmalı, daha çok hayattan alınan örneklerle bu ifadeler zenginleştirilmeli, özellikle çocukların kendi hayatları ile ilişkilendirebilecekleri kıssalardan çokça

¹⁶⁶ İdris Şengül, *Kur'an Kıssaları Üzerine* (İzmir: Işık Yayınları, 1994), 26.

¹⁶⁷ Koçyiğit, “Çocuklar İçin Tefsir Yazımı”, 452.

¹⁶⁸ Yavuz, *Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, 117.

yararlanılmalıdır. Ve bunlara yer verilirken aşırı abartılı, gerçekle ilgisi olmayan eklemelerden kaçınılmalı, Kur'an'a aykırı görüşlerden uzak tutularak sade, akıcı ve yalın bir dille ifade edilmelidir.

Sonuç olarak çocuklara yönelik Kur'an tefsiri ve meali çocukların seviyesine uygun konular ve anlatımlar seçildiğinde gayet mümkün gözükmetedir. ¹⁶⁹Erken çocukluk dönemi dinî eğitiminde kıssalarının vazgeçilmez bir araç olduğu da göz önünde bulundurulursa Kur'an tefsiri buna en uygun alan olacaktır. Ve çocuklara sunulan bu tefsir çalışmaları sayesinde çocuğun etrafındaki renkleri, güzellikleri tanınması, bunları fark edebilmesi ayrıca Allah'ı daha o yaşlarda tanıyıp bilerek, O'nu sevmesi ve O'na inanması yolunda da atılmış büyük bir adım olacaktır.

170

Ayrıca bu alanda yapılmış bazı çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalara şunları örnek verebiliriz:

Nurdan Damla'nın *Canım Kitabım Kuran ve 365 Günde Sevgili Kitabım Kur'an* adlı eseri¹⁷¹, Veysel Akkaya'nın *Hikâyelerle Namaz Sureleri*,¹⁷² Veli Tahir Erdoğan'ın, *114 Surede Kur'an Çocuklara Ne Diyor?*¹⁷³ eseri, Mehmet Nezir Gül'ün, *Cemil Dede Namaz Sürelerini Anlatıyor ve Cemil Dede Namaz Dualarını Anlatıyor*¹⁷⁴, Bilge Nur Çorlu'nun, *Kur'an-ı Kerim'deki Sureleri Tanıyalım*¹⁷⁵, İbrahim Arpacı-Sema Çelen'in, *Kur'an Bana Ne Diyor? Oku Diyor* ve yine aynı yazarların *Kur'an Bana Ne Diyor?*¹⁷⁶ *Anla Diyor*¹⁷⁷, adlı kitapları tam olarak tefsir olarak nitelendirilmese de bu alandaki eserlerden bazıları olarak sayılabilir.

Yine farklı dinlere baktığımızda daha küçük yaşlarda dinin anlatılması amacı ile çocuklara kutsal kitaplarını öğreten pek çok çalışma yaptıkları da görülmektedir. Yani farklı dinlerin kitapları için bu eserlerin hazırlanması gayet mümkünken evrensel kitabımız olan Kur'an-ı Kerim'i çocuklarımıza tanıtmak ve onlarla buluşturmak neden mümkün olmasın?

¹⁶⁹ Koçyiğit, "Çocuklar İçin Tefsir Yazımı", 457.

¹⁷⁰ Selçuk, "Çocuk Eğitiminde Dini Motifler", 110.

¹⁷¹ Koçyiğit, "Çocuklar İçin Tefsir Yazımı", 449.

¹⁷² Veysel Akkaya, *Hikâyelerle Namaz Sureleri* (İstanbul: Pırıltı Yayınları, 2015)

¹⁷³ Veli Tahir Erdoğan, *114 Surede Kuran Çocuklara Ne Diyor?* (İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları, 2021)

¹⁷⁴ Mehmet Nezir Gül, *Cemil Dede Namaz Sürelerini Anlatıyor* (Ankara: DİB Yayınları, 2008)

¹⁷⁵ Bilge Nur Çorlu, *Kur'an-ı Kerim'deki Sureleri Tanıyalım* (Ankara: DİB Yayınları, 2019)

¹⁷⁶ İbrahim Arpacı-Sema Çelen, *Kur'an Bana Ne Diyor? Oku Diyor* (Ankara: DİB Yayınları, 2020)

¹⁷⁷ İbrahim Arpacı-Sema Çelen, *Kur'an Bana Ne Diyor? Anla Diyor* (Ankara: DİB Yayınları, 2020)

2.5.3. Diğer Dinlerde Çocuklara Yönelik Tefsir Çalışmaları

Ülkemizde çocuklara yönelik tefsir çalışmalarında eksiklik olduğu bilinen bir gerçekliktir. Hatta bunu yalnızca ülkemiz adına sınırlandırmak doğru değildir. Genel manada İslam coğrafyasına baktığımızda Kur'an-ı Kerim'i çocuklar için açıklamaya yönelik hazırlanan eserlerde büyük ölçüde azlık mevcuttur. Oysaki diğer dinlerde daha küçük yaşlarda dinin anlatılması gayesi ile çocuklara kutsal kitaplarını öğreten çalışmalar bulunmaktadır. Bu alanda en fazla çalışma yapan din olarak karşımıza Hristiyanlık çıkmaktadır. Çocuklara yönelik hazırlanan İnciller bulunmaktadır ve bu İncillerin her yaş için özenle hazırlandığı, onların seviyelerine uygun içerik ve görsellerle dolu olduğu görülmüştür. Anlatımda gerek üslup bakımından gerekse de içerik bakımından çocuğun bilişsel düzeyine uygun olmayan öğelere yer verilmemiştir. Yine bu İncillerde, hedef aldığı çocukların yaş grubuna göre konular seçilmiştir. Tüm yaş grupları için hazırlanan İncillerde ortak konular peygamber kıssalarıdır. Evrenin yaratılışı hikayesi, Âdem ile Havva, Nuh, İbrahim, Yakup, Musa, Davud, Süleyman, Yunus, Danyal ve İsa'nın doğumu tüm çocuk İncillerinde mevcuttur.¹⁷⁸

Çocuk İncillerinden bir örnek verecek olursak:

“Bahçede yaramaz bir yılan yaşardı. Yılan Havva'ya; ‘Bu ağacın meyvesinden yersen, Tanrı gibi olacak, her şeyi bileceksin.’ dedi. Meyve olgun ve suluydu. Havva bir tane kopardı ve tadına baktı, sonra Adem'e uzattı, Âdem de yedi. Meyveyi çiğnedikçe tadı kötüleşti ve Âdem ile Havva'nın yüzlerindeki gülümseme kayboldu. Tanrı bahçeye yürüdü ve seslendi: ‘Âdem, Havva neredesiniz?’ Âdem ile Havva saklanmışlardı. Korkmuşlardı çünkü Tanrıya isyan etmişlerdi. Tanrı: ‘Neden benden saklanıyorsunuz? Bahçenin ortasındaki ağacın meyvesinden mi yediniz?’ dedi. Âdem: Bana bunu Havva yaptırdı’ dedi. Havva: ‘Bana bunu yılan yaptırdı’ dedi. Tanrı hayal kırıklığına uğramıştı. Onlar isyan etmiş, özür de dilememişlerdi. Tanrı, yılanı, Âdem ve Havva'yı muhteşem bahçesinden uzaklaştırarak cezalandırdı. Bundan sonra onlar, meyve yetiştirmek için çalıştılar fakat Tanrı yine de onları sevdi ve nereye giderlerse gitsinler onları izlemeye devam etti.”¹⁷⁹

¹⁷⁸ Çırak, *Çocuklarda Kur'an ve Tefsir Eğitimi*, 143.

¹⁷⁹ Sümeyra Bilecik, “Bir Din Eğitimi Materyali Olarak Çocuk İncilleri”. *Marife Dergisi* 14/1 (Nisan 2014),9.

Görüldüğü üzere Âdem ile Havva'nın günahı karşılığında onların cezalandırıldığından bahsedilmiş olsa da Tanrının yine de onları sevdikleri yönüne vurgu yapılmıştır.

Çocuk İncilleri tıpkı diğer çocuk kitaplarında olduğu gibi yaş dönemlerinin özellikleri göz önünde bulundurularak farklı içerikte yazılmışlardır. Yukarıda verilen örnekteki aynı konu, daha büyük bir yaş grubuna hitap eden İncillerde, daha sade bir şekilde verilmiştir:

“Tanrı bahçeye geldi. Adam ve kadın, Tanrı’nın sesini duyunca ağaçların arkasına saklandılar. Tanrı, adama seslendi; ‘Neredesin?’ Adam cevap verdi; ‘Saklanıyorum çünkü çıplığım.’ Tanrı; ‘Bunu nasıl biliyorsun, yoksa yasaklanmış ağaçtan mı yedin?’ dedi. Adam; ‘Bunu bana Havva yaptırdı’ dedi. Havva; ‘Beni yılan kıışkırttı.’ dedi. Tanrı, yılanı: ‘Bunu yaptığın için lanetli olacaksın. Sürüneceksin ve pis şeyler yiyeceksin.’ dedi. Tanrı, adam ve kadına: ‘Yasaklanmış ağacın meyvesinden yediğiniz için acı çekeceksiniz ve kendinize bakabilmek için çok çalışacaksınız. Sonra ölecek ve toza dönüşeceksiniz.’ dedi. Tanrı adam ve kadına hayvan derilerinden kıyafetler giydirdi ama onları bahçeden uzaklaştırdı. Adam kadının yanında yaşadı ve onu ‘hayat’ diye çağırdı. Çünkü o yaşayan her şeyin annesidir.”

Burada anlatılan olay aynı olsa da Eski Ahit’teki sert ifadelerin yer almadığı, sadece onların cezalandırıldığından bahsedildiğini görmekteyiz.¹⁸⁰

Yahudiliğe baktığımızda da bu tarz eserler görmek mümkündür. Örnek vermek gerekirse Alman Yahudilerinden biri olan Abrascha Stutchinsky 1964 yılında çocuklar için bir Tevrat yazmıştır.¹⁸¹

Bu bilgilerden anlaşıyor ki kutsal kitabı çocuklarla buluşturmak, onlar için yazmak elbette ki mümkündür. Yeter ki bu en doğru şekilde yapılabilsin. Burada yalnızca Hristiyanlık ve Yahudilik üzerine örnek verilse de pek çok dinde bunun örneklerini görebiliriz. Öyleyse evrensel din olan İslam dininin kitabı Kur’an-ı Kerim için de bu eserlere büyük ihtiyaç vardır ve bu alandaki çalışmalara ağırlık verilmelidir.

¹⁸⁰ Bilecik, “Bir Din Eğitimi Materyali Olarak Çocuk İncilleri”, 17.

¹⁸¹ <https://www.salom.com.tr/arsiv/haber/90389/almanyada-50-yil-sonra--cocuklar-icin-tevrat-basildi> (07 Haziran 2021)

2.5.4. Mevcut Tefsir ve Meal Çalışmalarının Çocuklara Uygunluğu

Çocuklara yönelik meal ve tefsir çalışmalarının ne kadar önemli ve gerekli olduğu verilen bilgiler ile daha net anlaşılmıştır. Günümüzde elimizde elbette ki pek çok sayıda meal ve tefsir eseri bulunmaktadır. Ancak bunların çocuklara uygunluğu tartışılır. Hatta bırakın çocukları çoğu yetişkinin bile anlamakta güçlük çekeceği zor metinler olduğu da apaçık bir gerçektir.¹⁸² Bu sebeple şu an mevcut olan Kur'an meal ve tefsirleri çocuklara hitap etmemektedir. Piyasadaki hemen hemen bütün meal ve tefsirler için aynı durum söz konusudur. Aşağıda verilmiş olan farklı meal ve tefsirleri dikkatlice incelersek bunu daha net görürüz:

Resim 1: Günümüzdeki meal örnekleri 1

Resim 2: Günümüzdeki meal örnekleri 2

¹⁸² Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, 117.

HUD SÜRESİ 41
Gemiye binince okunacak duâ:

...بِسْمِ اللَّهِ مَجْرِيهَا
وَمُرْسِيهَا إِنَّ رَبِّي
لَغَفُورٌ رَحِيمٌ

“...O’nun yürümesi
ve durması Allah’ın
adıyladır. Rabbim
bağışlar ve merhamet
eder.”

Resim 3: Günümüzdeki meal örnekleri 3 ⁽¹⁸³⁾

ÂL-İ İMRÂN 3/1-5

• 164 •

CÜZ: 3

ÂL-İ İMRÂN SÜRESİ (3. sûre)

Medine devrinde inmiştir. 200 âyetidir. İsmi, 33. âyetinde geçen ve Hz. Meryem’in babası İmrân’a izafeten “İmrân ailesi” anlamına gelen ifadedden almıştır. Yaklaşık ilk seksen âyeti, Necran Hristiyanları hakkında nâzil olmuştur. Hristiyanlar hicretin dokuzuncu yılında Medine’ye heyet halinde gelerek Peygamberimize Hz. İsa ile ilgili birtakım sorular sormuşlar; onun babasız dünyaya geldiğini ifade ederek, ilâhlığını iddia etmişlerdi. Sûre de, ilk âyetlerinde yüce Allah’ın özelliklerini anlatarak; Hz. İsa’ya ilâhlık isnad edilemeyeceğini, onda ilâhlık özelliklerinin bulunmadığını açık bir şekilde ortaya koymuştur. Sûrenin önemli bir bölümü ise Uhud Harbi sırasında inmiş olup bu savaştan alınması gereken ibret dersleri içermektedir. Resûl-i Ekrem, Bakara ve Âl-i İmrân sûrelerinin okunmasını tavsiye ederek: “Onlar iki nurdur. Kendilerini okuyanları kıyamet gününde gölgelendirecektir”¹ buyurmuştur.

Rahmân ve Rahîm olan Allah’ın adıyla.

1. Elif Lâmi Mîm.
2. Allah, Kendisinden başka ilâh bulunmayan varlıktır. Her zaman diridir; her şeyin varlığı Kendisine bağlı olup bütün kâinatı yönetendir.²
3. Kur’ân-ı Kerîm’i sana, gerçeğin ta kendisi ve önceki ilâhî kitapları doğrulayıcı olarak³ parça parça indiren Allah’tır. Tevrat ve İncil’i de⁴ O indirmiştir.
4. Daha önce, bu kitapları insanları gerçeğe ulaştırmak için, toptan indiren O’dur. Hak ile bâtili ayıran delilleri de O indirmiştir. Allah’ın âyetlerini inkâr edenler için kuşkusuz şiddetli bir azap vardır.⁵ Allah, karşı konulmaz kudret sahibidir. O, inkârcılardan intikam alır.⁶
5. Yerde ve gökte hiçbir şey kesinlikle Allah’a gizli kalmaz.⁷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ
نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا
بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ
مِنْ قَبْلُ هُدًى لِلنَّاسِ وَأَنزَلَ الْفُرْقَانَ إِنَّ
الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ
وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَى
عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ

¹ Dârimî, Fezâilü’l-Kur’ân 15; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V/348, 352, 361).

² Bakara sûresi (2), 255. âyetinde Allah’ın Hayy ve Kayyûm sıfatları ve diğer özellikleri zikredilmekte; Tâhâ sûresi (20), 111.

âyette ise: “Bütün yüzler, Hayy ve Kayyûm olan Allah’a boyun eğmiştir, omuzlarına zulüm yüklenenler de hakikaten hüsrana uğramıştır” buyrulmaktadır. Peygamber Efendimiz, Allah’ın en büyük ismi demek

Resim 4: Günümüzdeki meal ve tefsir örnekleri ⁽¹⁸⁴⁾

¹⁸³ <https://www.islamveihsan.com/kuranda-gecen-dualar.html/islam-ve-ihsan>, “Kur’an’da Geçen Dualar” (Erişim 15 Eylül 2023)

¹⁸⁴ <https://www.ilahiyatvakfi.com/kitap/ayet-ve-hadislerle-aciklamali-kur-an-i-kerim-meali/> İlahiyat Vakfı, “İlahiyat Vakfı Yayınları” (Erişim 27 Eylül 2021)

Resim 5: Günümüzdeki meal ve tefsir örnekleri (185)

¹⁸⁵Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), "Din İşleri Yüksel Kurulu Başkanlığı" (Erişim 1 Haziran 2021) /<https://kuran.diyanet.gov.tr/>

dair Allah-u Tealâ Hazretleri tarafından bir çok akli ve nakli delillerle kuvvetlendirilmiş ve akîbet-i hamide (güzel netice) ile müjdelenmişlerdir.

Ayet-i celilenin sonunda geçen (عُرِّ) kelimesi (عُور) dan alınmıştır, bu ise, bir taraftan diğer tarafa geçip gitmek manasındadır. bundan dolayı, kendileriyle bilgisizlikten ilme ulaşan ayetlere ibret denilmiştir.

İşte bu ayeti celilede zikredilen kıssada, akıl ve basiret sahipleri için elbette büyük ibretler vardır. O hâlde her akıllı, bu ayetlerle ibret almali, mal ve evlâd çokluğuna aldanmayıp yardımı ancak Allah-u Tealâ'dan beklemelidir.

MÜSLÜMANLARIN İLK ZAMANLARDA SAYILARI AZ İKEN BİR MÜMİNİN 10 KÂFİRE KARŞI SAVAŞMA MECBURİYETİ OLDUĞUNU BEYAN EDEN BİR AYETİ KERİME

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ (١٤)

"Ey peygamber! Müminleri savaşa teşvik et, eğer sizden sabırlı 20 (kişi) bulunursa, (onlar) iki yüz (kâfir) e galip gelirler. Ve eğer sizden yüz (kişi) olursa, kâfir olanlardan bin (kişiyi) e galip gelirler, çünkü onlar anlayışlı olmayan bir millettir." (Enfal Suresi: 65)

MÜSLÜMANLARIN SAYILARI ÇOĞALINCA ALLAH-U TEALÂ TARAFINDAN YÜKLERİ HAFİFLETİLEREK, BİR MÜSLÜMANIN İKİ KÂFİRE KARŞI SAVAŞMASI GEREKTİĞİNİ, VE SABRETTİKLERİ TAKDİRDE MÜSLÜMANLARIN GALİP GELECEĞİNİ BEYAN EDEN AYETİ KERİME

الَّذِينَ خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ (١٤)

"Allah (-u Tealâ), sizde (savaşa karşı) bir zaaf (güçsüzlük) olduğunu bildiği için şimdi sizden (bu yükü) hafifletti. Bundan sonra sizden sabırlı yüz (kişi) bulunursa, (onlardan) iki yüz (ün) e galip gelirler ve eğer sizden bin (kişi) olursa, Allah (-u Tealâ) ın izniyle (onlardan) ikibin (kişiyi) e galip gelirler ve Allah (-u Tealâ) sabredenlerle beraberdir. (Enfal Suresi:66)

Mevlâ Tealâ, kâfirlerin çokluğunun bir şey ifade etmeyip mağlûb olacaklarını açıkladıktan sonra, ellerinde bulunan malların da yok olup, bir faydasını göremeyeceklerini beyan etmek üzere şöyle buyuruyor:

زَيْنَ النَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنُ الْمَأْتِ (١٤)

KELİME MANASI (14)

(حُبُّ الشَّهَوَاتِ) Son derece süslü kılındı, kime? (لِلنَّاسِ) insanlara, ne? (زَيْنَ) şehvetlerin sevgisi yani nefsin istediği şeylere düşkünlük ve bağıllık, nefsin istediği şeyler de neler olduğu hâlide? (مِنَ النِّسَاءِ) kadınlar, daha? (وَالْبَنِينَ) oğullar, daha? (وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ) çok mallar, öyle mallar ki, (مِنَ الذَّهَبِ) gümüş, nefsin istediklerinden insanlar için süslü kılınanlar daha ne olduğu hâlide? (وَالْخَيْلِ) atlar, öyle atlar ki, (مِنَ الْمُسَوَّمَةِ) yayılma salınmış, daha? (وَالْأَنْعَامِ) hayvanlar, yani deve, siğir, koyun ve keçi gibi sağmal hayvanlar, daha? (وَالْحَرْثِ) ekinler, (ذَلِكَ) İşte bunlar, yani insanlar için süslü kılınan, bu şeyler, nedir? (مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا) dünya hayatının metai (geçici faydası) dır, (وَاللَّهُ) Allah (-u Tealâ) ise, (عِنْدَهُ) O'nun indinde (manevi katında) dır, ne? (حَسَنُ الْمَأْتِ) vanılacak güzel yer (cennet).

MEALİ ŞERİHİ (14)

Kadınlardan, oğullardan, yığın yığın biriktirilmiş altın ve gümüşten, salma (güzel) atlardan, (sağmal) hayvanlardan ve ekinlerden (gelen) şehvetlerin sevgisi (nefsin istediği zevklere düşkünlük) insanlar için son derece süslü kılındı. İşte bunlar, dünya hayatının metai (geçici faydaları) dır. Allah (-u Tealâ ya gelince), nihayet (sonunda) vanılacak güzel yer (cennet) onun nezdinde (manevi huzurunda) dır.

İ Z A H A T

Tefsiri Kebir'de zikredildiğine göre, Efendimiz (Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e gelen hristiyan heyetinden olan Ebû Harise İbni Alkame, kardeşi Kürz'e, Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem) in, bütün sözlerinde doğru olduğunu bil-

Görüldüğü üzere şekil ve içerik olarak çocukların dikkatini hiçbir şekilde çekmeyecek nitelikte eserlerdir. Açıklamalar yetişkinleri muhatap aldığından çocukların anlayabilmesine uygun değildir. Ayrıca yazı boyutunun uygunsuzluğunun, renklerin ve resimlerin olmayışının yanında onların seviyelerine uygun olmayan bir dilde yazılmışlardır. Bu açıdan onların sevmesini, anlamasını beklemek bir yana bu eserler onların gözlerini korkutacak niteliktedir.

Bir de çocuklar için örnek teşkil etmesi açısından çocuklara yönelik hazırlanan İhlas Suresi'nin meal ve tefsirinin bir kısmını inceleyelim: ¹⁸⁷

'EHAD EHAD EHAD'

-Sevgili çocuklar bizi yaratan Rabbimizin çok özel bir adı vardır. Bu adı hatırladınız mı?

-Evet, bizi yaratan Rabbimizin en özel adı **ALLAH**'tır. **ALLAH** adı O'ndan başka hiçbir varlığa verilmez. Ama **EHAD** da Allah'ın isimlerinden bir tanesidir ve İhlâs Suresi'nde geçer.

Çocuklar hiç dikkat ettiniz mi çevremizdeki her şeyin bir benzeri hatta ikizi bile var. Dağlar birbirine benziyor, ırmaklar birbirine benziyor, kuşlar birbirine benziyor, çiçekler birbirine benziyor, insanlar birbirine benziyor. Bakın bütün insanların iki ayağı, iki eli, iki gözü, iki kulağı var. Üstelik bunların yeri de her insanda aynı. Mesela her insanın gözleri yüzünde bulunur. Gözlerinde kirpik, gözlerinin üstünde ise kaşlar yer alır. Yoksa sizin kaşlarınız dudaklarınızın üstünde mi?

Allah ise **EHAD**'dir. Yani biricik, tek, eşsiz... Bütün özellikleri kendisine özgüdür. Allah'tan başka tanrı olmaya layık hiçbir varlık yoktur. "O'na benzer hiçbir şey yoktur." (Şûra Suresi 11. ayet)

Çocuklar sizce biz insanlar havasız ne kadar süre yaşayabiliriz? Ya hiçbir şey yemeden kaç gün yaşayabiliriz? Peki, su içmeden kaç gün yaşayabiliriz?

¹⁸⁷ Koçyiğit, "Çocuklar İçin Tefsir Yazımı", 468.

-Efendim? Su içmeden kaç gün yaşayabiliriz dediniz? 5 gün mü? Evet uzmanların dediğine göre bir insan su içmeden ancak 3-5 gün yaşayabilirmiş. Çünkü biz insanlar ve bizim gibi canlı olan hayvanlar ve bitkiler havaya, suya, güneşe ve toprağa ihtiyaç duyarlar. Allah ise bütün bunları yaratandır. O, **SAMED**'dir. Yani bütün varlıklar varlığını Allah'a borçludur, Allah ise var olmak için kimseye muhtaç değildir. Allah'ın karnı yoktur, yemeye, içmeye, hava almaya, uyumaya kısaca hiçbir şeye ihtiyaç duymaz. Eğer Allah bir an uyusa veya uyuyakalsa bütün evren alt üst olur. Dünya yörüngesinden çıkar, yıldızlar aşağı dökülür. İşte Allah hiçbir şeye muhtaç olmadığı için bizim ibadetlerimize de ihtiyacı yoktur.

Çocuklar biliyor musunuz **SAMED** kelimesi Kur'an'da sadece İhlâs Suresi'nde yer alır. Sizce bunun özel bir sebebi olabilir mi? Haydi bunu biraz düşünelim.

Allah'ın özelliklerine denk özellikler taşıyan hiçbir ortak, rakip ve benzer yoktur. Çünkü Allah'ın dışındaki varlıklar Allah tarafından yaratılmıştır. Ancak benzer özellikler taşıyanlar birbirine denk olabilir. Allah'ın ise hiçbir benzeri olmadığı için dengi de yoktur. Biz de görürüz Allah ta görür. Ama biz her şeyi göremeyiz. Mesela mikropları göremeyiz. Hele karanlıkta hiçbir şeyi göremeyiz. Allah ise her şeyi görür. Gecenin zifiri karanlığında kara toprağın üzerinde gezen karıncayı bile görür, onun ayak seslerini işitir. Biz ise o karıncayı da göremeyiz karıncanın ayak sesini de işitemeyiz. Çünkü bizim görme ve işitme yeteneğimiz sınırlıdır. Allah ise sonsuz güç sahibidir, O'nun dengi hiçbir şey yoktur."

Resim 7: Çocuklar için örnek tefsir

Verilen bu örnek çalışmanın bile çocuklara ne kadar uygun olduğu açıkça görülmektedir. İhlas Suresi gibi soyut bir konuyu içeren ayetler çocukların seviyelerine uygun bir şekilde hazırlanmış, aralarda onları da eğlendirebilecek diyaloglara yer verilmiştir. Ayrıca çocukların içinde bulundukları çevrelerden örneklendirme yapılarak gerçek hayatla bu ayetleri ilişkilendirmelerine olanak tanınmıştır. Çeşitli resimlendirme ve renklerle de onların dikkatleri çekilmeye çalışılmıştır. Bu da bize göstermektedir ki istenildiği sürece çocuklara yönelik meal ve tefsir çalışmaları hazırlamak mümkündür.

Sonuç olarak piyasada bulunan tefsir ve meallerin yetişkinlere yönelik hazırlandıklarından çocuklar için uygun olmadığı, onlara ilahi mesajı sevdirmek yerine ondan çabucak sıkılmalarına sebep olacağı verilen birkaç örnekten bile açıkça anlaşılmaktadır. Ancak daha sonra örnek olması için bir eserde yer verilmiş olan çocuklara yönelik yazılmış İhlas Suresi'nin tefsirinden sadece bir kısmı bile çocuklar için yazılması gereken tefsirdeki özellikleri ve bu şekilde yazıldığı takdirde bu eserlerin çocuklar için ne kadar da uygun bir içerik olacağını göstermektedir. Ancak yine de çocuklara yönelik yazılan meal ve tefsirlerin her yaşa uygun olmadığı da bilinmelidir. Örneğin yukarıda verilen İhlas Suresi tefsiri 6-12 yaş aralığı (ilk

çocukluk dönemi) için yazılmış bir tefsirdir. Bu sebeple çocukların gelişim düzeyleri göz önünde bulundurularak yaş aralıklarına göre içerikler düzenlenmeli her yaş grubuna ayrı ayrı niteliklerde eserler hazırlanmalıdır.

Tüm bunlara dikkat edildiğinde ortaya çok güzel sonuçlar çıkacağı kesindir. Bu sayede çocuklarımız kutsal kitabımızla daha küçük yaşlarda, din eğitimi için altın çağ denebilecek dönemde tanışacaklar ve onunla çok güzel bir bağ kuracaklardır. Bu bağ ise kuşkusuz geleceklerine daha doğrusu hepimizin geleceğine en güzel yatırım olacaktır.

2.5.5. Çocuklar İçin Meal ve Tefsirlerde Bulunması Gereken Temel Özellikler

Yukarıda verilen bilgiler bizlere çocuklara yönelik yazılan eserlere duyulan ihtiyacı net bir şekilde göstermiştir. Özellikle İslami Çocuk Edebiyatı olarak nitelendirilen, içerisinde dinî eğitime yönelik eserler barındıran alandaki yetersizlik ve ihtiyaç da açıktır. Bu sebeple bu alanda içerik üretmek ve eserler vermek için özellikle bizim ilgi alanımız olan çocuklar için meal ve tefsir çalışmalarında bulunması ve dikkat edilmesi gereken temel özellikleri açıklamak yerinde olacaktır. Öncelikle bu eserlerin de birer çocuk kitabı olduğu göz önünde bulundurulmalı, çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikleri barındırıyor olması gerekmektedir.

Çocuk için kitap çok önemli bir uyarandır. Çocuk kitabı hazırlanırken çocuğun içinde bulunduğu gelişim evresinin dikkate alınması çok önemlidir. Bir kitabın çocuğun ilgisini çekebilmesi için o kitapta bulunması gereken başlıca unsur sevgi olmalıdır. Kitap çocuğa bir şeyler öğretirken aynı zamanda onu eğlendirebilmelidir: *“Dünyada olup bitenlerin tümü, çocuk kitaplarına konu olmaya elverişlidir. Açlık, sevgi, aşk ve ölüm gibi; önemli olan bunların nasıl yazıldığıdır.”*¹⁸⁸

Çocuk kitapları çocuklara anlamayacakları, yaşama geçiremeyecekleri sorumluluklar yüklememelidir. Çocukların bilgi seviyelerine, psikolojik özelliklerine, gelişim düzeylerine göre farklı kitaplar okumaları gereklidir. Özellikle basit kurgu, yalın bir dil, akıcı ve sıkıcı olmayan üslup, onların anlayabileceği düzeyde olay örgüsüne sahip eserler olmalıdır. Bu özelliklere sahip olmayan bol resimlere, iyi görsellere sahip ancak kaliteli bir içeriği olmayan kitaplar, süslü bir

¹⁸⁸ Haluk Yavuzer, *Çocuk Psikolojisi* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2022), 188.

objeden öteye gidemeyecektir. Ayrıca içerisinde millî ve manevi değerleri barındıran eserler ile onları buluşturmak da çocukların küçük yaşlarda iyi bir eğitim almalarını önemli ölçüde destekleyecektir. O yaşlarda bu değerlerle tanışan çocuklar geleceğin faydalı nesillerini oluşturacaklardır. Bu değerlerden bihaber yetişen nesiller ise başka kültürlerin etkisinde kalan özenti bir nesil haline gelecektir. Yine eserlerin içerikleri ne kadar onların seviyesine uygun ve ilgi çekici olursa o kadar faydalı olacaktır. Bu sebeple çocuk edebiyatı eserlerinde de belli yaşlara göre çeşitlilik gösteren özellikleri göz önünde bulundurarak doğru seçimler yapmak gereklidir. Çocukların ilgisini çekecek, onları bıktırmayacak uzunluğa ve içeriğe sahip kitaplar olmalı, anlatım canlı ve renkli, dili çocuğun anlayabileceği yalınlığa sahip olmalıdır. Bunlar çocuk kitapları yazan, alan, çocuklara sunan herkesin titizlikle dikkat etmesi gereken konulardandır.¹⁸⁹

Kısacası çocuklarda kitap sevgisini geliştirme, onlara okuma alışkanlığı kazandırırken faydalı bilgiler de öğretme, kişilik gelişimlerini destekleme amacı ile yazılan kitapların da birtakım özellikler taşıyor olması gereklidir. Bu özellikleri kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür:

- Çocuk kitabı yazarı çocuk psikolojisini iyi bilmeli bu alanda yeterli donanıma sahip olunmalıdır. Çocukların çeşitli yaş gruplarında farklı gelişmeler gösterdiğini bilerek bunlara uygun eserler yazılmalıdır.
- Çocuk kitaplarında çocuğa görelilik ön planda tutulmalıdır. Çocuğun seviyesine uygun, anlayabileceği tarzda yazılmalıdır.
- Çocuk kitapları çocuğun kendini ve çevresini keşfetmesine yardımcı olmalı, bizzat mesajı veren içeriklerden kaçınmalı, çocuğa bir alan bırakmalıdır. Faydalı değerleri ön plana çıkaran içerikler barındırmalıdır.
- Yazı tipi, boyutu, baskısı açısından dikkat çekici aynı zamanda kolay anlaşılabilir bir içeriğe sahip olmalıdır.
- Konular çocuğun yaşına, gelişim düzeyine uygun seçilmeli, kısa ve açık cümlelerle sunulmalıdır. Seçilen konular ilgi çekici olduğu gibi gerçek yaşamla da ilişkilendirilmeli, doğaya aykırı gerçekler barındırmamalıdır.
- Çocuk anlatılan konu ve kahramanla kendini özleştirebilmeli, olay ve kahramanları içimizden biri gibi görmelidir. Anlatım dili sade ve yalın olmalı, anlaşılabilirliği kolay olmalıdır.

¹⁸⁹ Nilüfer Tuncer, “Çocuk Edebiyatı”, *Hece Dergisi* 10 (Şubat 2018), 688.

- Resimlemelere oldukça fazla yer verilmelidir. Tasarımda bütünlük ve denge sağlamak, metni ilgi çekici kılmak için resimleme de oldukça önemlidir. İçerdiği resimler, kapak, yazı türü-boyutu gibi pek çok alanda bir bütünlük sağlamalıdır.¹⁹⁰

Ancak söz konusu olan kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'i açıklamaya yönelik eserler ise bu özellikler daha da çeşitlenmekte ve oldukça fazla dikkat gerektirmektedir. Çocuklar için meal ve tefsirlerde dikkat edilmesi gereken bu özellikleri genel hatları ile şu başlıklar altında ifade edebiliriz:

2.5.5.1. Yapısal özellik bakımından (sayfa, yazı, görsellik ve biçimsel) özellikler

Büyüklik: Çocuklar için kitapların boyutları önemli bir etkidir. Çocuk kitapları hacim ve ağırlık bakımından çocukların kolay taşıyabileceği nitelikte olmalıdır. Bu elbette ki çocuk tefsirleri için de geçerlidir. Özellikle okul öncesi dönemde çocukların kendi elleri ile tutabilecekleri küçüklükte, yaklaşık olarak 14x15 cm' lik kitaplar, okul döneminde ise standart boyutta kitaplar tercih edilmelidir. Çok kalın kitaplar yerine sayfa sayısı daha az, çocukların kolay tutup okuyabilecekleri kitaplar şeklinde yazılmalıdır.¹⁹¹

Kâğıt: Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıt, dayanıklı ve mat olmalı, çabuk yıpranan kalitesiz malzemeden yapılmamalıdır. Özellikle içerisinde Kur'an ayetleri bulunduğundan daha da dayanıklı olmalı kolay yırtılmamalıdır.

Ciltleme/ Kapak: Çocuk kitaplarında kapak da oldukça önemlidir. Çocukları kitaba çeken ilk özellik kapağın ilgi çekici oluşudur. Kapak resmi estetik değere sahip olmalı, canlılığı ile çocuğun dikkatini çekecek nitelikte olmalıdır. Özellikle çocuklara kitap sevgisi aşılama, kutsal kitabımız Kur'an'ı zihinlerinde ilgi çekici bir hale getirme adına iyi kapak tasarımına sahip kitaplar oldukça etkili olacaktır. Ayrıca ciltler sağlam ve dayanıklı olmalı, telle değil iplikle dikilmelidir. Kitabın kapak ve kâğıt kalitesine de dikkat etmek gereklidir. Kapak kolay yırtılmayan sağlam malzemeden, kâğıt da en az ikinci hamur denilen cinsten tercih edilmelidir.

Sayfa Düzeni: Çocuk kitaplarında sayfalar normal aralıklı satırlardan oluşmalı, sayfa kenarlarından geniş boşluklar bırakılmalıdır. Sayfalar özellikle tek sütun halinde

¹⁹⁰ Halit Karatay, *Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2011), 90-93.

¹⁹¹ Sedat Sever, "Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler". *Abece Dergisi* 107 (1995), 14-15.

olmalıdır ki okuma rahatça sağlanabilsin. Satır uzunlukları 1-5.sınıflar için 7-8 cm'yi geçmemeli, daha sonraki dönemlerde ise en fazla 9-11'i bulmalıdır.¹⁹²Sayfa kenarlarında geniş boşluklar bulunmalı, özellikle kolay okuma sağlaması için metin tek sütun halinde verilmelidir.

Paragrafların uzunluğu da bu eserlerde önemlidir. 1-3. Sınıflar için 3-5 cümleyi, 4-5. Sınıflar için 5-7 cümleyi geçmemelidir. Çünkü çocuklar uzun paragrafları anlamlandırmada zorlanabilirler. Sayfalar normal aralıklı satırlardan oluşmalıdır.¹⁹³

Harf/Yazı Büyüklüğü: Harflerin büyüklüğü yani yazı boyutu da önemli bir unsurdur.

Millî Eğitim Bakanlığı TTK Başkanlığının ders kitapları için belirlediği harf büyüklükleri şöyledir:¹⁹⁴

6 yaş için 24 punto

7-9 yaş için 16-18 punto

12 yaş ve üstü için 11 punto

Tefsire özgü olarak Arapça ayet metinleri harekeli olarak verilmelidir. Ayrıca Arap harflerinin yazılışı çocukların ilgisini çekecek nitelikte olmalıdır. Yazı boyutuna da dikkat edilmelidir. Çünkü Latin harfleri ile Arap harflerinin punto büyüklüğü birbirinin yerini tutmayabilir. Bu nedenle Arap harflerinin puntosu farklı büyüklükte olmalıdır. Mesela Latin harfleri için 12 punto kullanılıyorken Arap harfleri için 18 punto tercih edilebilir.¹⁹⁵

Resimler:Çocuk kitaplarında resimlerin de büyük bir yeri ve önemi vardır. Sayfalar dolusu yazı ile verilebilecek bir duygu, düşünce bir resimle çok daha kolay bir şekilde aktarılabilir. Çocuğun anlamakta güçlük çekebileceği birçok kavram resimler ile somutlaşarak daha anlamlı hale gelebilir.¹⁹⁶Çocukların ilgisini çekebilecek baktıklarında hayal gücünü harekete geçirecek nitelikte resimler kitapları daha çekici kılar. Bu sebeple görseller çocukların metinde işlenen konuyu daha iyi anlayabilme amacı gütmelidir. Seçilen görsellerin çocuğun metni anlama gücünü artıracak

¹⁹² Karatay, *Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler*, 93.

¹⁹³ Karatay, *Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler*, 95.

¹⁹⁴ Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, *Taslak Ders Kitabı ve Eğitim Araçları ile Bunlara Ait İçeriklerin İncelenmesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriter ve Açıklamaları* (Ankara: 2019), 33.

¹⁹⁵ Koçyiğit, "Çocuklar İçin Tefsir Yazımı" 458.

¹⁹⁶ Karatay, *Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler*, 78.

nitelikte olması gereklidir.¹⁹⁷ Kitaplardaki resimler konuya uygun, sayfada birlik ve bütünlüğü sağlayacak nitelikte olmalıdır. Seçilen resimler çocukların yaş düzeylerine de uygun seçilmelidir.

Okulöncesi ve okumaya yeni başlamış çocuklar için hazırlanan kitapların 3/4 ü resim, 1/4'i yazı, 8 yaş ve üzeri çocuklarda 2/4 si resim, 2/4 si yazı olmalıdır. 10 yaş üstü için ise 1/4'i resim 3/4 ü yazıdan oluşmalıdır. Resimler metinlerin üstünde veya altında ya da sayfanın üstüne gelecek şekilde yerleştirilmelidir. Yazı üzerine yerleştirilen resim metnin okunmasını zorlaştırmamalıdır.¹⁹⁸ Yine de çocuk kitaplarında gereğinden fazla resme yer vermek çocuğu tembelliğe yönlelteceğinden resimleri kararda kullanmak yerinde olacaktır.

Özellikle dini kitaplarda resimlere yer verilmediği açıkça bilinmektedir. Bunda dinin resme bakışı etkili olmaktadır. Ancak çocuk kitaplarında resimlendirmenin ne kadar önemli olduğu düşünülürse bu etki göz ardı edilmemeli ve resimlemelere yeteri kadar yer verilmelidir. Bu eserlerde geleneksel yöntem bırakılmalı, yerine çocukların ilgisini çekecek, yeni nesle daha çok hitap eden yeni çalışmalar yer almalıdır. Özellikle resim, karikatür gibi etkenlerle içerik zenginleştirilmeli ve desteklenmelidir.¹⁹⁹ Anlatılan metinle tamamlayıcı nitelikte resimlere yer vermek de konunun anlaşılması açısından daha faydalı olacaktır.

Mesela Fil suresi anlatılırken Kâbe, fil, kuş figürleri içeren resimlere yer vermek bu yönde etkili olacaktır.

Renk: Kitap tasarımında rengi dengeli kullanmak da oldukça önemlidir. Gereğinden fazla ve bilinçsiz renk kullanmak karmaşık bir yapı oluşturacağından renkler yerinde ve doğru kullanılmalıdır.²⁰⁰ Görsellerde renk seçimleri önemlidir. Özellikle küçük yaşlardaki çocuk kitaplarında daha canlı, parlak renkler içeren görseller tercih edilmelidir. Soğuk renkler uzaklık ve derinlik etkisi yaratırken sıcak renkler izleyenleri neşelendir ve daha dikkat çekici kılar. Kitap yazımında renklerin çocuk psikolojisi üzerindeki bu etkileri göz önünde bulundurulmalıdır.²⁰¹

¹⁹⁷ Dağıstan Çetinkaya, “Çocukta Estetik Duygunun Gelişimi ve Görsel Yayıncılık”, *III. Dini Yayınlar Kongresi* (2007), 232.

¹⁹⁸ Sever, “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler”, 14.

¹⁹⁹ Yılmaz, *Çocuklara Meal ve Tefsir Hazırlamanın Gerekliği*, 66.

²⁰⁰ Sevgi Soylu Koyuncu- Ata Yakup Kaptan, “Çocuk Kitaplarında Görsel Anlatım ve Tasarım Sorunları”, *Hece Dergisi* 10 (Şubat 2018), 355.

²⁰¹ Karatay, *Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler*, 93.

2.5.5.2. Dil ve üslup bakımından özellikler

Çocuk kitabı yazarları eserlerini yazarken sadece çocuklar hakkında değil, çocuklar için yazdıklarını bilmelidir. Çocuklar için yazılacak tefsirlerde karşılıklı konuşma ve diyaloglara yer vermek de onların ilgisini çekmek açısından oldukça etkili olacaktır. Ayrıca çocuklar için güldürücü, mizahi bir dil kullanmak da bu açıdan önemlidir. Samimi bir dil kullanımı sayesinde çocuk okuduğu metne daha çok ilgi duyar, kendini daha rahat hisseder. Gündelik konuşma dili kullanmaya dikkat edilmeli, çocukların anlamayacağı karmaşık ifadelerden kaçınılmalıdır.²⁰²

Yine çocuk tefsirlerinde evrensel değerlere yer verilmeye çalışılmalıdır. Bu tutum çocuğun dünya görüşünü geliştirmesi açısından önemlidir. Bu sebeple ayet/konu seçilirken buna dikkat edilmelidir.

Anlatım, tek özne ve tek yüklemden oluşan kısa ve yalın cümlelerle yapılmalıdır. Aynı zamanda basit, akıcı ve sürükleyici olan sıkıcı olmayan bir anlatım benimsenmelidir. Bunun için cümle uzunluklarına dikkat edilmeli, cümle ve paragraflar kısa tutulmalıdır. Çocuklara hitap edici bir dil benimsenmelidir. Bunu yaparken de onların hoşuna gidecek, onlara güven ve sevgi verecek hitapların seçilmesine özen gösterilmelidir.²⁰³

Çocukların gelişim düzeyleri göz önünde bulundurulmalı, yukarıda da bahsettiğimiz gibi ilk çocukluk dönemi (2-6 yaş), son çocukluk dönemi (6-12 yaş) gibi gelişim özellikleri dikkate alınarak dönemlerine göre ayrı ayrı eserler hazırlanmalıdır. Yazarken çocukları basite almamak yazılan her bir metnin onların geleceğinin temel taşı olacağını bilerek yazmak gereklidir. Bu nedenle bu konuda çalışma yapacak yazar ve çizerlerin de pek çok alanda yetkinliğe sahip olmaları gerekmektedir. Bunun için pedagog, psikolog, eğitimciler, tefsirci ve alanında uzman diğer ilgili kişilerle iş birliği içerisinde olmaları, çocukların gelişim özelliklerini ve gereksinimlerini iyi bilmeleri önemlidir. Allah inancı, melek, ahiret vb. gibi soyut konular onların daha rahat anlayabilmeleri için somut örneklerle verilmelidir. Bu konuda Kur'an'ın kendi metodunu takip etmek de yerinde bir adım olacaktır.²⁰⁴

Aşırı öğütücü bir anlatımdan da kaçınmak gereklidir. Bu anlatım tarzı çocukları metinden uzaklaştırabilmektedir. Bu nedenle verilmek istenen öğütler

²⁰² Karatay, *Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler*, 107,114.

²⁰³ Karatay, *Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler*, 112.

²⁰⁴ Koçyiğit, "Çocuklar İçin Tefsir Yazımı" 462.

doğrudan sunulmak yerine metnin geneline yayılarak ve dolaylı bir şekilde ifade edilirse daha etkili olacaktır. Ayrıca bu alanda hazırlanan eserlerde değerler eğitimi verilirken nasihat verici, açıkça öğütlerde bulunulan bir dilden kaçınılması oldukça önemlidir. Çünkü çocuklar bunu hemen fark ederler ve bu durum eserden uzaklaşmalarına sebebiyet verebilir. Bu konu ile ilgili Şimşek şunları söylemiştir:

*“Bu metinlerde ‘dürüst olun, yalan söylemeyin, iyilik yapın’ gibi iletilerin metni öğüt çizgisine yaklaştırdığı ya da düpedüz öğüt metnine dönüştürdüğü görülüyor. Oysa çocuk edebiyatı metinleri çocuklara ne olmaları gerektiğini söylemek için değil ne olmaları veya ne olmamaları konusunda örnekler sunmak, çocukların bu örneklerle özdeşlik kurarak kendilerini gerçekleştirebilecekleri zeminler oluşturmak için yazılmalıdır.”*²⁰⁵

Çocuk tefsirlerinde de elbette diğer eserlerde olduğu gibi dipnot ve kaynakça kullanılmalıdır. Ancak bunlara metin içerisinde yer vermek onların dikkatini dağıtacağından sayfa sonlarında ya da eserin en sonunda vermek yerinde olacaktır.

2.5.5.3. Eğitsel içerik bakımından özellikler

Çocuklara yönelik hazırlanan tefsirler, tüm çocuk kitaplarının içeriğinde olan eğitsel ilkeleri barındırıyor olmalıdır. Çocuk kitaplarının ise temelde şu eğitsel ilkelere dayanması gereklidir:

Okul müfredatı ile uyumlu olmalı, çocuğun zihinsel dünyasını, hayal gücünü desteklemelidir. Çocuğa etrafındaki milli, manevi, kültürel değerleri; gelişim düzeyine uygun şekilde öğretebilmeli bunu yaparken de içinde şiddet barındıran öğeleri bulundurmamalıdır. Çocukta estetik bir duyarlılık sağlayacak nitelikte olmalıdır, çocuğun dilsel gelişimine katkı sağlamalıdır. Bilimsel verilere ve evrensel ahlak kurallarına uygun içeriklere sahip, eğlendirici, öğretici ve düşündürücü olmalıdır.²⁰⁶

2.5.5.4. Yöntem ve içerik bakımından özellikler

Hazırlanan meal ve tefsirlerin çocukları kitap okumaya yönelten, kitap okumayı sevdiren bir etkisi olmalıdır. Bu gerçekleştiğinde otomatik olarak Kur'an sevgisi de beraberinde gelecektir.

²⁰⁵ Tacettin Şimşek, “Çocuk Edebiyatında Estetiğin Rolü”. *Türk Dili Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı 2*, (2014), 311-322.

²⁰⁶ Sever, “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler”, 14-15.

Çocuklara sunulacak surenin girişte kısa bir tanımı yapılarak daha etkili öğrenme sağlanabilir. Bazı zamanlar diğer ayet veya surelere atıf yapılabilir. Bu durum çocuğun diğer Kur'an ayetlerini de öğrenmesine katkı sağlar.

Ayetlerin tefsirleri verilirken bir bütünlük içerisinde olmasına da dikkat edilmelidir. Bu tefsirleri tek tek ve birbirinden bağımsızmış gibi vermek çocukların metinden kopmalarına sebebiyet verecektir.²⁰⁷

Tefsir ve meallerde özellikle yaşam merkezli bir tema anlayışı benimsenmelidir. Kur'an'dan çocuklara sunulacak bu temalar çocuğun gerçek hayat deneyimine uygun olmalıdır. Korku, ceza cehennem gibi unsurlar Müslümanların dinî emirlerini yerine getirme gerekçesi olarak verilmemelidir.²⁰⁸ Konu olarak öncelikle tevhit inancını içeren temel ayet veya surelerden başlamak dinî eğitimleri açısından yerinde olacaktır. Aynı zamanda çocukların çevreleri ile ilişkilendirebilecekleri ayet ve sureleri seçmek daha kalıcı olacağından öncelikle yaratılış, doğa, arkadaşlık ilişkileri, ahlaki nitelikler gibi konuları içeren ayetler ele alınmalıdır. Çocuklara yönelik mâni, tekerleme veya şiirimsi manzum ifadelerle yer vermek de onların hoşuna gidecektir.²⁰⁹ Özellikle ahlak ayetleri çocuklarının ahlak gelişimini destekleyeceğinden oldukça önemlidir. Mesela bu konuda iyilik²¹⁰, kardeşlik²¹¹, dürüstlük²¹², verilen sözü tutma²¹³, lakap takmama²¹⁴, adaletli olma²¹⁵ gibi pek çok ayetten yararlanılabilir.

Tüm surelerin tefsiri yerine özellikle Allah inancı içeren konuları ya da kıssaları içeren kısa surelerden başlamak daha doğrudur. Çünkü Allah inancını, imanı çocuğa tam manasıyla kavratmadan diğer konular hakkında bilgilendirme yapmak yersiz olacaktır. Yine çocuklara Kur'anî değerleri öğretecek ayetlerin sunulması da öncelik olmalıdır. Mesela; alay etmeme, adil olma, yalan söylememe, güvenilirlik, israf etmeme, anne-babaya iyilik vb. konulara öncelik vermek şüphesiz davranışlarını olumlu yönde etkileyecektir.

²⁰⁷ Koçyiğit, "Çocuklar İçin Tefsir Yazımı" 463.

²⁰⁸ Çırak, *Çocuklarda Kur'an ve Tefsir Eğitimi*, 150.

²⁰⁹ Koçyiğit, "Çocuklar İçin Tefsir Yazımı" 461-462.

²¹⁰ En-Nisa 4/36.

²¹¹ Â'li İmran 3/103.

²¹² El- Ahzâb 33/70-71.

²¹³ Es-Saff 61/1-2.

²¹⁴ El- Hucurât 49/11.

²¹⁵ El-Mâide 5/8.

Elbette ki Kur'an-ı Kerim peygamberimizden ayrı düşünölemeyeceğinden, tefsirlerde hadislerle ilişkilendirmeler yapmak çocukların hadisleri de tanınmasını sağlamada etkili olacaktır.

Çocuklara yönelik yazılıyor diye mevcut tefsir kaynaklarından kopmamak gereklidir. Büyük ölçüde bulunan tefsir kaynaklarından faydalanılarak hazırlanmalıdır. Çocuk eserlerinde diyalog ve sohbetlerin kullanılmasının önemli olduğı göz önünde bulundurulursa soru ve karşılıklı konuşmalı hadislerle ilgili ayet tefsirlerinde yer vermek de güzel olabilir.²¹⁶

Verilen sure tefsiri ve meali sonunda çocukların öğrendikleri bilgileri pekiştirmek ve aynı zamanda sıkılmamalarını, dikkatlerini canlı tutmaları adına etkinliklere yer verilebilir. Özellikle onların ilgisini çekecek etkinliklere boşluk doldurma, eşleştirme, çoktan seçmeli sorular, doğru yanlışlar, boyama vb. örnek verilebilir.

Çocuklara Allah'ı anlatmanın ve Kur'an'ı tanıtmmanın en iyi yolu şüphesiz ki kıssalardır. Çünkü çocuk kıssalar da anlatılanları kendi özgüne yorumlar yaparak hayalinde canlandırabilir. Bu da onda kalıcı bir öğrenme gerçekleştirir. Bu konu oldukça önemli olduğundan burada kıssaların anlatımına dair bir başlık açmakta fayda görüyoruz:

2.5.6. Kur'an Eğitiminde Kıssaların Önemi

Kıssa din eğitimi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Kur'an'da bulunan kıssalar çocuklara hem bilgi aktarımında hem de iyiyi öğrenmeleri anlamında oldukça işlevsel bir yere sahiptir. Kıssalar çocukların hoşlandığı şeylerdendir. İçerisinde dikkat çekici unsurlar barındırdığından çocukları etkilemektedir. Aynı zamanda Kur'an kıssalarının ikna edici bir yönü olduğundan çocukları eğitmede de etkili bir yere sahiptir.²¹⁷ Ancak burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus da kıssaların çocukların gelişim dönemleri özellikleri göz önünde bulundurularak verilmesidir. Bu sayede çocukta sağlam bir inanç ve iyi bir ahlak gelişebilecektir.

²¹⁶ Koçyiğit, "Çocuklar İçin Tefsir Yazımı" 462-463.

²¹⁷ Muhammed Aydın, "Çocuk Eğitiminde Kuran Kıssalarının Önemi". *SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi* 14 (Ekim 2007), 69-70.

Kur'an'daki kıssaların bazıları geçmiş ümmetlerin durumlarından bahsetmekte, onların seçim ve davranışlarına göre sonlarının nasıl olduğunu belirtmekte iken bazıları da peygamberlerin hayatları, aile ilişkileri vb. durumlarını anlatmaktadır. Bu sayede doğruluk, dürüstlük, tevhit inancı, sabırlı olma, merhamet, hoşgörü gibi temel değerler geçmiş toplumlar ve olaylar üzerinden doğrudan anlatılma olanağı bulur. Bu erdemlerden uzak duranların sonu da bir ibret tablosu hâlinde sunulur. Bu nedenle çocuk eğitimi ve çocukları Kur'an ile buluşturma adına yapılan çalışmalarda mutlaka Kur'an kıssalarından yararlanılmalıdır. Bu tutum yeni nesillerin eğitimi ve karakterlerinin inşasında oldukça etkili olacaktır.

Kur'an kıssaları geçmişten bahsetse de mesajları ve ilkeleri her zamanı kapsar, öğütleri evrenseldir. Bu açıdan kıssalarda yer verilen kişiler, yerler ya da zamanlar önemli değildir. Önemli olan kıssalardan çıkarılabilecek dersler, bizlere ne vermek istediğidir.²¹⁸

Kıssalar çocuklara aktarılırken içerisinde neşe, espi barındırmalıdır. Çünkü bu sayede çocuğun daha çok ilgi ve alakasını çekecektir. Ve çocukları korkutacak Kur'an ve dinden soğutacak çocukların hayal dünyalarını zedeleyecek içerikte olanlardan da uzak durulması gerekmektedir. Bu açıdan vahiy kaynağı Kur'an olan kıssalardan faydalanmak en doğrusu ve en güzeli olacaktır.

Kur'an kıssaları çocukların hayal güçlerini de desteklemekte bu sayede hayatı daha iyi anlamlandırabilmelerine de yardımcı olmaktadır. Çocuk kıssalar sayesinde Allah'ın hangi kavme neden azap ettiğini ya da peygamberlerin ne için gönderildiklerini gördükçe, kendisinin nasıl bir yol izlemesi gerektiğinin de farkına varır, olaylar karşısında nasıl davranması gerektiğini de öğrenmiş olur.

Çocukların peygamber kıssalarına da büyük bir merak ve ilgi gösterdiği görülmüştür. Özellikle Hz. Musa ve Firavun, Hz. Yunus, Hz. Yusuf, Hz. İbrahim gibi peygamberlerin hayatlarına ve mucizelerine alakaları fazladır.²¹⁹ Çocuklara yönelik tefsir çalışmalarında onlara sunulacak peygamber kıssalarında da dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. Bu anlatımlarda soyut ve mucizevi ifadelerden kaçınmak gereklidir. Çocuklar peygamber kıssalarında mucize aramak yerine günlük hayatında kendisi ile özdeşleştireceği, model alacağı kişiler bulmalıdır. Ancak bu sayede sunulan içerik onun hayatına rehberlik edebilir.

²¹⁸ M. Sait Şimşek, *Kur'an Kıssalarına Giriş*. (İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1993), 54.

²¹⁹ Şimşek, *Kur'an Kıssalarına Giriş*, 75.

Aynı zamanda konu seçiminde kıssalara yoğunluk vermek oldukça faydalı olacaktır. Ancak kıssaları anlatırken herhangi bir ekleme yapmak, dikkat çekici olsun diye abartılı içeriklere yer vermek doğru değildir. Kur'an kıssasının aslına bağlı kalınması gerekmektedir.²²⁰ Ayrıca kıssayı çocuğun seviyesine uygun olsun diye basitleştirmek de doğru değildir. Burada yapılması gereken çocuğun seviyesine uygun konudaki kıssayı ona sunmaktır. Bu konulara en uygun olanlar ise yaratma ve çocuğun içerisinde kendisini bulabileceği kıssalar olacaktır. Örneğin sekiz yaşındaki çocukların Hz. Yusuf kıssası ile daha çok ilgilendikleri görülmüştür. Çünkü bu kıssa da çocuklar kendilerini Hz. Yusuf ile ilişkilendirip kafalarında onunla dostluk kurmaktadır.²²¹

Tüm bu bilgilerden yola çıkılarak görülmektedir ki, çocuklar için yazmak aslında hiç de kolay bir iş değildir. Hatta çocuklar için yazmak yetişkinler için yazmaktan daha zordur, demek mümkündür. Çocuklar için yazmayı hafife alıp bunu basit bir iş görmek çocuklara yapılan büyük bir haksızlık olacaktır.

Görüldüğü üzere çocuk yayıncılığı özel bir teknik ve alanında uzmanlık isteyen bir iştir. Bu alanda yazan yazarlar pek çok konuda donanıma sahip olmalıdır. Ve alanında uzman kişiler ile iş birliği yaparak, onların bilgi birikimlerinden ve deneyimlerinden yararlanarak bir eser ortaya koymaya çalışmalıdır. Burada anlatılan özellikler göz önünde bulundurularak hazırlanan nitelikli kitaplarla buluşan çocuklar okumaya, öğrenmeye daha istekli olacaktır. Okumayı seven çocuklar onlar için hazırlanmış tefsirleri de severek okuyacak, daha o yaşlarda kutsal kitapları ile tanışmış olacaktır. Çocukların okuma alışkanlığı ve Kur'an sevgisini kazanması ise kuşkusuz geleceğimiz için en faydalı yatırım olacaktır.

²²⁰ Köylü- Oruç, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*, 74.

²²¹ Köylü- Oruç, *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*, 69.

III. BÖLÜM

ÇOCUKLARA YÖNELİK ÖRNEK SURE MEAL ve TEFSİRLERİ

Çalışmamızın pek çok yerinde çocuklar için bir şeyler yazmanın ne kadar önemli ve zorlu bir süreç olduğuna değindik. Hele ki konu Kur'an-ı Kerim meal ve tefsiri olunca bu iş kat be kat zorlaşıyor. Bu nedenle bu alanda çalışma yapacak olanlar veya çocuklar için tefsirin mümkün olup olamayacağı konusunda şüpheyeye düşenler için örnek olması açısından bazı kısa sureler üzerinden meal ve tefsir çalışmaları hazırladık. Elbette ki bu çalışmanın tüm şartlara uygun ve tam yeterlilikte bir çalışma oluşunu iddia etmiyoruz. Yalnızca bir fikir olması açısından incelenmesinde yarar görüyoruz.

Çocuklar için hazırlanan her şeyde onların yaş düzeylerinin göz önünde bulundurulması ve buna uygun hazırlanması gerektiğine de değinmiştik. Biz burada her yaşa göre ayrı ayrı tefsire yer vermeye gerek duymadığımızdan ilkököl dönemi çocuklarının düzeyine uygun olacak şekilde bir içerik hazırladık.

3.1. İhlas Suresi Tefsiri

Merhaba sevgili çocuklar. Bugün hepimizin merak ettiği ve öğrenmek için sürekli sorular sorduğu bir konu hakkında konuşacağız. Ne olabilir acaba? Tahmin etmeye başladığınızı duyar gibiyim. Öyleyse sizi daha fazla meraklandırmadan ben söyleyeyim. Hepimizi yaratan, bize sahip olduğumuz her şeyimizi veren Yüce Allah'ı daha yakından tanıyacağız bugün.

Ben de küçükken sürekli Allah acaba nerede? Bize benziyor mu? Ya da neye benziyor? Nasıl bu kadar güçlü olabilir? Gibi pek çok soru gelirdi aklıma. Hep bunları düşünür öğrenmek isterdim. Sonra İhlas Suresi ile tanıştım. Böylece merak ettiğim soruların cevabını da öğrenmiş oldum.

Sure nedir peki çocuklar? Bilenleriniz vardır belki. Ama bilmeyenler için onu da ben açıklayayım: Allah'ın bizzat kendisinin söylemiş olduğu Kur'an bölümleridir. Bunu tabi ki Peygamberimiz Hz. Muhammed'e iletmış, O da bizlere aktarmıştır. Yani Allah aslında "Beni merak ettiğinizi biliyorum. Öyleyse size kendimi ben anlatayım, tanıtayım "buyurmuş ve bizlere bu sureyi hediye etmiştir. Haydi, gelin şimdi hep birlikte bakalım bu surede neler anlatılıyor:

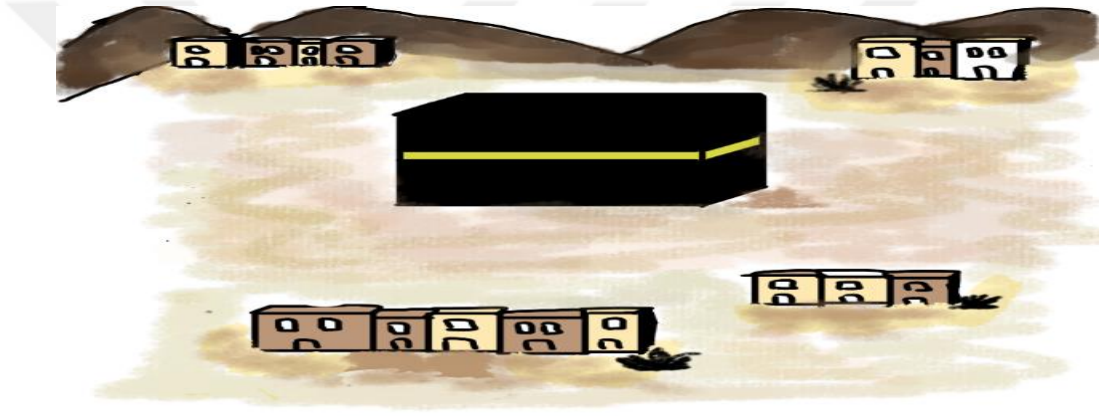
Okunuşu	Anlamı
Bismillâh irrahmân irrahîm	Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.
Kulhüvallâhü ehad.	De ki: O, Allah birdir.
Allâhüs samed.	Allah sameddir. *
Lem yelid ve lem yûled	O, doğurmamış ve doğmamıştır.
Velem yekûn lehû küfüven ehad.	Onun hiçbir dengi yoktur.

Resim 8: İhlas suresi ve anlamı

Peygamber Efendimizin adını hepimiz biliyoruzdur bence. Evet, sizlerin de söylediği gibi Hz. Muhammed'dir O'nun adı. Bu surede gördüğümüz gibi Allah ilk ona seslenmiş çocuklar. Ona demiş ki "Söyle herkese Allah bir tanedir. Ondan başka hiçbir yaratıcı yoktur." Peki, neden bunu söylemiş olabilir acaba Allah? Peygamberimizin çevresindekiler Allah'ın bir olduğunu bilmiyorlardı herhalde. Sizi daha fazla düşündürmeden gelin hep birlikte bakalım bilmiyorlar mıymış bu insanlar Allah'ın bir olduğunu?

Cahiliye Dönemi ve Mekke

Sevgili çocuklar Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed Arap Yarımadasındaki Mekke şehrinde dünyaya gelmiştir. Onun doğduğu dönemde Mekke’de yaşayan insanlar çok kötü davranışlar sergiliyorlardı. Onların bu davranışları nedeni ile bu döneme ‘Cahiliye Dönemi’ denmekteydi. Ne demek ‘Cahil, Cahiliye’, bilenleriniz var mı? Evet, evet bazılarınız bildi. Cahil; bilgisiz, düşünmeden hareket eden kimselere verilen addır. O döneme de insanlar oldukça cahil davrandıkları için ‘Cahiliye Dönemi’ adı verilmiştir. Ne yapıyorlardı acaba bu insanlar? Gelin bir bakalım sevgili çocuklar, neler yapıyorlarmış bu insanlar?

Resim 9: Mekke dönemi

Öncelikle Mekke’de büyük bir adaletsizlik söz konusuydu. Zengin ve güçlü olanlar bir suç işledikleri zaman cezalandırılmaz, ama aynı suçu fakir ya da kimsesiz biri işleyince hemen cezalandırılırlardı.

İçki, kumar gibi pek çok kötü alışkanlık da oldukça yaygındı.

Ve en kötü alışkanlıkları putlara tapmak, inanmaktı. Put ne midir? İnsanların kendi elleri ile yaptıkları heykeller. Hem kendileri yapıyor hem de onlara tanrı diye inanıyorlardı. Yani onlara göre tanrı birden fazlaydı, çoktu. Ve bunlara put ismini veriyorlardı. Hatta bazen bu putları helvadan, ekmekten yaparlar, acıkıp da yiyecek bir şey bulamadıklarında onları yerlerdi. Evet, gerçekten gülünecek kadar komik çocuklar. Hiç insan tanrı diye inandığı bir şeyi isteyince yiyebilir mi? Bu onların ne kadar cahil davrandıklarının en büyük örneğidir.

Resim 10: Put resmi

Evet, işte böyle bir dönemde yaşayan insanlara Rabbimiz İhlas Suresini göndermiş ve demiş ki; Putlar Allah olamaz. Çünkü Allah birdir, tektir. Ondan başka hiçbir yaratıcı yoktur.

Sizce birden fazla tanrı olması mümkün müdür? Bir düşünelim bakalım acaba çok sayıda tanrı olsaydı ne olurdu çocuklar?

Mesela okulda matematik dersinde öğretmeniniz ders anlatırken aynı anda içeri Türkçe dersini anlatmaya başka bir öğretmen gelse ve beraber aynı anda anlatmaya başlasalar o dersten bir şey anlayabilir misiniz? Tabi ki de hayır. Her şey birbirine karışacak, anlaşılmaz olacaktır. Ya da bir sınıfta iki tane başkan olsa o sınıfı güzel yönetebilirler mi? O da olmaz. Çünkü ikisi de başkan olduğundan kendi dedikleri olsun isterler, aralarında hep anlaşmazlık çıkar. Sınıfta hiçbir düzen kalmaz. Öyleyse bu dünyadaki hatta evrendeki düzeni sağlayan da tek bir yaratıcı yani ilah olmalıdır. Yoksa bu düzen hemen bozulurdu.

Resim 11: Evrendeki düzen ve uyum

Gece ile gündüzün sürekli birbirini takip etmesi, mevsimlerin peş peşe gelmesi, yağın yağmur ve kar, doğan güneş, ilkbaharda açan çiçekler, sonbaharda dökülen yapraklar... Hepsi eşsiz düzenin örnekleridir.

Hatta çevremize bakmak yerine bir aynanın karşısına geçip kendimize baksak bile harika bir düzen görürüz. Gözlerimiz, üzerinde kaşlarımız, gözlerimizi tozdan koruyan kirpiklerimiz, nefes almamızı sağlayan burnumuz, yememizi, içmemizi, konuşmamızı sağlayan ağzımız, dilimiz, işitmemize yarayan kulaklarımız, atan kalbimiz...Daha say say bitiremeyeceğimiz bir sürü güzelliğe sahibiz çok şükür. Bunları bize veren Allah'tır. Eğer birden fazla Allah olsaydı belki de biri ben hep gündüz olmasını sağlayacağım hiç gece olmayacak derdi. Ya da diğeri insanların iki değil üç gözü olsun diyebilirdi. Ay! Hayal edin ne kötü olurduk. Veya bir başka Allah ilkbaharda çiçekler açmasın, yapraklar dökülsün derdi. O sebeple bir sürü karışıklık, düzensizlik ortaya çıkardı. Çevremizdeki tüm güzellikler Allah'ın eseridir ve bizlere O'nun bir ve tek olduğunu gösterir sevgili çocuklar

Resim 12: Evrendeki düzen ve uyum

Allah'ın bir olması İhlas Suresinde Ehad sıfatıyla ifade edilmiştir. Ehad Allah'ın bir özelliğidir ve birdir, tektir anlamına gelir.

Resim 13: Allah'ın ehad sıfatı

ALLAH TEKTİR

Kâinatı yaratan,
Canlılarla, donatan.
Zıtlıklar aleminde,
Sensin, dengeyi kuran.
Yarattığın her varlık,
Ölçü, nizam içinde.
Canlıların hepsi de
Muhtaç biri birine.
Zamandan ve mekândan,
Münezzehsin ve teksin.
Yoktur, eşin, benzerin,
Her şeye hükmedersin.

Kemal Tekir²²²

İhlas Suresinde geçen Allah'ın bir başka sıfatı ise Samed'dir çocuklar. Samed ne demektir peki yine size sorayım. Sınıfınızdaki bir arkadaşınızın adı mı? Evet, elbette bu isme sahip kişiler vardır çevrenizde. Ama Allah'a ait olan bu ismin anlamı yine O'na özeldir.

Samed; hiçbir şeye muhtaç olmayan, ama her şeyin O'na muhtaç olduğu yaratıcı anlamına gelir.

Resim 14: Allah'ın samed sıfatı

²²² <https://www.antoloji.com/tektir-allah-tektir-siiri/> (Erişim Tarihi: 20.07.2007)

Evet çocuklar, Allah hiçbir şeye muhtaç değildir, yani ihtiyaç duymaz. Ama biz insanlar öyle değiliz biz pek çok şeye ihtiyaç duyarız. Daha doğduğumuz andan itibaren başlar bu ihtiyaçlarımız. Siz hiç tuvalete giden ya da bezini kendi değiştirebilen bir bebek gördünüz mü? Bebekler, çocuklar bir anne babaya, öğrenciler öğretmenlere, hastalar doktora, acıkan biri yemeğe, susayanlar suya, yaşamak için herkes bir eve ihtiyaç duyar. Hiçbir insan ihtiyaçlarını gidermeden asla yaşayamaz. Ama Allah için böyle bir durum geçerli değildir. O hiçbir şeye ihtiyaç duymaz. Çünkü O çok güçlüdür. Hatta insanların ihtiyaç duyduğu her şeyi yine O verir. İşte Allah'ın bu anlamdaki ismi Samed'dir.

Peki, Allah'ın hiçbir şeye ihtiyacı yoksa acaba bir aileye de mi ihtiyacı yoktur? Yani O'nun annesi, babası ya da bir çocuğu var mıdır? Buna ihtiyaç duyar mı sizce sevgili çocuklar? Hep birlikte bir düşünelim.

Resim 15: Çocuklar için soru işareti

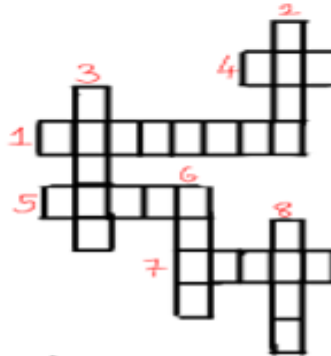
Allah bizim hayal ettiklerimizden bile daha güçlüdür. Bu nedenle O hiçbir şeye ihtiyaç duymaz. O'nun var olması için bir anne tarafından doğrulmasına gerek yoktur ya da bir babası olması gerekmez. O tek başına hep vardır ve hep var olacaktır. Asla bir insan gibi bir anneden doğup, büyüyüp, yaşayıp sonra ölecek değildir. Bunu bizlere öğretmek için de İhlas Suresinde şöyle demiştir; “O bir anneden doğmamıştır ve hiçbir çocuk doğurmamıştır.” Yani Allah'ı kimse doğurmamıştır. O'nun bizler gibi anne babası da yoktur. Allah kendi doğmadığı gibi herhangi bir çocuğu da olmaz. Çünkü O biz insanlar gibi değildir. Bizim gibi yaşayıp evlenip bir yuva kurmaz. O ailesizdir. Kimseye ihtiyacı yoktur.

Allah acaba nasıldır? Neye, kime benzer? Erkek midir, kadın mıdır? Kaç yaşındadır nerede yaşıyor? Gibi pek çok soruyu merak ettiğinizi biliyorum. Bunları merak eden tek siz değilsiniz çocuklar. Bu soruların cevabını merak eden, öğrenmek isteyen çok insan var. Allah da bunu bildiği için İhlas Suresinde bu sorunun cevabını

bizlere vermiş: “O’na denk ve benzer olan hiçbir şey yoktur.” Demek ki neymiş sevgili çocuklar Allah bizim bildiğimiz hiçbir şeye benzemez. O’nun insanlar gibi gözleri, elleri veya bir yüzü yoktur. O her şeyi görür ama bunun için göze ihtiyaç duymaz ya da her şeyi duyar ama kulakları olmasına ihtiyacı yoktur. Çünkü O bizlerden ya da yarattığı diğer şeylerden çok farklıdır. O’nun gibi olan hiçbir şey olmadığından bizlerin hayalinde canlandığı her şeyden çok farklıdır. Aklımızda bulunan ya da hayal ettiğimiz Allah her nasıl olursa olsun gerçekteki Allah öyle değildir. Allah bize bu surede sorularımızın cevabını bu şekilde vermiştir çocuklar. Daha fazlasını bilmemizi istememiş demek ki. Eğer isteseydi onları da anlatabilirdi. Öyleyse bize bu bilgileri veren Allah’ımıza çok teşekkür edelim ve ilk fırsatta İhlas Suresini ezberleyip daima okuyalım. Çünkü bu sure bize Rabbimizi anlatıyor ve O’nu anlatan bu sureyi sürekli okumamız O’nu sevindirecektir. O’nu ne kadar çok sevindirirsek O da bizi o kadar çok sever. Hepimiz Allah’ın en sevdiği olmayı isteriz değil mi?

NELER ÖĞRENDİK?

1. Sevgili Allah’ımızın bize kendisini tanıttığı sure hangisidir?
2. İhlas Suresinde Allah’ın hangi isimleri geçmektedir?
A. Ehad/ Samed B. Basar/ Semi C. Hay/ Kayyum
3. İhlas Suresinde anlatıldığına göre Allah neye benzer, nasıl bir varlıktır?
4. Aşağıdaki bulmacayı doldurunuz.

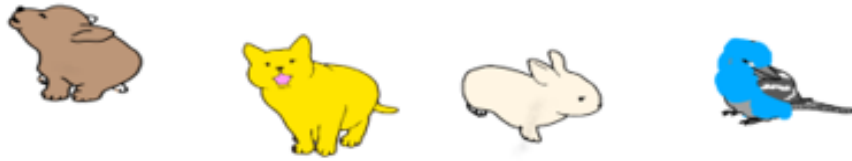

1. Peygamberimiz doğduğunda Mekke’de yapılanlar dolayısıyla o döneme verilen isim nedir?
 2. Bizzat Allah’ın sözleri olan her bir Kuran bölümüne ne denir?
 3. Allah’ın hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı anlamına gelen ismi nedir?
 4. Cahiliye Döneminde insanların Allah diye inandıkları heykellere ne ad verilirdi?
 5. Peygamberimizin doğduğu şehrin adı nedir?
 6. Allah’ın birdir, tektir anlamına gelen ismi nedir?
 7. Her şeyi yaratan tek bir yaratıcımız kimdir?
 8. Yaratıcı anlamına gelen Allah için de kullanılan bir kavramdır.
5. Sizler de Allah’ın bir olduğunu anlatan bir şiir yazabilirsiniz.

Resim 16: Değerlendirme soruları

3.2. Fil Suresi Tefsiri

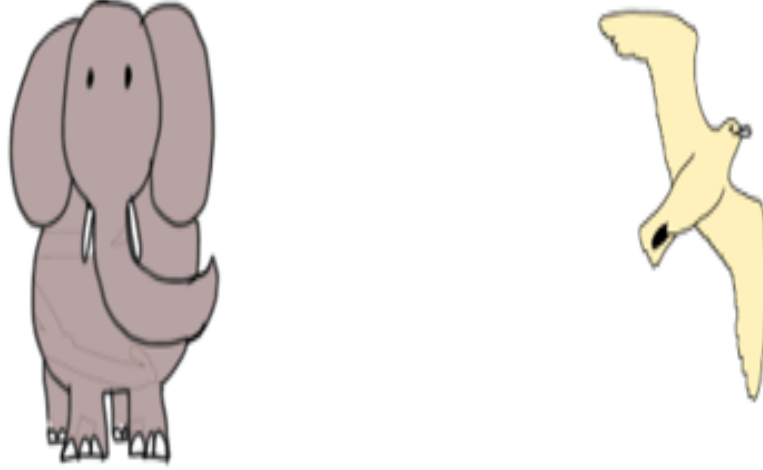
Bugün sizlere bazı sorularım var çocuklar. En sevdiğiniz hayvan nedir ile başlamak isterim. Herkes bir düşünsün bakalım hepimiz illa ki bir hayvanı diğerinden daha çok severiz. Sizler düşünürken ben de cevabımı vereyim. Ben sanırım küçük ve sevimli her hayvanı diğerlerinden daha çok seviyorum.

Resim 17: Hayvan resimleri

Sizce neden hayvanlardan bahsederek başlamış olabiliriz? Bugün öğreneceğimiz sure bize bazı hayvanlardan bahsedecek de ondan. Biliyoruz ki sureler Allah’ın kendi sözlerinden oluşan Kur’an bölümleri idi. Demek ki Allah bize bu surede bazı hayvanlardan bahsetmiş? Acaba neden? Suremizin adına bakarsak

fillerden bahsettiği kesin. Acaba Allah neden fillerin isminin olduğu bir sure göndermiş bizlere? Bir bakalım...

Resim 18: Fil ve kuş figürü

Ha bir de suremizi açıklamaya başlamadan önce son olarak sizlere şunu da sormak istiyorum sevgili çocuklar. Filler nasıl hayvanlardır? Güçlü, büyük, kocaman, dediniz değil mi hepiniz. İnsanın aklına fil deyince hemen ne kadar büyük olduğu geliveriyor. Bir de fillerden oluşmuş bir ordu hayal edin. Bu ordunun önünde hiçbir şey duramaz, kimse onları yenemezmiş gibi geliyor, değil mi? Böyle bir ordunun karşısında kuşlar nasıl kalır peki? Tabi ki minicik hatta mini minnacık. Kuşların bu büyük fil ordusu ile yan yana gelmeye bile korkacağını söyleyebiliriz. Ama bu surede Allah bizlere bu kuşların yapmış olduğu çok farklı bir şey anlatıyor. Hazırsanız başlayalım bakalım neymiş bu olay.

Evet, çocuklar bir de suremizin başında peygamberimiz Hz. Muhammed'e bir sesleniş var. Neden mi? Çünkü Fil Suresinde anlatılan fil olayı daha peygamberimiz doğmadan elli iki gün önce gerçekleşmiştir. Allah peygamberimize yıllar sonra bu sure ile bu olayı anlatmıştır. Biz de fil olayını böylece öğrenmiş oluyoruz.

Fil Suresi

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ (١)
 أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ (٢) وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ
 طَيْرًا أَبَابِيلَ (٣) تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ (٤)
 فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ (٥)

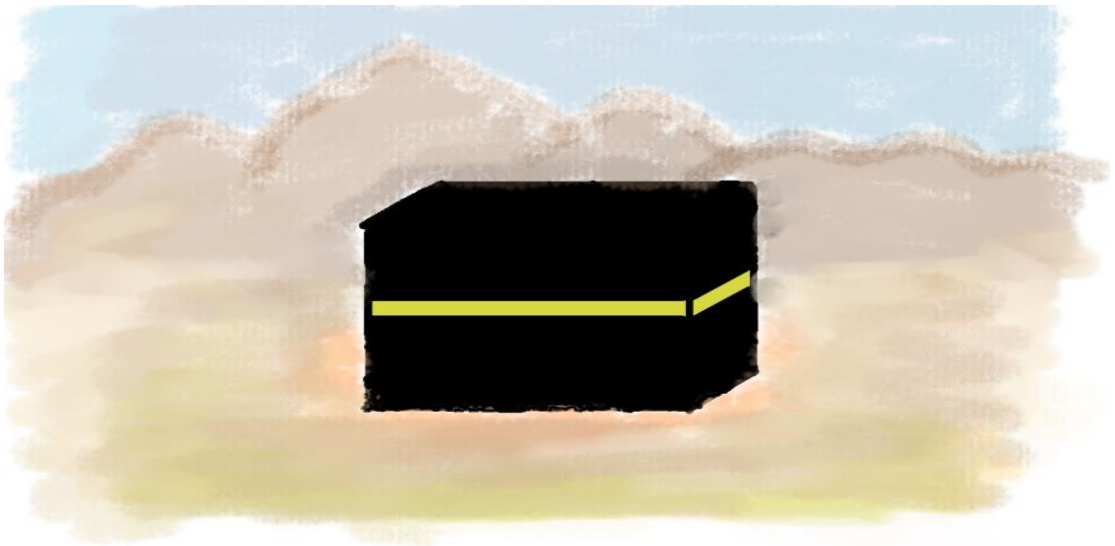
Elem tera keyfe feale rabbuke biashâbil fil. Elem
 yec'al keydehum fi tadrîl. Ve ersele aleyhim
 tayran ebâbîl. Termîhim bihicâratim min siccîl.
 Fecealehum keasfim meé'kûl.

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

- 1-Ey Peygamber! Rabbinin fil ordusuna neler yaptığının haberi sana geldi mi?
- 2- Onların (fil ordusunun) yaptıkları planlarını boşa çıkarmadı mı?
- 3- Onların (fil ordusunun) üstüne sürü sürü kuşlar gönderdi.
- 4- O kuşlar, onların üzerlerine pişmiş taşlar atıyordu.
- 5- Böylece Allah onları yenilmiş bir hale getirdi.

Resim 19: Fil suresi ve anlamı

Allah'ın Evi Kâbe (Beytullah)

Resim 20: Kâbe resmi

Sevgili çocuklar ev nedir? Bir insan evi olmadan yaşayabilir mi? Evlerimiz bizlere ait olan, hayatımızı kolaylaştıran yerlerdir. İçerisinde bize ait eşyaların, ailemizin, sevdiklerimizin bulunduğu yuvalardır.

Peki, Allah'ın bir evi var mıdır sizce? Sanırım zor bir soru oldu bu. Biraz düşünelim:

Allah bizler gibi bir insan olmadığına göre O hiçbir şeye ihtiyaç duymadığı için bir eve de ihtiyaç duymaz herhalde. Aynı zamanda Allah tek bir yerde yaşıyor olamaz. O her yeredir çünkü. Herkesi her an görür. Öyleyse Allah'ın biz insanlar gibi bir evi yoktur.

Ama Allah Kur'an'da geçen başka surelerde ²²³“Kendi evim” diye bir yerden bahsetmiştir. Orası neresidir? Bilenleriniz vardır tabi ki. “Kâbe” dir orası. Kâbe Allah'ın evidir, demek içinde Allah yaşıyor demek değildir çocuklar. Orada Allah'a ibadet ediliyor, O'nun adı anılıyor diye Allah'ın evi denir Kâbe'ye. Mesela camiler, mescitler de Allah'ın evidir. Çünkü içerisinde namaz kılınır, Allah'ın adı anılır. Bu nedenle Allah'ın adı anılan yerler Allah'ın evi olarak adlandırılmıştır. Allah'ın evi dendiği için illaki Allah içinde olacak değildir. O'na ibadet edilen yerler böyle isimlendirilir. Kâbe' ye de Allah'ın evi anlamında **Beytullah** adı verilir.

Görüldüğü üzere Kâbe çok önemli bir yerdir. Allah'ın ‘evim’ dediği bir yer. Öyleyse Allah Kâbe'ye çok değer verir değil mi? Onu her türlü kötülüklerden de korur herhalde.

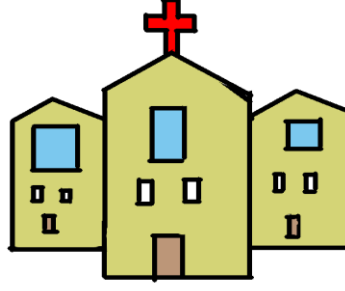
Kâbe'yi Yıkmaya Geliyorlar

Sevgili çocuklar Allah'ın bu kadar değer verdiği Beytullah'a insanlar da çok değer veriyorlardı. Sürekli Kâbe'yi ziyarette gidiyorlar, orada Allah'a ibadet ediyorlardı. Bu da Mekke'nin önemini arttırıyordu.

Yemen ülkesinin yönetici olan Ebrehe Mekke'nin önemini arttığını duyunca o da kendi şehrinin önemini arttırmak için çok büyük ve Kâbe'den daha ihtişamlı bir kilise yaptırdı. İnsanlar Mekke'deki Kâbe'yi ziyaret etmeyi bırakıp kendi yaptırdığı kiliseye gelsinler diye bekledi, bekledi. Ama ne gelen oldu ne giden. Ebrehe bu duruma çok şaşırdı. Sadece taştan yapılmış olan Kâbe'yi bırakıp da insanlar daha görkemli olan kilisesine neden gelmiyorlar diye.

²²³ El- Bakara 2/125.

Sizce neden insanlar hala Kâbe'ye ziyarette devam etmiş olabilir çocuklar?

Resim 21: Kilise resmi

Bunun üzerine iyice sinirlenen Ebrehe şöyle bir karar aldı:” Eğer Kâbe’yi yıkıp yok edersem insanlar benim kiliseme gelmeye mecbur kalırlar.” Bu kararını gerçekleştirmek için de fillerden oluşan bir ordu hazırladı. Orduya filleri eklemesinin sebebi çok büyük ve güçlü hayvanlar olmalarıydı çocuklar. Onların karşısında hiçbir şey duramaz, Kâbe’yi kolayca yıkarım diye düşündü Ebrehe. Ama unuttuğu bir şey vardı. Allah evinin yıkılmasına hiç izin verir miydi?

Sizce?

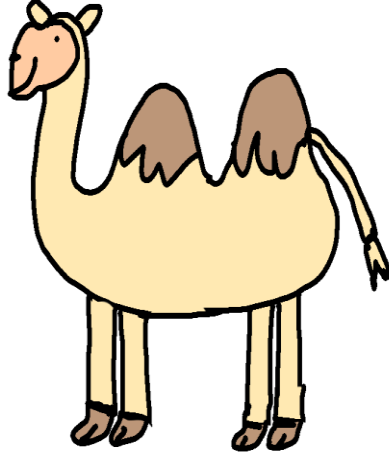
Resim 22:Çocuklar için soru işareti

Peygamberimizin Dedesi

Peygamberimiz Hz. Muhammed’in dedesini tanıyor musunuz sevgili çocuklar? Evet, evet bildiğinizi tahmin etmiştim ben de. Abdumuttalip’tir onun adı.

Ebrehe’nin ordusu ile Kâbe’yi yıkmaya geldiğini duyan Mekke halkı durup Kâbe’yi korumak ve savunmak yerine şehri terk ederek dağlara çıkmışlardı. Çünkü o dönem henüz Peygamberimizin olmadığı Cahiliye Dönemiydi. Bu sebeple bilgisiz olan Mekke halkı Ebrehe ve ordusundan korkarak kaçmışlardı. Belki de Kâbe’yi savunsalardı böyle bir olay hiç yaşanmayacak, Ebrehe Mekke’ye bile giremeyecekti.

Ebrehe fil ordusu ile Kâbe'yi yıkmaya gelirken önüne çıkan her şeye de el koymuştu. Abdulmuttalib'in develeri de el koyduğu şeylerden biriydi. Bunun üzerine Abdulmuttalib Ebrehe'nin karşısına çıkarak develerini istemişti.

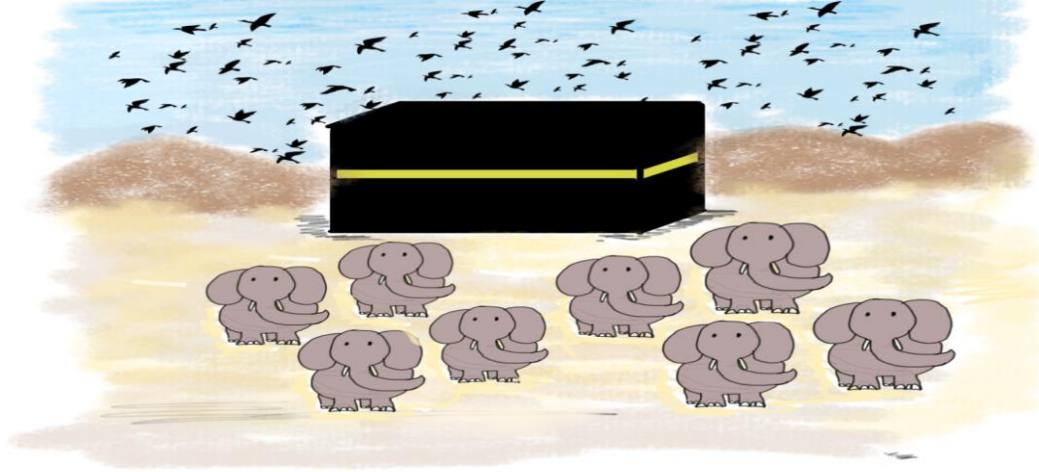
Resim 23: Deve resmi

Ebrehe bu duruma çok şaşırarak ona şunları söylemişti: “Ben Kâbe'yi yıkmaya geliyorum. Beni durdurmaya çalışacağına develerini mi düşünüyorsun?” Abdulmuttalib'in cevabı ise şöyleydi:

“Ben develerin sahibiyim, onları koruyorum. Kâbe'nin zaten sahibi var. O da Allah'tır. Allah da evini korur.” Abdulmuttalib develerini aldıktan sonra Kâbe'ye gelmiş onu savunacak, koruyacak bir halkın kalmadığını görünce ellerini açarak Allah'a dua etmiş, Beytullah'ı korumasını yine O'ndan istemiştir.

Allah da Kuşlarını Gönderiyor

Ebrehe ordusuna emretti. Fillerle birlikte askerler Kâbe'ye doğru ilerlediler. Gözü hiçbir şey görmüyordu Ebrehe'nin. Direk Kâbe'yi yıkmayı planlıyordu. Ancak ordusuna Kâbe'yi yıkma emrini verdikten sonra en öndeki filin Kâbe'ye doğru gitmediğini fakat farklı yönlerle çevrilince gittiğini gördü. Buna bir türlü anlam veremeseler de filleri Kâbe'ye gitmeye ve onu yıkmaya zorladılar. Aslında filler de Allah'ın evinin ne kadar önemli olduğunu biliyor, onu yıkmamak için direniyorlardı. Yani Ebrehe ve ordusu filleri kadar bile olamamışlardı. Allah'ın ve evinin önemini anlayamayacak kadar bilgisiz ve nankör bir haldeydiler.

Resim 24: Fil olayını anlatan temsili resim

Derken çok ilginç bir şey oldu. Gökyüzünü bir karaltı kapladı. Her yer kuşlarla dolmuştu. Sürü sürü bir sürü kuş...

Allah Abdulmuttalib'in dediği gibi evini küçücük kuşlar ile korumuştur işte çocuklar. Kuşların ağzında ve ayaklarında taşlar vardı. Hem de öyle taşlar ki sıcacık. Dokunduğu her şeyi yakan taşlar. Her biri taşlarını fil ordusu üzerine bırakıyordu. Çok kısa süre içinde Ebrehe ve ordusu orada yenilgiye uğradılar. Allah küçücük kuşlar ile koskoca Ebrehe ve askerlerini yok etmişti işte!

Evet, sevgili çocuklar. Bugün Fil Suresi'nin tefsirini öğrendik. Gördüğümüz gibi Allah Beytullah adını verdiği evini yani Kâbe'yi çok seviyor, onu koruyor. Bu nedenle insanlar da burayı önemsiyor ve sık sık ziyarete gidiyorlar. İnsanların yaptıkları bu ziyaretlere umre veya hac denir. Umre istenilen zamanda yapılırken Hac yılda sadece bir defa o da Kurban Bayramı zamanında yapılır. Sizin çevrenizde umre veya hacca giden var mı? İnşallah bir gün herkese oralara gitmek nasip olur.

Demek ki çocuklar Allah değer verdiği ve koruduğu yerlere biz de değer vermeli onları korumalıyız. Oralara sahip çıkmalı, bakımını, onarımını yapmalı oralara gidip ziyaret etmeliyiz...

Bizlerde öğrendiğimiz bu sureyi sık sık okuyalım. Allah isterse nelerin olabileceğini, ufacık kuşların bile büyük işler yapabileceğini, Allah'ın yardım ettiği, koruduğu kimselerin asla yenilmeyeceğini her zaman hatırlayalım sevgili çocuklar.

NELER ÖĞRENDİK?

1. Fil olayı ne zaman gerçekleşmiştir?

2. Neden Kabe'ye Allah'ın evi deniyor?

3. Aşağıda verilen kelimeleri tanımları ile eşleştirin.

1.1.Allah'ın evi	-Abdulmuttalip
1.2.Peygamberimizin dedesi	-Kuşlar
1.3.Fil ordusunun baş komutanı	-Kâbe
1.4.Filleri yenen hayvanlar	-Ebrehe

4. Allah'ın evi anlamına gelen Kabe'nin diğer ismi nedir?

A) Hac B) Umre C) Beytullah

5. Yılda bir defa Kabe'yi ziyaret ederek yapılan ibadete ne denir?

A) Hac B) Umre C) Kurban

Resim 25: Değerlendirme soruları

Evet, sevgili çocuklar. Bir tefsirimizin daha sonuna geldik.

Şimdi neyi öğrenmek istersiniz? Sıradaki suremiz ne olsun?

3.3. Fatiha Suresi Tefsiri

Sevgili Çocuklar. Bugün yine yeni bir suremizi öğrenmek için birlikteyiz. Surenin ne demek olduğunu artık biliyoruz değil mi? Daha önce İhlas Suresi'nin tefsirinde öğrenmiştik çünkü. Unutmadığınızı düşünüyorum. Evet, evet unutmamışsınız. Sure Kur'an'ımızın her bir bölümüne verilen isimdi. İşte şimdi de surelerin ilki olan, Kur'an-ı Kerim'i açtığımızda karşımıza çıkan ilk sureyi öğreneceğiz. Nedir o? Bilenleriniz var mı? **TEBRİKLER!** Fatiha Suresi.

Resim 26: Kur'an-ı Kerim

Fatiha Suresi Kur'an'ın ilk suresi olduğuna göre çok önemli şeylerden bahsediyor olmalı. Çünkü Kur'an okumak isteyen herkes ilk önce bu sureyi görecektir, bu sureyi okuyacaktır. Demek ki Kur'an'da anlatılacak olanlara bizi hazırlıyor Fatiha Suresi. Asıl anlatıma geçmeden, Kur'an'ı bize özetliyor, tanıtıyor. Öyle olmasa en başta yer almazdı herhalde. Ha birde bu surenin kendine özel, diğer Kur'an surelerinden daha farklı bir yanı var. Bunu söylemeden geçmeyelim: Fatiha Suresinin her namazda okunması. Evet her sure namazda okunabilir elbette. Ama Fatiha suresi her rekâta okunması zorunlu olan bir suredir. Yani günde 5 vakit namaz kılan biri tam 40 kere bu sureyi okumuş oluyor. E o zaman içerisinde çok önemli şeyler anlatıyor olmalı ki her namazda tekrar tekrar okunuyor. İşte şimdi iyice meraklandık değil mi?

Öyleyse çocuklar, daha fazla uzatmadan gelin bir bakalım nelerden bahsediliyor, Allah bizlere ne anlatıyor Fatiha Suresinde birlikte öğrenelim. Öğrenmeye de Kur'an'ın en başında yer alan cümle ile başlayalım. Nedir o? Evet Besmele.

Haydi sevgili çocuklar, gelin şimdi hep birlikte besmele çekelim...

Resim 27: Çocuklar için besmele yazısı

Hah. İşte şimdi oldu. Besmelemizi de çektiğimize göre tamam şimdi gerçekten başlıyoruz, suremizde neler anlatılıyor, gelin beraber bakalım.

Fatiha Sûresi ve Okunuşu

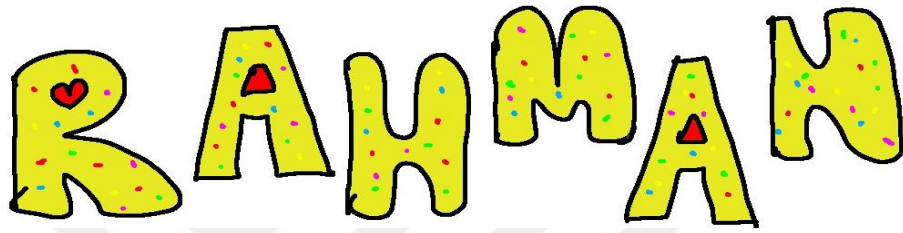
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾ الْحَمْدُ
لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
﴿٣﴾ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿٤﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ
وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾ اهْدِنَا الصِّرَاطَ
الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ
عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا
الضَّالِّينَ ﴿٧﴾

1- Bismillâhi'r-Rahmânî'r-Rahîm. 2-
Elhamdulillâhi Rabbi'l-âlemîn. 3-
Er-Rahmânî'r-Rahîm. 4- Mâlikî
yevmî'd-dîn. 5- İyyâke na'budu ve iyyâke
neste'in. 6- İhdine's-sırâta'l-mustakîm. 7-
Sırâta'l-lezîne en'amte aleyhim.
Ğayri'l-meğdûbi aleyhim ve le'd-dâlin.

- 1- Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla
 - 2-Tüm teşekkürler, övgüler alemlerin Rabbi olan Allah'a yapılır.
 - 3- Allah Rahman ve Rahim'dir.
 - 4- Allah ödül ve ceza gününün sahibidir.
 - 5- Allah'ım sadece sana ibadet ederiz, sadece senden yardım isteriz.
 - 6- Allah'ım bizi doğru yola ilet.
 - 7-Allah'ım bizi doğru yoldan sapanların yoluna değil, iyilikte bulunduğun kişilerin yoluna ilet.
- ÂMİN.**

Resim 28: Fatiha suresi ve anlamı

Evet sevgili çocuklar. Suremizin giriş kısmında bahsettiğimiz gibi Fatiha Suremizin ilk ayeti yani ilk cümlesi Besmele idi. Besmele yani Bismillahirrahmanirrahim demek ‘Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla başlarım’ anlamına gelmektedir. Öyleyse Besmele çeken kişi her işine Allah’ın adı ile başladığını ilan etmiş olmaktadır. Peki Allah’ın hangi isimleri ile başlamış oluyor işlerine? Bir düşünelim bakalım. Besmeleyi bir daha çekelim, ipucu içerisinde gizli... Evet, Rahman ve Rahim. Ne anlama gelmektedir acaba Allah’ın bu isimleri? Haydi hep birlikte öğrenelim şimdi...

Resim 29: Çocuklar için rahman yazısı

Allah’ın Esma’ül Hüsna’sından yani güzel isimlerinden biridir Rahman. Yarattığı bütün canlılara nimetler veren, onlara merhamet eden, onları bağışlayan anlamlarına gelmektedir Rabbimizin bu ismi. Zaten çevremize, kendimize baktığımızda, üzerine biraz düşündüğümüzde bizler de bunu çok kolay fark edebiliriz. Mesela yağan yağmur rahmeti sayesinde büyüyen meyve ve sebzeler, bitkiler ya da çevremizdeki hayvanlar, onların eti, sütü, yumurtası, balı, her gün doğan güneş, ailemiz, organlarımız, vücudumuz, evimiz... saymakla bitiremeyeceğimiz sonsuz nimetler işte bunlar. Hepsini de Allah bizlere armağan etmiş, sadece bizler yararlanalım diye yaratmıştır. Allah’ın vermiş olduğu tüm bu nimetler O’nun Rahman olduğunun bir göstergesidir.

Resim 30: Evrendeki düzen ve uyum

Bir de şunu söylemeden geçmeyelim. Allah'ın Rahman olması demek sadece biz insanlara nimetlerini sunması demek değil, yarattığı tüm canlıları ya da Müslüman olsun olmasın hiçbir ayırım yapmadan tüm insanları sonsuz nimetlerle donatması demektir. Çünkü O bütün canlılara sevgisini göstermek için dünyayı sanki dev bir hediye paketi yapan, kimin ne ihtiyacı varsa da o paketin içine koyan Rahman'dır.

Resim 31: Hediye paketi

Öyleyse bu nimetler karşısında bize düşen nedir çocuklar? Nimetlerini bize veren Allah'a her daim teşekkür etmek, her işimizde O'nun sevgisini kazanmaya çalışmak öncelikli hedefimiz olmalıdır değil mi?

Resim 32: Çocuklar için rahim yazısı

Evet çocuklar! Rahman ismi gibi Allah'ın Rahim ismi de O'nun Esma'ül Hüsna'sından biridir. Tıpkı Rahman gibi bu ismi de yarattıklarına nimetler veren, onlara merhamet edip onları koruyan anlamlarına gelmektedir. Madem aynı anlama geliyor öyleyse neden Rahim diye farklı bir ismi var Allah'ın acaba? Bir farkı olmalı değil mi? Bilenleriniz vardır belki ama yine de zor bir soru oldu bu bence. Biraz yardım alabilirsiniz bu sorunun cevabını öğrenmek için. Ben açıklayacağım zaten sizlere ama ondan önce siz biraz düşünün bakalım ya da çevrenizde şu an kim varsa ona sorun, belki biliyorlardır da size yardım ederler.

Resim 33: Çocuklar için soru işareti

Evet. Rahim isminin Rahman isminden farklı olan kısmı Allah'ın ahirette yani bu dünyadan sonraki hayatımızda yalnızca müminlere, kendisine iman edip, inananlara merhamet etmesi, onları cenneti ile ödüllendirmesidir. Allah Rahim ismi ile bu dünyada herkese nimet verirken dünyada iyi işler yapan, kendisine inanan insanlara ise ahirette en büyük nimet olan cennetini verecektir.

İşte çocuklar. Besmele çektiğimizde işimize Rahman ve Rahim olan Allah'ın adı ile başlamış oluyoruz. Aynı zamanda Besmele çekerek sahip olduğumuz tüm nimetlerin Allah tarafından verildiğinin de farkında oluyoruz. E bunun farkında olmak demek de Allah'ın verdiği nimetlerle Allah'ın sevdiği işleri yapmak demektir. Bu nedenle Allah'ın sözleri olan Kur'an-ı Kerim'e de Besmele ile başlıyoruz. Başlıyoruz ki 'Allah'ım her işimde olduğu gibi Kur'an okumaya da senin adınla başlıyorum. Verdiğin nimetlerin farkında olarak, senin sevdiğin bir işi yapmaya başlıyorum. Bu yolda da bana yardım et' demiş oluyoruz aslında.

Resim 34: Çocuklar için besmele yazısı

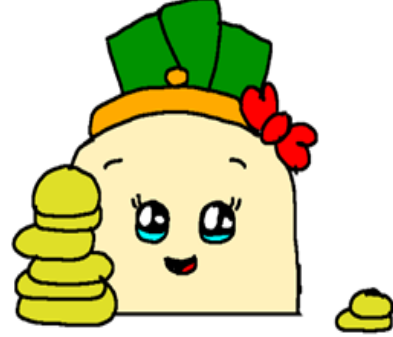
Sevgili çocuklar. Allah'ın Rahman ve Rahim isimlerini öğrenirken gördük ki O bizlere karşı ne kadar da cömert. Bizleri yaratmış ve türlü türlü nimetlerle donatmış dünyamızı. Peki bizler Rabbimizin bu nimetleri karşısında neler

yapmalıyız? Aslında siz bu sorunun cevabını şimdi vereceğim örnekle çok rahat bulabilirsiniz:

Mesela annemiz babamız bizlere harçlık verdiğinde ne beklerler?

Tabii ki onlara teşekkür etmemizi ve verdikleri harçlığı iyi ve güzel yerlerde harcamamızı.

Evet bu örnek ile sorumuzun cevabını bulabildiniz mi? Bende bulabildiğinizi tahmin etmiştim.

Resim 35: Cüzdan resmi

İşte bizlerde Allah'ın vermiş olduğu bu nimetler karşısında kendisine teşekkür etmeliyiz. O'na teşekkür etmeyi 'Allah'a hamd olsun, şükürler olsun' diyerek yapabiliriz. Ve aynı zamanda O'nun bizlere verdiği bu nimetleri yine güzel işlerde kullanırsak, Allah'ın hoşuna gidecek faydalı şeyler yaparsak da yine O'na teşekkür etmiş oluruz.

H A M D

Resim 36: Çocuklar için hamd yazısı

Evet sevgili çocuklar. 'Allah'a hamd olsun' demek O'na teşekkür etmenin bir yolu olduğuna göre hamd demek, bir şeyi övmek, yüceltmek, ona şükretmek, teşekkür etmek demektir. Yani tüm teşekkürler, övgüler bizlere sonsuz nimetler veren tüm dünyanın, evrenin, her şeyin yaratıcısı olan Allah'adır.

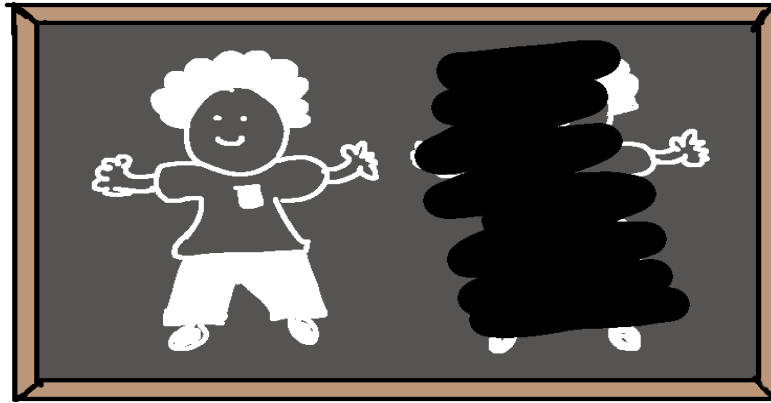
'Allah'ım! Bu dünyaya bizi gönderen, neye ihtiyacımız varsa bize veren Sensin. Tüm bunlar için San'a sonsuz teşekkür ederiz. San'a hamd olsun...'

Çocuklar, Allah bize Fatiha Suresinde bir de ödül ve ceza gününün sahibi olduğunu söylüyor. Nedir bu ödül ve ceza günü sizce? Ve bugünün sahibinin Allah olması da ne demek acaba? Haydi gelin hep birlikte bir düşünelim...

Resim 37: Çocuklar için soru işareti

Allah'ın Rahim ismini öğrenirken ahirette müminleri cenneti ile ödüllendireceğinden bahsetmiştik. İşte tam da bununla alakalı sorumuzun cevabı. Hepimiz bir gün öleceğiz değil mi? Ama ölüm bir son değil. Yeni bir hayatın başlangıcı. Öldükten sonra Allah bizi yeniden diriltecek yani canlandıracak ve biz insanlar yepyeni bir hayata başlayacağız tıpkı yeniden doğmuş gibi. Bu nasıl mı olacak? Bir örnekle daha iyi anlayacağız şimdi.²²⁴

Resim 38: Çocuklar için yeniden diriliş ifadesi

Evet çocuklar. Ben bu tahtaya bir insan resmi çizdim. Resme dikkatle bakın. Onu birazdan sileceğim. Evet şimdi sildim gördüğünüz gibi. Ve size soruyorum: ben bu resmi tekrar çizebilir miyim? Tabii ki de çizebilirim. İşte aynen bunun gibi bizi ilk kez yaratan Allah öldükten sonra da aynı şekilde yeniden yaratabilir. Tıpkı benim bu resmi çizmem kadar kolaydır Allah için de bu.

²²⁴ Veli Tahir Erdoğan. *114 Surede Kur'an Çocuklara Ne Diyor?* (İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları, 2021), 158.

İşte öldükten sonra Allah'ın bizi yeniden dirilttiği gün ödül ve ceza günüdür. Allah bizlerin dünyada neler yaptığına, nasıl yaşadığına bakar. Eğer bizler iyi işler yapmışsak, Allah'ın hoşuna giden güzel ve hayırlı işler yapan iyi birer insan olmuşsak Allah bizi cenneti ile ödüllendirecek. Cennette bize istediğimiz her şeyi verecek. Ve yine cennet ile ödüllendirilen diğer sevdiklerimizle, ailemizle, arkadaşlarımızla orada buluşabileceğiz. Düşünsenize, dünyada öldüğüne üzüldüğümüz, bir daha göremeyeceğimizi sandığımız sevdiklerimizle eğer onlar da cennete girmişlerse beraber her şeye ama her şeye sahip olabileceğiz. Bundan daha güzel bir ödül olabilir mi?

Peki sizler cennete gittiğinizde nelerinizin olmasını isterdiniz çocuklar?

Resim 39: Temsili cennet resmi

Ve maalesef dünyada iyi bir insan olmayan, etrafındakilere yarar yerine zarar veren ve Allah'ın hoşuna gitmeyecek işler yapan insanlar cennetle ödüllendirilmeyecekler. İşte onlar için de ceza günü olmuş olacak bugün.

Sevgili çocuklar. Ödül ve ceza günü geldiğinde eğer bizler de Allah'ın bizi cenneti ile ödüllendirmesini istiyorsak ne mi yapmalıyız? Her günümüzü iyi değerlendirmeli, Allah'ın hoşuna gidecek işler yapmalıyız. Mesela şu an sizler bunu yapıyorsunuz. Allah'ın bize göndermiş olduğu sureleri okuyarak öğreniyorsunuz. Bu Allah'ın çok hoşuna gidecek bir iş elbette. Yine Allah'a ibadet etmek yalnızca O'na dua etmek de bizi büyük ödül cennete götürecek işlerdendir. Hem Allah' a ibadet etmek demek aynı zamanda onun verdiği nimetlere teşekkür etmenin de bir yolu demektir. Öyleyse bu yoldan devam edelim. Hem Allah'ı memnun edelim hem de büyük ödülümüze kavuşalım inşallah.

Resim 40: Namaz kılan çocuk

Evet sevgili çocuklar. Allah'a ibadet etmek deyince aklımıza ne geliyor? Namaz kılmak, oruç tutmak, Kur'an okumak gibi ibadetler mi? Evet bunlar da Allah'ın bizden yapmamızı istediği ibadetlerden bazıları.

Ama aslında ibadet sadece bunlarla sınırlı değildir. İbadet çok geniş kapsamlıdır. Allah'ın hoşuna giden, O'nu memnun edecek her iş ibadet sayılır ve bizi bir adım daha Allah'ı yaklaştırır. Mesela;

- Anne-babamızın sözünü dinlemek ve onlara yardım etmek
- Allah'ın yarattığı hiçbir canlıya zarar vermemek
- Yolda insanlara zarar verecek taş, diken gibi şeyleri kaldırmak
- Çöpleri çöp kutusuna atmak
- Derslerimize, ödevlerimize çalışmak

Tüm bu ve bunun gibi işleri sadece Allah'ın hoşuna gitmesi ve O'nu memnun etmek için yaparsak birer ibadet sayılır. Burada önemli olan yalnızca Allah için yapmaktır aslında. Zaten Allah'tan başka bir yaratıcı olmadığına göre ve bizlere sonsuz nimetler veren yalnızca O olduğuna göre tüm ibadetler de sadece Allah için yapılmalı ve bu konuda yalnızca O'ndan yardım istenmelidir değil mi çocuklar?

Peki Allah'tan ne için yardım istemeliyiz? Yardım isteyeceğimiz ilk konu ne olmalı? Elbette ki O'ndan her şeyi isteyebiliriz. Çünkü O çok güçlüdür ve bizim isteklerimizi yerine getirmek O'nun için çok kolaydır. Ama burada benim sizlere sorduğum Allah'tan tüm isteklerimizden önce ne istemeliyiz? Yani ilk isteyeceğimiz şey ne olmalı?

İşte bu surede Allah bize bunun da cevabını vermiş. Bakalım neymiş sorumuzun cevabı.

Resim 41: Çocuklar için soru işareti

Evet çocuklar. Gelelim sorumuzun cevabına. Allah'tan yardım isteme konusunda önceliğimiz doğru yolda olmak olmalı. Neden mi? Çünkü doğru yolda olmak demek Allah'ın hoşuna giden bir hayat yaşamak demektir. Allah bu nedenle doğru yolda olanları çok sever. Hepimiz Allah'ın en sevdiği olmak isteriz değil mi? Öyleyse Allah'tan O'nun hoşuna gidecek olan doğru yolda olmayı isteyeceğiz. Yani kötülerin, kötülük yapıp doğru yoldan sapan insanların yolu değil, Allah'ın kendilerine çeşit çeşit nimetler verdiği, çok sevdiği kişilerin yaşadığı yolda olmayı isteyeceğiz O'ndan. Mesela kimlerin? Peygamberlerin, onları örnek alan insanların. İşte bu yüzden Kur'an'da 25 Peygamberin hayatını anlatıyor Allah bizlere. Onların hayatlarını öğrenip onların gittiği doğru yoldan gidelim diye.

Eğer bizler de Allah'tan bu doğru yolda olmayı isteyip hayatımız boyunca bu yolda gidersek, buna göre yaşarsak hem Allah bizi çok sever hem de büyük ödülü cennetini bizlere armağan eder. Siz de benimle birlikte bu yolu istemeye, takip etmeye var mısınız?

Resim 42: Doğru yol resmi

Sevgili çocuklar. Fatiha Suresini 'Allah'ım bizi doğru yola yönelt, yanlış, kötü yollardan uzak tut' diye dua ederek bitirmiş oluyoruz. İşte bu nedenle Fatiha Suresi aslında bir dua suresidir. Hele ki günde 5 vakit namaz kılan biri tam 40 kere

Fatiha Suresini okuyor demektir. Yani 40 kere Allah’a dua ediyor demektir öyleyse. Ne kadar da güzel değil mi?

Yüce Allah bizi bu kadar çok seviyor. Bize sayısız nimetler vererek de bunu gösteriyor. Öyleyse bizler de O’na olan sevgimizi O’nun sevdiği iyi işleri yaparak, O’na verdiği tüm bu nimetler karşısında teşekkür ederek göstermeliyiz. İşte Fatiha Suresi bizlere tam da bu mesajı veriyor.

Ey Sevgili Allah’ım! Fatiha Suresinde aldığımız bu mesajları hayatımızda uygulamayı bizlere nasip eyle!

NELER ÖĞRENDİK?

1- Aşağıda verilen kavramları tanımları ile eşleştirin.

...Rahman

1-Övgü, teşekkür, şükür

...Rahim

2-Allah’ın tüm canlılara merhamet etmesi

...Hamd

3-Allah’ın ahirette inananlara nimet vermesi

2- Besmeleyi anlamı ile birlikte aşağıya yazınız.

3- Aşağıdaki bulmacayı verilen harfleri uygun sayılı kutucuğa yazarak çözünüz.

1 B	2 E	3 N	4 Ü	5 Ö	6 L	7 D	8 K	9 Y	10 C	11 T
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	------

1	4	9	4	8
---	---	---	---	---

5	7	4	6
---	---	---	---

10	2	3	3	2	11
----	---	---	---	---	----

Aşağıda verilen çoktan seçmeli sorularda doğru cevabı işaretleyin.

4- Kur’an’ın ilk suresi aşağıdakilerden hangisidir?

A. Fatiha B. Bakara C. İhlas

5- Aşağıdakilerden hangisi Fatiha Suresinin ilk ayetidir?

A. Elhamdülillah B. Allahuekber C. Bismillahirrahmanirrahim

3.4. Kevser Suresi Tefsiri

Sevgili çocuklar. Görüyorum ki yine dayanamamışsınız Rabbimizin bizlere gönderdiği birbirinden güzel surelerinden birini daha merak etmişsiniz, öğrenmek için gelmişsiniz. Ama sizde haklısınız. Bu ayetlerin, surelerin hepsi de birbirinden güzel şeyler anlatıyor bizlere. Öğrendikçe hayatımızı güzelleştiriyor, bizi mutlu ediyor. İşte yine öğrenince bizi çok sevindirecek, çok mutlu edecek Allah'ın müjdesinin olduğu bir sureyi okuyacağız bugün. Nedir şimdi öğreneceğimiz sure? Evet, evet Kevser Suresi. İçinizde Kevser isminde biri var mı? Ya da ailenizde, arkadaşlarınızda bu isme sahip birileri de olabilir. Ne demek ki acaba Kevser? Bakalım, bakalım neymiş? Sabredemiyorsanız bir sorun bakalım Kevserlere isimlerinin anlamını biliyorlar mı dersiniz?

Rahman ve Rahim Olan Allah'ın Adıyla

1-Ey Muhammed! Sana Kevser'i hediye ettik.

2-Bunun için namaz kılıp, kurban kes.

3-Asıl soyu kesik olanlar onlardır.

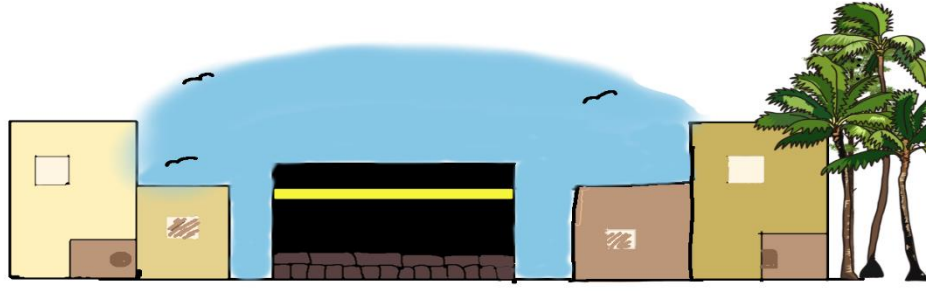
Gördüğümüz gibi 3 ayetten oluşuyor bu suremiz. Zaten Kur'an'ın en kısa suresi olarak bilinir Kevser Suresi. O yüzden ezberlemesi en kolay sure. Bence hiç vakit kaybetmeden hemen başlarsanız çok kısa sürede ezberleyeceğinizden eminim. Ama yine de bu ezber işini tefsirimiz sonrasına ertelese de daha iyi olacak. Çünkü bu kadar kısa bir sure olmasına rağmen tıpkı diğer sureler gibi içerisinde öğrenecek çok şeyimiz var. Hazırsanız başlıyoruz.

Kevser... Kevser, bolluk, bol hayır, çok bereket gibi anlamlara gelir aslında. Bir de bunların yanında farklı bir anlamı da vardır Kevser'in: Özel bir havuz... Evet, evet havuz yani bir göl, bir nehir düşünün. Nerde peki bu havuz? Hım, evet doğru tahmin ettiniz. Cennette.

Resim 45: Kevser havuzu (temsili)

Biliyoruz ki Peygamberimizin tüm erkek çocukları çok küçük yaşlarda ölmüştü. Yeri gelmişken bir hatırlayalım neydi Peygamberimizin oğullarının isimleri? Birlikte sayalım şimdi: Kasım, Abdullah ve İbrahim. Peygamberimiz oğullarını zaten böyle küçük yaşlarda kaybedince çokça üzölmüştü. Bir de bu üzüntüsünün üzerine Peygamberimizi sevmeyen onun peygamberliğini kabul etmeyen bazı kişiler ona ‘Senin soyun kesik. Tüm oğulların öldü, soyun asla devam etmeyecek’ diyorlardı. Yani soyu kesik, yıllar sonra unutulup giden, nesli devam etmeyen anlamındaydı. Oğulları öldüğü için torunları da olmayacak, bir gün ölüp gidince arkasından onu hatırlayacak biri olmayacak demektir soyu kesik olmak. Haliyle bu durum ve düşünceler peygamberimizi daha çok üzüyordu.

Resim 46: Mekke resmi

İşte Allah tam da böyle bir zamanda Peygamberimize Kevser Suresi'ni göndermiş, O'nun bu üzüntüsüne teselli olacak şeyler söylemiş içerisinde. demiş ki: 'Üzülme! Asıl soyu kesik olanlar onlar.' Yani sana bunları söyleyen, sana inanmayan müşrikler. (Müşrikin tanımını daha önce öğrendiğimiz İhlas Suresinde yapmıştık. Oraya bakabilirsiniz çocuklar. Hem böylece İhlas Suremizi de bir hatırlamış olursunuz.)

Evet gerçekten de baktığımızda aradan yıllar hatta yüzyıllar geçmiş Peygamberimizin bu olayı yaşadığı zamanın üzerinden. Ama biz hala O'nun adını anıyoruz, O'na dualar ediyoruz, O'nun hayatını öğreniyoruz. O'nu hiç unutmadık. Ama Peygamberimize bu sözleri söyleyip onu üzenleri hatırlamıyoruz bile. Onlar unutulup gitti. Demek ki soyu kesik olmak oğullarının olması ile alakalı bir şey değilmiş. Önemli olan yapılan güzel işlermiş. Rabbimiz Peygamberimize işte tam da bunu diyor. Onu bu ayetlerle teselli ediyor.

Resim 47: Gül resmi

Aynı zamanda O'na bu üzüntüsünün üzerine daha mutlu olacağı bir müjde veriyor, bir hediye. Suremizin girişinde bahsettiğimiz cennetteki Kevser Havuzu... Öyle güzel bir havuz ki o, suyu baldan tatlı, rengi süt gibi beyaz. O havuzdan bir kere su içen bir daha susamaz, O havuzun bulunduğu yer gölgelerin en güzeli. İşte Allah

cennetteki bu suyun güzelliğinden bahsediyor Peygamberimize ve aynı zamanda bizlere. Bizler de cennete gittiğimizde Peygamberimizle bu havuzun başında buluşacak, o nefis suyundan tadacağız, inşallah. Hatta tüm insanlar yani cennete giren herkes gelebilecek buraya. Sakın suyu biter de bana kalmaz diye korkmayın. Sonuçta Kevser bolluk, bereket demektir. Öyleyse suyu da çok boldur. Herkese yeter. Bizler yeter ki O’nu hak edelim.

Allah Peygamberimize bu müjdeyi verdikten sonra ondan nimetleri karşısında çokça dua etmesini isteyip şöyle buyurmuş: ‘Bu nimetler için namaz kılıp kurban kes.’ Çünkü insan namaz kıldığında ya da kurban kestiğinde Allah’a daha yakın olur. Zaten bu yüzden kurban keseriz bizler de. Allah’a daha yakın olmak ve verdiği nimetlere karşı teşekkür edebilmek için. Mesela sizler de size güzel hediyeler veren ya da size daima çok iyi davranan bir arkadaşınız olduğunu düşünün. Belki de vardır böyle arkadaşlarınız çevrenizde. Onun bu hediye ve iyilikleri karşısında arkadaşınıza çokça teşekkür eder, onu hep mutlu etmek istersiniz değil mi? İşte tıpkı bunun gibi Allah da verdiği hediyelerinden sonra Peygamberimizden bu nimetlerin karşısında teşekkür etmeyi unutmamasını istiyor. Aslında ondan isterken bizlere de hatırlatıyor: Bizlere vermiş olduğu sonsuz, saymakla bitiremeyeceğimiz nimetleri karşısında O’na teşekkür etmemiz gerektiğini. Bunun yollarından biri de işte namaz kılmak ve kurban kesmektir. Rabbimiz bunu da ekliyor. Bizlere de sadece bunları yapmak kalıyor.

Resim 48: Namaz ve kurban ibadeti

Evet sevgili çocuklar. Yine çok güzel bir surede buluştuk bugün. Tıpkı bu buluşma gibi cennette de Kevser Havuzunun kenarında da buluşalım inşallah. Orada peygamberimizin bizi gülümseyerek beklediğini göreceğiz. Bu buluşma için neler yapmanız gerektiğini biliyorsunuz...

Değil mi?

NELER ÖĞRENDİK?

1- Kevser kelime olarak ne anlama gelmektedir?

2- Cennetteki Kevser Havuzunun özellikleri nelerdir?

3- Aşağıdakilerden hangisinde Peygamberimizin oğulları doğru olarak verilmiştir?

- A. Abdullah- Ömer- İsa
- B. Kasım- Halil- İbrahim
- C. Kasım- Abdullah- İbrahim

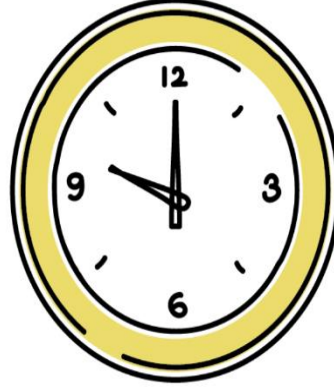
4- Kevser Suresinde Allah Peygamberimize ne yapmasını emrediyor?

- A. Namaz- Kurban B. Oruç- Kurban C. Hac- Namaz

5- Sizde aşağıya hayalinizde canlandırduğınız Kevser Havuzunun resmini çiziniz.

3.5. Asr Suresi Tefsiri

Sevgili Çocuklar. Herkesle yeniden bir araya gelmek ne de güzel. Aradan epey zaman geçti. Bu geçen zamanda eminim pek çok şey yapmışsınız, yeni şeyler öğrenmişsinizdir. Çünkü sizler de biliyorsunuz ki geçen her zaman çok kıymetli ve bir daha geri gelmiyor. O yüzden zamanımızı çok çok iyi değerlendirmeliyiz.

Resim 50: Saat ve zaman

İşte bugünkü suremiz de tam bununla ilgili. Zaman...

Hatta adı da bu anlama geliyor. Asr demek aslında zaman demek. Demek ki Rabbimiz bu surede bizlere zamanın önemini hatırlatıyor. Ve bunun yanında daha pek çok önemli konudan da bahsediyor. Mesela iman edenlerin, inananların, birbirlerine iyi şeyleri tavsiye edenlerin kazandıklarını, bunları yapmayıp geride kalanların ise kaybedenlerden olduğunu anlatıyor. Bu sure aslında Kur'an'ın rehberliğini bize özetliyor. Yani bu kısacık sure içerisinde neler barındırıyor neler... Öyleyse vakit kaybetmeden başlayalım.

Hazır mısınız?

Resim 51: Çocuklar için asr yazısı

Asr Sûresi ve Okunuşu

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ
 ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
 وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾ ٧

Bismillâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm.

1- Vel'asr.

2- İnnel'insâne lefî husr.

3- İllellezîne âmenû ve amilûssâlihâti
 vetevâ savbilhakki vetevâ savbissabr.

Rahman ve Rahim Olan Allah'm Adıyla

1- Zamana yemin olsun. (O zaman ki çok önemlidir)

2- İnsanlar zararda ve kayıp içerisinde.

**3- Ama şu insanlar hariç: Allah'a inananlar, salih ameller
 işleyenler, birbirlerine hakkı (Allah'm kitabını- Allah'tan her
 ne gelmişse onu), güzel işleri ve sabrı tavsiye edenler. Bunları
 yapan insanlar kazançlıdır.**

Resim 52: Asr suresi ve anlamı

Sevgili çocuklar. Gördüğümüz gibi bu sureye Allah zamana yemin ederek başlıyor. Neden mi? Bu aslında Kur'an-ı Kerim'de sıklıkla kullanılan bir durumdur. Allah bir şeyin önemini belirtmek istediğinde o şey üzerine yemin eder. Yemin edilen her ne ise çok önemli bir şey demektir bu. İşte burada da zamana yemin ediyor Allah. Yani diyor ki aslında bizlere, zaman çok kıymetlidir. Tıpkı bir hazine gibi. Nasıl ki bir hazineden çıkanlarla pek çok şey satın alabilir, pek çok şeye sahip olabiliriz. İşte zaman ile de bu mümkündür. Eğer zamanımızı güzel değerlendirir, boşa harcamazsak bir sürü yeni bilgi öğrenebilir, ödevlerimizi yapabilir,

arkadaşlarımızla oynayabilir, kitap okuyabilir, televizyon izleyebilir hatta ayaklarımızı uzatıp dinlenebiliriz bile.

Resim 53: Hazine resmi

Hepsini nasıl yapabiliriz ki? Bir gün toplam 24 saat, dediğinizi duyar gibiyim. İşte şimdi söyleyeceklerime dikkat edersek hepimiz tüm bunları başarabiliriz:

- Günlük, haftalık, aylık planlar yaparak duvarımıza asmak
- Bugünün işini yarına bırakmamak
- En önemli işlerimizi belirleyerek önce onları yapmak mesela ödevler
- Önemli işlerimizden sonra sevdiğimiz işlere zaman ayırmak. Oyun oynama, TV izleme gibi
- Geriye kalan zamanlarda ayaklarımızı uzatıp yatmak. Bunu yaparken kitap da okursak hiç fena olmaz.

Evet çocuklar. Sizce de tüm bunları yapıp zamanımızı en güzel şekilde geçirdiğimizde en değerli hazinelere sahip olmuş olmuyor muyuz?

Teşekkürler Allah'ım! Yine bize hatırlattığın bir şey sayesinde hayatımız ne kadar da güzelleşebiliyor. Bize verdiğin zaman için de onun önemini bize hatırlattığın için de sana sonsuz teşekkürler...

Sevgili çocuklar. Allah bizlere sahip olduğumuz bu zamanın önemini hatırlattıktan sonra o zamanı iyi değerlendirip güzel işler yaparak geçirenlerin her zaman kazançlı, bunları yapmayanların ise büyük bir kayıp içerisinde olduklarını söylüyor.

Kazanmak ya da kaybetmek derken neyi kastediyor acaba Rabbimiz? Hım bunu da bir düşünelim bakalım...

Resim 54: Çocuklar için soru işareti

Evet. Kazançlı olan kişi hem bu dünyada güzel işler yaptığı için düzenli, mutlu, huzur içinde bir hayat yaşamış olarak kazançlı hem de bu iyiliklerinin karşılığında Allah'ın büyük ödülü cenneti hak ettiği için kazançlı olmuş oluyor. Kaybeden kişiler ise maalesef bu dünyada da ahirette de bu güzelliklerden mahrum kalıyor. Bundan büyük kayıp mı olur?

Daha sonra açıklıyor Rabbimiz bizlere: Bir insan bu dünyada ne yaparsa kazanmış kişilerden olur? Haydi hep birlikte bakalım bu kazançlı kişilerin yaptıkları o işler nelermiş?

İman Etmek

İlk ve en önemlisi bu aslında. İman etmek. İman ne demek çocuklar. Biliyor musunuz? Biraz ipucu vereyim sizlere. İmanın şartlarını biliyorsunuzdur. Bir düşünün bakalım onları. O zaman bulacağınıza eminim.

Evet. İman demek inanmak demek. Neye inanmak? En başta Allah'a... Allah'ın bir ve tek olduğuna, O'nun her şeyi yaratan ve bize her şeyimizi veren yaratıcı olduğuna hiç şüphesiz inanmaktır iman. Bundan sonra da Allah'ın bildirdiği diğer her şeye inanmak geliyor.

İnanan, iman eden kişi nasıl kazançta olur peki? Bu da soru mu dediğinizi duyar gibiyim. Allah'a inanmaktan daha büyük bir kazanç mı olur hiç? O'na inanmak, O'nun en sevdiklerinden olmanın anahtarıdır. İmana sahip olanlar aslında ellerinde en değerli hazinelerin anahtarlarını tutuyorlar demektir.

Resim 55: Hazine ve anahtar

Salih Amel İşlemek

Salih? Amel? Belki de daha önce duymadığınız kelimeler bunlar. Ay yok yok olamaz. Salih'i illa ki duymuşsunuzdur. Sınıf arkadaşınızın adı mı yoksa? Kardeşiniz ya da babanız mı? Hiçbiri değilse de bir yerlerde duymuşsunuzdur canım Salih ismini. Ne demek ki Salih? Evet bir isim ama her isim gibi Salih'in de bir anlamı var elbet. Tamam sizi fazla meraklandırmadan ben söyleyeyim hemen. Salih demek, yararlı, faydalı, iyi ve hayırlı olan demektir. Ne de güzelmiş değil mi bu simin manası? İsmi Salih olanlar çok şanslı. E inşallah isimlerine uygun davranışlar sergiliyorlarsa tabii...

Resim 56: Çocuklar için salih amel yazısı

Amel ise bir iş, yapılan şey anlamında kullanılan bir kelimedir. Yani salih amel demek, hayırlı iş demek. Güzel olan, çevremize, kendimize, tüm insanlara fayda sağlayan tüm işler salih amel sayılır. Ve Allah'ın çok çok hoşuna gider. Salih ameller yapanları da en güzel şekilde mükafatlandırır şüphesiz.

Haydi gelin hep beraber düşünelim çocuklar. Salih amellere neleri örnek verebiliriz:

- Allah'ın yapmamızı istediği namaz, oruç gibi ibadetleri yapmak
- İnsanlara ve hayvanlara karşı merhametli olmak, kaba ve kırıcı davranmamak
- İnsanlara Güler yüz göstermek ve selam vermek
- Ağaç dikmek
- Yerden insanlara zarar verecek şeyleri kaldırmak
- Çöpleri çöp kutusuna atarak çevremizi kirletmemek

Evet çocuklar. Daha bunun gibi pek çok örnek bulabiliriz değil mi? Yani kısacası iyi niyetle yaptığımız tüm güzel işler, davranışlar birer salih ameldir. E böyle güzel davranışlar sergileyenleri başta Allah olmak üzere herkes sever tabii ki.

Herkesin başta da Allah'ın sevdiği olmaktan daha güzel bir kazanç elbette ki düşünülemez. Öyleyse ne bekliyoruz bir salih amel daha yapmak için. Haydi...

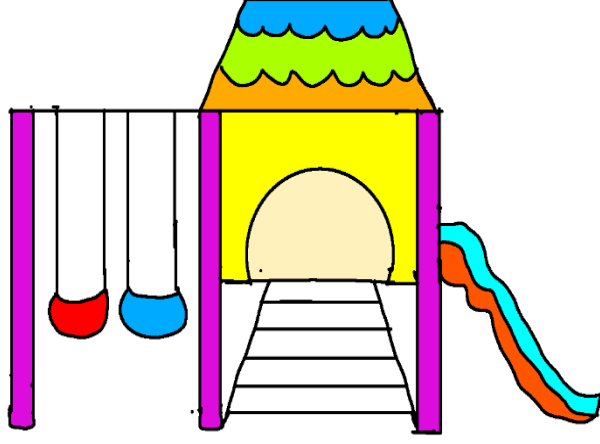

Resim 57: Salih amel resimleri

Doğru ve Güzel İşleri Tavsiye Etmek

Evet sevgili çocuklar. Hepimiz maalesef her zaman iyi şeyler yapamayabiliyoruz. Bazen yanlış olduğunu bile elimizde olmadan, istemeden hata yapabiliyor, kötü davranışlar sergileyebiliyoruz. İşte böyle zamanlarda bizlere yaptığımızın yanlış olduğunu söyleyen, bizlere doğru yolu gösteren birileri olsa etrafımızda, bize unuttuklarımızı hatırlatsa belki de hiç yapmayız o hataları değil mi?

İşte Asr Suresinde Rabbimiz de bizlere böyle diyor. Birbirlerini uyarılar, destek olanlar, doğruyu öğreten ve güzel işleri tavsiye edenlerin kazanan kişilerden olduğu anlatılıyor Asr Suresinde. Allah'a inanmayı, O'nun bizlerden istediği güzel davranışları yapmayı birbirimize tavsiye etmemiz gerektiği söyleniyor. Çünkü sadece kendimiz bir salih amel yaptığımızda biz kazanmış oluruz belki ama aynı salih ameli bir başkasına da tavsiye ettiğimizde hem biz hem de o kazanmış oluyor. Bakalım nasıl oluyor bu durum?

Resim 58: Oyun parkı

Mesela bir gün oyun parkına oynamak için gittiğinizde gördünüz ki bazı insanlara yerlere çöp atarak etrafı kirletmiş. Siz de bu pis yerde oynamak istemediniz ve başladınız çöpleri temizlemeye. O sırada arkadaşınız Ahmet de oynamak için parka geldi fakat çöplerle hiç oralı olmadı ve direkt oyuna başladı. Siz de gidip durumu ona anlattınız ve beraber toplamaya karar verdiniz çöpleri. Böylece hızlıca temizlediniz her yeri ve oynamak için oldukça fazla vaktiniz kaldı. Belki tek başına yapsaydınız bu kadar hızlı olmayacaktı sonuç. İkinizde salih amel işlemiş oldunuz. Ona bunu tavsiye etmeniz ikinizi de karlı çıkardı bu işten. Ha bir de Ahmet eve gidip olanları evdekilere anlatsa onlarda bunu çevresindekilere tavsiye etse belki de kirlenen hiçbir oyun parkı kalmayacak.

Resim 59: Çevreyi temiz tutmak

İşte çocuklar. Gördüğümüz gibi bizleri yaptığımız ya da yapacağımız hatalara karşı uyaran kişiler oldukça çevremizde bizler her zaman her açıdan kazançlı çıkarız bu durumdan. Tıpkı Rabbimizin bu suremizde bizlere söylediği gibi.

Sabrı Tavsiye Etmek

Ve kazançlı kişilerin son özelliğine geldik; Sabırlı olmak ve bunu tıpkı güzel işleri birbirimize tavsiye ettiğimiz gibi tavsiye etmek.

Nedir peki sabır? Hepimizin duyduğu bir kelimedir aslında değil mi çocuklar? Sabır demek, dayanmak, direnmek, sakince beklemek demektir. Yani istediğimiz bir şey olmadığında öfkelenmemek, ağlayıp sızlanmamak, o şey oluncaya kadar sakince beklemektir sabır. Düşününce çok zor bir şey olduğunu anladık değil mi? Bir insan çok istediği bir şey hemen olsun ister. Onun olmayışı nasıl da üzer bizi. İşte böyle bir durumda beklemek zordur. Zaten bu zor işin adıdır ya sabır. Allah Asr Suresinde sabredenlere müjdeliyor: ‘Siz kazançlı kişilerdensiniz.’

Bunu bir örnekle açıklayalım mı şimdi? İsteddiğimiz şey olmuyor diye sabırlı olup beklediğimizde nasıl kazançlı olabiliriz ki? Gelin bir bakalım örneğimizdeki Ali’nin sabrının sonucu ne olmuş?

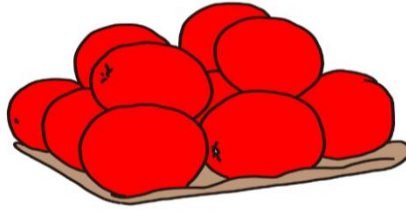
‘Ali 5.sınıfa giden çalışkan bir öğrenciydi. Bir gün okul çıkışında arkadaşı Salih’in yeni bisikletini gördü ve çok beğendi. Gidip biraz sürmek istediğini söyledi arkadaşına. Salih izin verince Ali bisikletle birkaç tur attıktan sonra içinde çok büyük bir istek duydu. Onun da bir bisikleti olmalıydı. Eve gidip hemen anne babasına bu durumu anlattı. Çok istiyordu bir bisikleti olsun. Babasından kendisine bir bisiklet almasını rica etti yalvararak. Ancak ne yazık ki babası ona pek de hoşuna gidecek şeyler söylemedi. Bu ay fazla masraf yaptıklarını belki önümüzdeki ay bakabileceklerini söyledi. Ama o da kesin değildi. Ali üzüldü elbet bu duruma. Ama öfkelenmedi. Babasına kırıcı bir şey söylemedi. Çünkü okulda yeni öğrenmişlerdi Asr Suresini. Allah sabredenlerin kazançlı olacağını söylüyordu bu surede. Bunu bildiği için sabırla beklemenin en güzel yol olacağını düşündü ve sabretmeye karar verdi. Hem ne demişler: ‘Sabreden derviş, muradına ermiş.’ O da belki muradına erebilirdi böylece.

Resim 60: Bisiklet resmi

Aradan biraz zaman geçmişti. Geçen hafta okulda düzenlenen şiir-kompozisyon yarışmasının sonuçları açıklanacaktı bugün. Öğretmeni kazananların isimlerini söylerken kürsüye Ali'yi çağırdı birden. Çok şaşırmıştı. Hiç beklemiyordu ama birinci olmuştu bu yarışmada. Öğretmeni Ali'yi tebrik etti ve tüm okul onu alkışladı. Bu sırada kazananların hediyeleri getirilmişti. Gözlerine inanamadı önce. Çünkü hediye bir bisikletti. Hem de Salih'in bisikletinden daha güzeli. Evet sabretmişti, sabırla beklemişti. Sonucu çok daha güzel olmuştu işte. Hem öğretmeni ve arkadaşlarının tebriğini kazanmış hem de istediği bisiklete kavuşmuştu. Ha bir de anne babasını üzmemiş aksine anlayışlı davranarak onları sevindirmişti. Hele ki bu ödülünü gördükleri zaman ki sevinçleri paha biçilemez olacaktı. Şimdi çok çok mutluydu. Teşekkür etti içinden Allah'a. Şükürler olsun Allah'ım. Sabrettim, kazandım.'

Evet sevgili çocuklar. Şimdi daha iyi anladık değil mi sabırlı olmanın kazancı nasıl oluyor? Gördüğümüz gibi sabretmek zor olsa da sonucu oldukça güzel. Sadece isteklerimiz olsun diye sabretmek değildir zor olan. Bazen kötü işler yapmamaya sabretmek mesela yalan söylemek çok işimize yarayacakken söylememeyi tercih etmek ya da oruç tutarken çok acıkıp susasak da sabırla iftarı beklemek gibi. Pek çok şeyde sabırlı olmak zordur. Ama meyvesi tatlıdır şüphesiz. O yüzden onun lezzetli meyvesini tatmak için sabretmeli ve birbirimize bunu tavsiye etmeliyiz. Tıpkı Rabbimizin bu suremizde bizlere söylediği gibi.

Resim 61: Kırmızı meyveler

Çok şükür bizlere bu güzel ayetlerini gönderen Rabbimize. Yine çok kıymetli şeyler öğrendik bu suremizde de. 3 ayetten oluşmasına rağmen içerisinde pek çok şey barındırıyor. Sanki Kur'an'ın özeti gibi çok mühim bilgiler veriyor bizlere. Çünkü Kur'an insanın hayat rehberidir, yol göstericisidir. Bu sure de şu 3 ayeti ile bizlere kazançlı olmanın yollarını gösterdi, rehberlik etti. Öyleyse bu rehber uyalım sevgili çocuklar. Uyalım ki sonunda kazançlı çıkalım...

NELER ÖĞRENDİK?

- 1- Asr kelimesi ne anlama gelmektedir?
A. Zaman B. Kur'an C. Rehber
- 2- Aşağıda verilen kelimeleri cümlelerdeki uygun boşluklara yazınız.
Salih amel / Asr / iman / sabır
 - Zaman, çağ gibi anlamlara gelen kavram.....tır.
 - Sadece iyi niyetlerle yapılan güzel işlere.....denir.
 - beklemek, öfkelenmemek, razı olmak anlamlarına gelen kelimedir.
 - inanmak, tasdik etmek demektir.
- 3- Aşağıda verilen davranışlardan hangileri salih ameldir? İşaretleyiniz.

☐ Yerlere çöp atmamak	☐ yalan söylemek
☐ Sabırsız olmak	☐ namaz kılmak
☐ Ders çalışmak	☐ kopya çekmek
- 4- Asr Suresi'nde bahsedilen kazanan insanların özellikleri nelerdir?
Açıklayarak yazınız.
- 5- Kur'an-ı Kerim'de kaç peygamberin adı geçmektedir? Araştırarak isimleri ile birlikte yazınız.

SONUÇ

Bu çalışmamızda genel olarak çocuklara doğru bir din eğitimi verme yolunda temel kaynak olarak kullanılabilecek, onların seviyelerine uygun meal ve tefsir alanında yapılacak çalışmalara duyulan ihtiyacı belirlemeye ve bu alanda eser ortaya koymak isteyenlere yol gösterici olması açısından gereken kriter ve özellikleri sunmaya çalıştık. Ve bu araştırmamızda şu sonuçlara ulaştık:

Çocukluk dönemi kişilik özelliklerinin temelinin atıldığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple çocuklukta çocuğa verilen, kazandırılan her şey onun geleceği dolayısıyla da hepimizin geleceği demektir. Özellikle bu dönem çocukların ilgisinin, merakının oldukça yüksek olduğu bir dönem olduğundan bu fırsat iyi değerlendirilmeli dini sevgi bu dönemde kazandırılmaya çalışılmalıdır. Bunun da en etkili yolu kuşkusuz çocuklar için hazırlanmış özel meal ve tefsir eserlerini onlarla buluşturmak olacaktır. Piyasada bulunan meal ve tefsirlerin yetişkinlere yönelik hazırlandıklarından çocuklar için uygun olmadığı açıktır. Ve bu nedenle çocuklara yönelik hazırlanmış meal-tefsir çalışmalarına gereksinim vardır. Onların düzeyine uygun, çeşitli resim ve etkinliklerle desteklenmiş tefsirler hem onların ilgisini çekecek hem de Kur'an'ı sevmelerine kapı aralayacaktır.

İslam'ın temel kaynakları olan Kur'an-ı Kerim ve Sünnette de çocuklara büyük önem verilmiş ve onların eğitimleri desteklenmiştir. Bu nedenle çocuk eğitimi hafife alınmayacak kadar önemli bir meseledir. Hangi dine mensup olursa olsun din eğitimine erken yaşlarda başlanmasının önemi tartışılmaz bir gerçekliktir. Din eğitiminin doğru yöntem ve tekniklerle verilmesi çocuğun hayatı boyunca din ile kurduğu ilişkiyi etkileyeceğinden üzerinde hassasiyetle durulmalıdır. Ülkemizde çocuklara yönelik tefsir çalışmalarında eksiklik olduğu bilinen bir gerçekliktir. Genel manada İslam coğrafyasına baktığımızda Kur'an-ı Kerim'i çocuklar için açıklamaya yönelik hazırlanan eserlerde büyük ölçüde azlık mevcuttur. Oysa farklı dinlerde de çocuklara yönelik kutsal kitaplarını tanıtan pek çok eser mevcuttur.

Çocuk yayıncılığı özel bir teknik ve alanında uzmanlık isteyen bir iştir. Bu alanda yazan yazarlar pek çok konuda donanıma sahip olmalıdır. Ve alanında uzman kişiler ile iş birliği yaparak, onların bilgi birikimlerinden ve deneyimlerinden yararlanarak bir eser ortaya koymaya çalışmalıdır. Eğer gerçekten bu iş hafife alınmayıp bu alanda faydalı bir şeyler yapılırsa çocuklarımız küçük yaşlarda kitabımızı tanıyacak, her şeyden önemlisi onu sevecek ve geleceklerinin temellerini onun rehberliği üzerine kurmaya gayret edeceklerdir. Kuşkusuz bu da hepimiz adına olumlu bir adım olacaktır.

KAYNAKLAR

Abdurrahman, Cemal. *Peygamberimizin Çocuk Eğitimi*. Konya: Hüner Yayınları, 2.Basım, 2018.

Akbayır, Sıddık. “Yaş Gruplarına Göre Okuma Eğilimleri”. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı 10* (Şubat 2018), 257-293.

Akdemir, Salih. *Son Çağrı: Kur'an*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2009.

Akel, Kadir. *Müslümanın Yaşam Koçu Kur'an'dır*. İstanbul: Ahir Zaman Yayınları, 2015.

Akkaya, Veysel. *Hikayelerle Namaz Sureleri*. İstanbul: Pırıltı Yayınları, 2015.

Aktaş, Şerif- Gündüz, Osman. *Yazılı ve Sözlü Anlatım- Kompozisyon Sanatı*. Ankara: Akçağ Yayıncılık, 2002.

Alver, Köksal. “Çocuk Edebiyatı”. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı 10* (Şubat 2018), 403-406.

Armaner, Neda. *Din Psikolojisine Giriş*. Ankara: Yeni Zamanlar Sahaf, 1980.

Arpacı, İbrahim. *Namaz Dualarına Masallar*. Ankara: TDV Yayınları, 2018.

Arpacı, İbrahim- Çelen, Sema. *Kur'an Bana Ne Diyor? Oku Diyor*. Ankara: DİB Yayınları, 2020.

Arpacı, İbrahim- Çelen, Sema. *Kur'an Bana Ne Diyor? Anla Diyor*. Ankara: DİB Yayınları, 2020.

Arvas, Yüksel. *Çocuklar İçin Kur'an Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: DİB Yayıncılık, 2012.

Avcı, Câsim- İdris, Mevlâna. *Hız. Muhammed'in Hayatı*. Ankara: DİB Yayınları, 2018.

Ay, Mehmet Emin. *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım?* Bursa: Sena Kitap Yayınları, 2022.

Aydın, Muhammed. "Çocuk Eğitiminde Kuran Kıssalarının Önemi". *SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi* 14 (Ekim 2007), 69-76.

Ayhan, Halis. *Eğitime Giriş ve İslamiyet'in Eğitime Getirdiği Değerler*. İstanbul: Damla Yayınevi, 1982.

Bacanlı, Hasan. *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayınları, 18. Basım, 2014.

Baraz, Turhan. *Çocuk Edebiyatı*. Eskişehir: AÖF Yayınları, 1987.

Bayhan San, Pınar- Artan, İsmail. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları, 2009.

Baymur, Feriha. *Genel Psikoloji*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2023.

Bilecik, Sümeyra. "Bir Din Eğitimi Materyali Olarak Çocuk İncilleri". *Marife Dergisi* 14/1 (Nisan 2014), 7-30.

Bilgin, Beyza. *İslam'da Çocuk*. Ankara: DİB Yayınları, 1987.

Bilkan, Ali Fuat. "Çocuk Edebiyatı Kavram ve Mahiyeti". *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı* 10 (Şubat 2018), 24-36.

Bostancı, Müfid. *Kur'an-ı Kerim'i Çocuğuma Nasıl Sevdirebilirim?* Konya: Kitap Dünyası Yayınları, 2010.

Bovet, Pierre. *Din Duygusu ve Çocuk Psikolojisi*. çev. Selahattin Odabaş. İstanbul: Yeni Zamanlar Sahaf, 1958.

Buḥari, Ebū Abdillāh Muḥammed b. İsmail. "Şāhiḥu'l-Buḥari". *Mevsū'atu'l-Ḥadiṣi's- Şerif el-Kutubu's-Sitte. Nşr. Şalih b. Abdilaziz*. 1/1-631. Riyad: Daru's-Selam, 1420/1999.

- Canan, İbrahim. *Kur'an'da Çocuk Eğitimi*. İstanbul: Nesil Yayınları, 1996.
- Canan, İbrahim. *Kur'an'da Çocukla İlgili Meseleler*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basım Evi, 1988.
- Canan, İbrahim. *Hız. Peygamberin Sünnetinde Terbiye*. İstanbul: Işık Yayınları, 7.Basım,2014.
- Cihan, Mustafa. "John Locke ve Eğitim". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7/1 (2006), 173-178.
- Çağlar, Doğan. *Uyumsuz Çocuklar ve Eğitimi*. Ankara: Ankara Yayınları, 2. Basım, 1981.
- Çalışkan, Âdem. "İslami Çocuk Edebiyatı". *OMÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3 (2001).
- Çelem, Sema. *Kur'an Bana Ne Diyor? Anla Diyor*. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Çelem, Sema. *Kur'an Bana Ne Diyor? Oku Diyor*. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Çelem, Sema. *Kur'an Bana Ne Diyor? Yaşa Diyor*. Ankara: TDV Yayınları, 2021.
- Çelik, Ömer. *Kuran'ın Muhatapları*. Ankara: TDV Yayınları, 2021.
- Çetinkaya, Dağıstan. "Çocukta Estetik Duygunun Gelişimi ve Görsel Yayıncılık". *III. Dini Yayınlar Kongresi* (2007), 223-247.
- Çırak, Sümeyye. *Çocuklarda Kur'an ve Tefsir Eğitimi*. İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Çorlu, Bilge Nur. *Kur'an-ı Kerim'deki Sureleri Tanıyalım*. Ankara: DİB Yayınları, 2019.
- Damla, Nurdan. *Canım Kitabım Kur'an*. İstanbul: Nesil Çocuk Yayınları, 2012.
- Damla, Nurdan. *365 Günde Sevgili Kitabım Kur'an*. İstanbul: Nesil Çocuk Yayınları, 2013.

- Demir, Şehmus. *Kur'an'ın Yeniden Yorumlanması*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2019.
- Demir, Şehmus. *Kur'an'ın Temel Hedefi*. Ankara: Fecr Yayınları, 2020.
- Demirci, Mehmet. “Tefsir İlminin Mahiyeti”. *Tefsir Araştırmaları Dergisi* 1/1 (Nisan 2017), 21-46.
- Demirdöğen, Melek- Eroğlu, Ayşe. “İslami Çocuk Edebiyatı”. *Araştırma Makalesi* (Mart 2021), 186-205.
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. “Diyanet Kuran”. Ankara: Diyanet Yayınları, 2017.
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. *Kur'an Yolu Meali*. Ankara: DİB Yayınları, 2018.
- Doğan D. Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara: Yazar Yayınları, 23. Basım, 2011.
- Doğan, M. Zeki- Güneş, Abdalbaki. “Tefsir Tarihine Kısa Bir Bakış”. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Dergisi* 2 (2019), 22-46
- Draz, Abdullah. *İslam'ın İnsana Verdiği Değer*. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 2004.
- Ebū Dāvūd, Suleymān b. Eş'aş b. İshāk el-Ezdī es-Sicistānī. “Sunenu Ebī Dāvūd”. *Mevsū'atu'l-Hadīsi's-Şerīf el-Kutubu's-Sitte*. Nşr. Ahmed Sa'd Ali. 2/1223-1608. Riyad: Dāru's-Selām, 1420/1999.
- Erdoğan, Veli Tahir. *114 Surede Kuran Çocuklara Ne Diyor?* İstanbul: Bilgeoğuz Yayınları, 2021.
- Ergin, Hatice Kübra. *Küçük Beylerin Ahlak ve Din Eğitimi*. İstanbul: C planı Yayınları, 2014.
- Ergin, Hatice Kübra. *Küçük Hanımların Ahlak ve Din Eğitimi*. İstanbul: C planı Yayınları, 2014.
- Ertürk, Selahattin. *Eğitimde Program Geliştirme*. İstanbul: Edge Akademi Yayınları, 2016.
- Evren, Mustafa Ökkeş. “Çocuk Edebiyatında Dini Yaklaşım”. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı* 10 (Şubat 2018), 403-406.

Fazlurrahman. *Ana Konularıyla Kur'an*. Çev. Alparslan Açıkgenç. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 14. Basım, 2016.

Feyizli, Hasan Tahsin. *Kur'an-ı Kerim ve Tefsirli Meali*. İstanbul: Server Yayınları, 2016.

Gazzalî, Ebû Hâmid Muhammed. *İhya-i Ulum'id-Din*. İstanbul: Arslan Yayınları, 1993.

Gazzalî, Ebû Hâmid Muhammed. *Kur'anı Okumak ve Anlamak*, İstanbul: Sufî Kitap, 2019.

Gül, Mehmet Nezir. *Cemil Dede Namaz Sürelerini Anlatıyor*. Ankara: DİB Yayınları, 2008.

Gülcemal, Merve. *Çocuk Kalbinde Kur'an*. İstanbul: Cezve Kitap Yayınları, 2022.

Günce, Gülseren. *Çocukta Zihin Gelişimi- Piaget Kuramına Toplu Bir Bakış*. Ankara: Baylan Matbaası, 1973.

Güneş, Âdem. *Çocuk Eğitiminde Doğru Bilinen Yanlışlar*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2016.

Güneş, Âdem. *Mahremiyet Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2016.

Heysemi, Nureddin Ebu'l Hasen Ali. *Mecma'uz- Zevâid ve Menbau'l-Fevâid*, 1. Cilt. İstanbul: Ocak Yayınları, 2007.

Hocaoğlu, Mustafa. *Kur'an'a Yolculuk- 30. Cüz'ün Tefsiri*. Konya: Hüner Yayınları, 2014.

Hökelekli, Hayati. *Din Psikolojisi*. Ankara: TDV Yayınları, 16. Basım, 2021.

Izutsu. *Kur'an'da Tanrı ve İnsan*. İstanbul: Pınar Yayınları, 2019.

İbn Haldun. Mukaddime I. çev. Zakir Kadirî Ugan. İstanbul: Dergâh Yayınları, 4. Basım, 2020.

İbn Kesir. *Kuran'ın Faziletleri*, çev. Abdullah Afaracı. İstanbul: İtisam Yayınları, 2018.

- Karatay, Halit. *Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler-Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2011.
- Kazancı, Osman. *Eğitim Psikolojisi Kuram ve İlkelerden Uygulamaya*. İstanbul: Kazancı Yayınları, 1989.
- Kılavuz, M. Akif. “Çocukluk Dönemi Dini Sorular”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Dergisi* 7/7 (1998), 379-382.
- Kocabaş, İlknur. “Çocuk Kitabı Kriterleri”. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı* 10 (Şubat 2018), 300-307.
- Koçyiğit, Hikmet. “Çocuklar İçin Tefsir Yazımı”. *FSM ilmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* 16 (2020), 445-476.
- Köylü, Mustafa. “Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi”. *AÜİFD* 11 (2004), 137-154.
- Köylü, Mustafa – Oruç Cemil. *Çocukluk Dönemi Din Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2017.
- Kurtubi. *El-Camiul Ahkamul Kur'an*. İstanbul: Buruc Yayınları, 2019.
- Kutub, Seyyid. *Fî Zîlâlil- Kur'an*. İstanbul: Tayf Yayıncılık, 2016.
- Mevdûdî, Ebul-A'lâ, *Tefhimu'l- Kur'an*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2020.
- Millî Eğitim Bakanlığı. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Ahlak Gelişimi*, Ankara: MEB Yayınları, 2011.
- Muhasibi, Haris. *Hakkı Arayanlara Nasihatler*. İstanbul: İlk Harf Yayıncılık, 2012.
- Mutçalı, Serdar. *Arapça- Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık Yayınları, 2020.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn b. el-Haccac b. Muslim el-Kuşeyri en-Nisaburi. “Şahihu Müslim”. *Mevsû'atu'l-Hadîsi's-Şerîf el-Kutubu's-Sitte*. Nşr. Şalih b. Abdilaziz. 1/673-1202. Riyad: Daru's-Selâm, 1420/1999.

Nevevî, Ebû Zekerîyyâ Yahyâ İbni Şeref İbni Mürî. *Riyâzûs- Salihin*. İstanbul: İnkılab Yayınları, 2015.

Oğuzkan, A.Ferhan. *Eğitim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları, 1981.

Oğuzkan, Ferhan- Alaylıoğlu, Ruşen. *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevi, 2. Basım, 1974.

Okuyan, Mehmet. Kur'an Meal- Tefsir: Geniş Açıklamalı. İstanbul: Haliç Üniversitesi Yayınları, 2022.

Öcal, Mustafa. *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Özel Öğretim Yöntemleri*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2021.

Önder, Mustafa- Bulut, Hüseyin. “Temel Dini Değerler ve Değerler Eğitimi”. *EÜSBED VI* (2013), 16-32.

Önkal, Ahmet. *Resulullah'ın İslam'a Davet Metodu*. İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2020.

Özdemir, Emin. *Yazınsal Türler*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 2002.

Özdemir, Şuayip. “Çocuğun Din Eğitiminde Ailenin Rolü”. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 3/1 (2017), 39-60.

Özdoğan, Öznur. “Bireyin Değerleri İçselleştirmesine ve Yaşamaya Peygamber Kıssalarının Etkisi”. *SDÜİF Kutlu Doğum Haftası Bildirisi*. Ed. İsmail Yakıt. 3/157-166. Isparta: Bilimsel Toplantılar Yayınları, 2005.

Öze, Özkan. *Allah'ı Merak Ediyorum*. İstanbul: Uğurböceği Yayınları, 2013.

Öze, Özkan. *Kur'an'ı Merak Ediyorum*. İstanbul: Uğurböceği Yayınları, 2022.

Piaget, Jean. *Çocukta Dil ve Düşünme*. İstanbul: Palme Yayıncılık, 2017.

Rousseau, J.J. *Emil yahut Terbiyeye Dair*. Çev. Hilmi Ziya Ülken. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1956.

Rousseau, J.J. *Emile Bir Çocuk Büyüyor*. Çev. Ülkü Özel Akagündüz. İstanbul: Selis Kitaplar, 2015.

- Sabûnî, Muhammed 'Ali. *Safvetü't- Tefasir*. İstanbul: Ensar Yayınları, 6. Basım, Uğurlu, Seyit Battal. “Çocuk Edebiyatı Eleştirisi”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yeni Türk Edebiyatı Dergisi* 5/3(2010), 21-45.
- Selçuk, Mualla. “Çocuk Eğitiminde Dini Motifler”. *İslami Araştırmalar Dergisi* 4/2 (Nisan 1990), 7-118.
- Selçuk, Ziya. *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 21. Basım, 2014.
- Sever, Sedat. “Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Yapısal ve Eğitsel Özellikler”. *Abece Dergisi* 107 (1995), 14-15.
- Seyyid, Mecdi Fethi. *Çocuklar İçin Namaz Sureleri ve Tefsiri*. İstanbul: Polen Yayınları, 2007.
- Soylu Koyuncu, Sevgi- Kaptan, Ata Yakup. “Çocuk Kitaplarında Görsel Anlatım ve Tasarım Sorunları”. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı* 10 (Şubat 2018), 351-359.
- Suyutî, Celaluddîn Abdurrahman b. Ebi Bekr. *El-Fethu'l-Kebir fi Dammi'z-Ziyadeti ile'lCami'i's-Şagîr*. nşr. Yusuf en-Nebhani. 3 Cilt. Beyrut: Daru'l-Fikr, 1423/2003.
- Süleyme, Muvaffak. *Çocuklara Kur'an Hikayeleri*. İstanbul: Uysal Yayınevi, 2016.
- Sürmeli, Mehmet. *Kur'an ve Sünnete Göre Çocuk Eğitimi*. İstanbul: Asalet Yayınları, 2021.
- Şengül, İdris. *Kur'an Kıssaları Üzerine*. İzmir: Işık Yayınları, 1994.
- Şimşek, M. Sait. *Günümüz Tefsir Problemleri*. İstanbul: Hikmetevi Yayınları, 2022.
- Şimşek, M. Sait. *Kur'an Kıssalarına Giriş*. İstanbul: Yöneliş Yayınları, 1993.
- Şimşek, Tacettin. “Çocuk Edebiyatında Estetiğin Rolü”. *Türk Dili Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı* 2, (2014), 311-322.

Şimşek, Tacettin. *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı*. İstanbul: Grafiker Yayınları, 2014.

Şimşek, Tacettin. “Çocuk Şiirleri”. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı 10* (Şubat 2018), 307-320.

Şirin, Mustafa Ruhi. “Çocuk Edebiyatı Mı? Medeniyet Sütü Mü?” *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi 2/3* (2016), 16-50.

Şirin, Mustafa Ruhi. *Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Uçan At Yayınları, 2022.

Taberi, Muhammed b. Cerir. Cami‘u‘l-Beyan ‘an Te‘vili Âyi‘l-Şur‘an. thk. Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turki. 26 Cilt. Kahire: Darul-Hecr, 2001.

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. *Taslak Ders Kitabı ve Eğitim Araçları ile Bunlara Ait İçeriklerin İncelenmesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriter ve Açıklamaları*. Ankara: 2019.

Taşdelen, Vefa. “Çocuk Edebiyatı: Çocuğu Anlayan Edebiyat”. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı 10* (Şubat 2018), 416-420.

TDK, *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları, 2011.

Tekin, Mehmet. “Çocuk Edebiyatı”. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı 10* (Şubat 2018), 685-688.

Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre b. Musa. “Cami‘u‘t-Tirmizi”. *Mevsū‘atu‘l Hadisi‘ş-Şerif el-Kutubu’s-Sitte*. Nşr.. Şalih b. ‘Abdilaziz. 2/1629-2061. Riyad: Daru’s Selam, 1420/1999.

Tuncer, Hüseyin- Yardımcı, Mehmet. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: MEB Yayınları, 2000.

Tuncer, Nilüfer. “Çocuk Edebiyatı”. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı 10* (Şubat 2018), 688-690.

Turanalp, Fatih. “Çocuk Kitaplarında Dini İçerik”. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı 10* (Şubat 2018), 412-416.

Uçan, Hilmi. “Çocuk Kadar Saf ve Temiz Kalabilmek”. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı* 10 (Şubat 2018), 17-24.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı Devleti’nin İlmiye Teşkilatı*. Ankara: TTK Yayınları, 2014.

Vergote, Antoine. “Çocuklukta Din”. çev. Erdoğan Fırat. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/1 (1978), 315-329.

Yavuz, Kerim. *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2012.

Yavuz, Kerim. *İnancın Psikolojisi*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2013.

Yavuzer, Haluk. *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 46.basım, 2022.

Yavuzer, Haluk. *Okul Çağı Çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 23. Basım, 2022.

Yazır, Elmalılı Hamdi. *Kur’an Meal-Defter*. İstanbul: Düşün Yayıncılık, 2021.

Yazır, Elmalılı Hamdi. *Hak Dini Kur’an Dili*. 1-X. İstanbul: Azim Dağıtım Yayıncılık, 2022.

Yılmaz, Ahmet. *Çocuklara Meal ve Tefsir Hazırlamanın Gerekliliği ve Örnek Olarak Lokman Suresi Meal ve Tefsiri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

Yörükoğlu, Atalay. *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları, 40. Basım, 2021.

Zemahşeri, Ebu’l Kasım Mahmud b. Ömer. *El- Keşşaf*. İstanbul: Ekin Yayınları, 2022.

İnternet Siteleri;

<https://www.kuranvemeali.com/> (09.07.2017)

[https://www.salom.com.tr/arsiv/haber/90389/almanyada-50-yil-sonra--cocuklar-icin-tevrat-basildi\(07.06.2021\)](https://www.salom.com.tr/arsiv/haber/90389/almanyada-50-yil-sonra--cocuklar-icin-tevrat-basildi(07.06.2021))

<https://www.islamveihsan.com/kuranda-gecen-dualar.html>/İslam ve İhsan,
“Kur’an’da Geçen Dualar” (15.09.2023)

<https://www.goncakitap.com.tr/ruhul-furkan-tefsir/> Gonca Kitap, “Ruhul Furkan
Tefsiri” (12 Mayıs 2015)

<https://www.goncakitap.com.tr/hayat-rehberi-kuran-konulu-tefsir/> Gonca Kitap,
“Hayat Rehberi” (3 Şubat 2015)

<https://kuran.diyamet.gov.tr/> (16.06.2021)

[https://www.ilahiyatvakfi.com/kitap/ayet-ve-hadislerle-aciklamali-kur-an-i-kerim-
meali/](https://www.ilahiyatvakfi.com/kitap/ayet-ve-hadislerle-aciklamali-kur-an-i-kerim-meali/) İlahiyat Vakfı, “İlahiyat Vakfı Yayınları” (27 Eylül 2021)

<https://www.antoloji.com/tektir-allah-tektir-siiri/> (20.07.2007)

